

25 LAT EUROREGIONU SILESIA

PRACA ZBIOROWA

25 LAT EUROREGIONU SILESIA

PRACA ZBIOROWA

Racibórz 2024

Praca zbiorowa pod redakcją
Grzegorza Wawocznego

Redakcja wydawnicza i korekta
Daria Kardaczyńska

Fotografie

Archiwum Euroregionu Silesia i jego gmin członkowskich, autorzy referatów

Okładka: zdjęcie z przodu Urząd Gminy Krzyżanowice, z tyłu Milan Faldýn

*Gromadząc archiwalny materiał zdjęciowy wydawca dołożył wszelkich starań,
by ustalić źródło pochodzenia i autorów zdjęć*

Wydawca

Stowarzyszenie Gmin Dorzecza Górnej Odry
ul. Króla Stefana Batorego 7
47-400 Racibórz
www.euroregion-silesia.pl

Autorzy tekstów i wydawca dołożyli wszelkich starań,
aby treści były jak najbardziej aktualne i zgodne z rzeczywistością.
Nie może jednak wziąć odpowiedzialności za jakiegokolwiek skutki wynikłe
z wykorzystania zawartych w nim informacji.

ISBN 978-83-939943-6-6 (druk)
ISBN 978-83-939943-7-3 (e-book)

Druk

Przedsiębiorstwo Poligraficzne
„MODENA” Sp. z o. o., Cieszyn

Nakład: 1000 szt.

Racibórz 2024

WSTĘP

W mijające ćwierćwiecze wpisało się wiele ważkich wydarzeń. Ugruntowanie reformy samorządowej, otwarcie na realną współpracę transgraniczną, integracja w ramach Unii Europejskiej, przystąpienie do układu z Schengen i zniesienie szlabanów, czy też dynamiczny rozwój gospodarczy miały ogromny wpływ na nowy kształt krajobrazu społeczno-gospodarczego polsko-czeskiego, a jednocześnie śląsko-morawskiego pogranicza. Trzeba mieć świadomość, że zjawisk i epizodów, od gospodarczych przez kulturalne, społeczne i polityczne, było znacznie więcej.

Dorośle już dziś pokolenie lat 90. nie pamięta czasów realnego socjalizmu, funkcjonowania bloku wschodniego i niedostatków, jakie wtedy panowały, budząc tęsknoty za światem, jaki ukształtował Zachód. To pokolenie jednakże jest świadkiem wojny w Ukrainie, która niewątpliwie budzi lęki. Lęków doświadczało też powojenne pokolenie czasów ziemnej wojny, które stawiało sobie pytania o swoje losy po odwilży z 1989 roku. Każdy ma swoją ocenę tamtych czasów.

Łączy nas myślenie globalne, odnoszące się do zmian klimatycznych i konkurencyjności Europy w stosunku do innych regionów świata. Głębokie przeobrażenia przechodzi nasza religijność. Inaczej oceniamy swoją konkurencyjność, dostrzegając rolę innowacji oraz zdolności do adaptacji w odmiennych środowiskach. Nasze otoczenie wypełniają nie tylko najbliżsi, znani nam od lat sąsiedzi, ale także ci, którzy pojawiają się wokół nas w wyniku procesów migracyjnych.

Szeregu zjawisk w 1990 roku nie byliśmy nawet w stanie prognozować. To pojawienie się szerokopasmowego Internetu, mediów społecznościowych, sztucznej inteligencji, pojazdów autonomicznych czy epidemii COVID-19. W naszych umysłach zapisałyśmy ogromne ilości danych, które przetwarzamy, identyfikując wnioski przydatne na przyszłość, której jednak nie jesteśmy w stanie przewidzieć, choć bardzo byśmy chcieli.

Ta książka jest dokumentem odnoszącym się do minionych 25 lat na terenie Euroregionu Silesia – skrawka na mapie Europy nazywanym czasem krainą górnej Odry. Obrazuje dorobek współpracy transgranicznej, wskazuje na zjawiska, które były jej tłem, zmiany, jakich dokonał, a także prezentuje szereg cennych osobistych refleksji tych, którzy euroregionalne struktury budowali i potrafili je wykorzystać do pogłębiania polsko-czeskiej współpracy. To swoisty rozrachunek z tym, co już było i co powinno owocować w kolejnych latach.

Książka składa się z trzech zasadniczych bloków. Pierwszy to głos nauki, drugi to refleksje ambasadorów transgranicznej współpracy, trzeci to sylwetki euroregionalnych gmin i ich dorobek.

EUROREGION SILESIA

UMOWA O WSPÓŁPRACY

Euroregion Silesia jest umową o współpracy między polskim Stowarzyszeniem Gmin Dorzecza Górnej Odry a Regionalnym Stowarzyszeniem ds. Czesko-Polskiej Współpracy Śląsk Opawski, dziś Euroregionem Silesia-CZ. Jeśli zatem mówimy o Euroregionie Silesia, koniecznie trzeba mieć zawsze na myśli te stowarzyszenia z ich wszystkimi członkami. Samo polskie lub czeskie stowarzyszenie bez wzajemnej umowy, której celem jest wsparcie i realizacja czesko-polskiej współpracy transgranicznej, nie byłoby euroregionem, a tylko stowarzyszeniem celowym, jakie mogą powstawać także poza obszarem przygranicznym.

Po początkowych rozważaniach i rozmowach o utworzeniu wielkiego euroregionu „Opolsko-Morawsko-Śląskiego” dnia 3 listopada 1997 została podpisana deklaracja przedstawicieli miast Opawy, Krnova, Raciborza i Głubczyc o utworzeniu wspólnego euroregionu. Na podstawie tej deklaracji w ciągu 1998 roku powstały następnie po obu stronach granicy dwa stowarzyszenia, które dnia 20 września 1998 roku zawarły wspólnie umowę o współpracy pod nazwą Euroregion Silesia.

OPAWA - W MORAWSKIEJ KAPLICY, 20.09.1998

Podpisanie umowy o utworzeniu „Euroregionu Silesia”. Z przodu od prawej: Jan Mrázek – Primátor Opawy, Andrzej Markowiak – Prezydent Raciborza, z tyłu: pierwszy od lewej: Marek Masiulanis – Konsul Generalny RP w Ostrawie za J. Mrázkiem z prawej: Pavel Krejčí – přednosta Okresního Úřadu v Opavě

MUZEUM W RACIBORZU, 05.10.1998

Podpisanie polskiego tekstu umowy o utworzeniu „Euroregionu Silesia”. Od lewej: Bedřich Marek – Starosta Krnova, Jan Mrázek – Primátor Opawy, Andrzej Markowiak – Prezydent Raciborza, Dariusz Kaśków – Burmistrz Głubczyc

ROZDZIAŁ I

**JUBILEUSZ
25-LECIA
EUROREGIONU
SILESIA**

Euroregion Silesia ma zasługi w obszarze promocji oraz tworzenia transgranicznej oferty turystycznej. Należy do nich choćby projekt Silesianka – szlak wież i platform widokowych.

MATEUSZ GNIAZDOWSKI

AMBASADOR NADZWYCZAJNY I PEŁNOMOCNY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W REPUBLICIE CZESKIEJ

Tekst przemówienia na konferencji z dnia 18 września 2023 roku

Jest mi niezwykle miło, że mogę z państwem świętować 25-lecie Euroregionu Silesia. To co stanowi o specyfice stosunków polsko-czeskich, to niezwykle bogaty sąsiedzki wymiar współpracy. Granica polsko-czeska liczy blisko 800 km i jest najdłuższą z polskich granic, a z perspektywy czeskiej ustępuje jedynie niewiele dłuższej granicy czesko-niemieckiej.

Intensywna współpraca transgraniczna obfituje w sukcesy. Ze skali znaczenia polsko-czeskich powiązań sąsiedzkich zdaliśmy sobie sprawę gdy zostały boleśnie dotknięte w okresie pandemii, czy w ostatnim czasie, ze względu na transgraniczne skutki eksploatacji w Kopalni Węgla Brunatnego Turów. Negocjacje i podpisanie umowy międzyrządowej w tej drugiej sprawie w lutym 2022 roku pozwoliły naszym państwom na przejście w okres intensywnej współpracy i bardzo dobrego współdziałania, szczególnie w obliczu rosyjskiej napaści na Ukrainę. Polska i Czechy znalazły się w grupie państw, które w sposób najbardziej namacalny dowiodły swego przywiązania do wspólnych europejskich wartości: bezpieczeństwa i wolności. Polskę i Czechy zbliżyły nie tylko podobne wyzwania związane z zaangażowaniem w pomoc humanitarną, ale też wsparcie Ukrainy na polu politycznym i dostaw wojskowych.

Rozpoczynając rok temu swoją pracę w Pradze podkreślałem, że ważne jest wzmocnienie wzajemnego zaufania i że szczególną rolę odgrywa w tym procesie współpraca transgraniczna. Szczególna rola przypada tu właśnie euroregionom, w tym także Euroregionowi Silesia. Euroregion powstał w 1998 roku, wkrótce po powstaniu dwóch sąsiednich euroregionów, czyli Pradziada i Śląska Cieszyńskiego i w niezwykle chlubny sposób wypełnił tę euroregionalną lukę na mapie, na obszarze historycznego terytorium Górnego Śląska – Śląska po obu stronach granicy. W obszarze działania euroregionu, który zamieszkuje grubo ponad 700 tysięcy osób, przez blisko ćwierćwiecze rozwijano współpracę dobrze wykorzystując także środki unijne. Polsko-Czeski Program Operacyjny był jednym z najlepiej ocenianych w Unii Europejskiej. Ma w tym swój udział także Euroregion Silesia. Doceniamy jego osiągnięcia. Już w 2006 roku Euroregion Silesia otrzymał honorowe wyróżnienie Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych, a w 2007 roku czeskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych przyznało Srebrny Medal Jana Masaryka.

Z punktu widzenia prac rządowych warto podkreślić znaczącą pozycję Euroregionu Silesia, jaką zbudował sobie w pracach Polsko-Czeskiej Komisji Rządowej ds. współpracy transgranicznej. Nieprzypadkowo jubileuszowe, 10. posiedzenie Komisji Międzyrządowej w 2004 roku, tuż po wejściu naszych państw do Unii Europejskiej, odbyło się w Opawie na terenie Euroregionu Silesia. Euroregion włączył się w pracę tej rządowej komisji już w 2000 roku, przede wszystkim w grupie roboczej ds. transportu i przekraczania granic (tak ówczesnie się nazywała ta grupa).

Znaczącą rolę działacze Euroregionu odegrali następnie w powołaniu podgrupy roboczej ds. euroregionów. Jest to obecnie jedna z najlepiej współpracujących grup Komisji Międzyrządowej. Sekretariat polskiej części Euroregionu Silesia wzięła na siebie rolę reprezentowania także innych euroregionów w pracach komisji. Dziękuję za te prace i zachęcam do maksymalnego wykorzystania działań komisji na rzecz wzmocnienia współpracy na pograniczu. Grupa ds. euroregionów w Komisji Międzyrządowej należy do tych, których zadaniem jest właśnie skracanie dystansu w zakresie przepływu informacji między decydentami w Pradze i Warszawie a regionami pogranicza. Z przepisów wynikają też szerokie zadania Komisji Międzyrządowej.

W tym pięknie odrestaurowanym zamku w Tworkowie nie sposób nie zauważyć, że Euroregion Silesia ogarnia pejzaż historyczno-kulturowy polskiego i czeskiego Śląska z historycznymi fenomenami. Dziedzictwo kulturowe tego obszaru wraz z tutejszą przyrodą stwarza niezwykle ciekawe połączenie dla turystyki.

Szczególnie dla mieszkańców nieodległych zurbanizowanych obszarów Górnego Śląska czy zagłębia ostrawsko-karwińskiego to rejon dobrego wypoczynku i relaksu. Turystyka transgraniczna to szansa dla regionu ale też ważny czynnik wzmacniania wzajemnego zaufania. Letni sezon pokazał wielki boom na przyjazdy do Polski z czeskiej strony granicy.

Euroregion Silesia ma zasługi w obszarze promocji oraz tworzenia transgranicznej oferty turystycznej. Należy do nich choćby projekt Silesianka – szlak wień i platform widokowych. Na terenie Silesii widać, że w rozwoju turystyki na polsko-czeskim pograniczu dominuje duch współpracy w budowaniu wspólnej marki i promowania atrakcji leżących po obu stronach granicy. Turystyczny wymiar współpracy transgranicznej jest niezwykle istotny w przezwyciężaniu stereotypów. Najskuteczniejszym instrumentem promocji Polski w Czechach jest bezpośredni kontakt Czechów z naszym krajem. Nic tak nie robi dobrze promocji naszego kraju jak właśnie przyciąganie Czechów do Polski, czy to w celach biznesowych, służbowych czy właśnie turystycznych. Temu celowi służy też powstanie biura Polskiej Organizacji Turystycznej w Pradze, która zajęła się już promocją turystycznego bogactwa polskich regionów przygranicznych. Może to być także przydatne dla promowania atrakcji Euroregionu Silesia.

Odkładanie do lamusa negatywnych stereotypów służy też dynamiczny rozwój polskiej infrastruktury, poprawiając dostępność transportową Polski. Proces ten jest co raz częściej analizowany w Czechach. Akurat Euroregion Silesia jest dość dobrze skomunikowany na tle innych obszarów naszego pogranicza. Autostradą wiodącą od Bohumina można szybko podróżować po naszym kraju. Jest to jednak, pamiętajmy, nasze jedyne połączenie autostradowe polsko-czeskie, co pokazuje skalę wyzwań. Do największych należy wciąż dobudowanie autostrady D11 i przedłużenie niemal gotowej trasy S3 na obszarze Euroregionu Glacensis. Dobrym prognostykiem z czeskiej strony euroregionu Silesia jest poprawa sytuacji transportowej po oddaniu do użytku północnej obwodnicy Opawy.

Szczególną rolę w stosunkach polsko-czeskich pełnią kwestie środowiskowe. Istnieje naturalny potencjał w okręgu wynikający z długiej granicy, także nasilający się proces związany choćby ze zmianami klimatycznymi, powodzią czy problematyką suszy. W świetle współpracy w zakresie cywilnych narzędzi zarządzania kryzysowego wyróżniającą pozycję zajmują strażacy w tym także Ochotnicze Straże Pożarne, będące integralną częścią społeczności tworzących euroregion.

W Euroregionie Silesia mamy też wspólny skarb przyrody – Odrę. Ostatnie przykłady śnięcia ryb pokazały, że konieczna jest w tej dziedzinie ścisła współpraca, także w zakresie stałego monitoringu rzeki i jakości jej wody. Podejmujemy

starania by odpowiednie służby po obu stronach granicy rozszerzyły współdziałanie w tym zakresie.

W ostatnim ćwierćwieczu Euroregion Silesia zyskał na znaczeniu. Jest stabilnym, dobrze funkcjonującym, doświadczonym euroregionem, wartościowym partnerem dla wielu czeskich, polskich i europejskich instytucji przy rozwiązywaniu problemów związanych ze współpracą transgraniczną. Jest też wzorcowym przykładem wielu działań w tej dziedzinie. Po obu stronach granicy środowiska zaangażowane we współpracę transgraniczną mają imponujący dorobek. Bardzo chciałbym, aby polsko-czeska współpraca transgraniczna była w odbiorze publicznym postrzegana nie tylko przez pryzmat problemów, ale przede wszystkim sukcesów ostatnich trzech dekad, sukcesów ćwierćwiecza Euroregionu Silesia i perspektyw jego rozwoju. Dlatego szczególnie dziękuję państwu za działania na rzecz dobrosąsiedzkiej współpracy polsko-czeskiej, za te wszystkie osiągnięcia.

dr Mateusz Gniazdowski

Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny
Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Czeskiej

Ukończył studia w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego (2000) i studia doktorskie w Instytucie Nauk Politycznych Słowackiej Akademii Nauk, zakończone obroną pracy doktorskiej (PhD) na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie (2010). W latach 2016-2022 był wicedyrektorem Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, wcześniej kierował Zespołem Środkowoeuropejskim OSW, w latach 2004-2010 pracował w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych, m.in. na stanowisku zastępcy kierownika Biura Badań i Analiz. Przed objęciem misji w Pradze przez dziewięć lat pełnił funkcję Przewodniczącego Rady Programowej Forum Polsko-Czeskiego przy Ministrze Spraw Zagranicznych.

Tak jak skróciła się droga z Lysek do Opawy, tak dzisiaj skrócił się dystans pomiędzy naszymi społecznościami. Dzięki środkom finansowym, które umożliwiły realizację wielu projektów przez samorządy, organizacje społeczne i innych beneficjentów, poznajemy problemy naszych sąsiadów a oni poznają nasze

GRZEGORZ GRYT

WÓJT GMINY LYSKI, PREZES ZARZĄDU STOWARZYSZENIA
GMIN DORZECZA GÓRNEJ ODRY

Tekst przemówienia na konferencji z dnia 18 września 2023 roku

Pozwolę sobie na przypomnienie definicji euroregionu. Euroregion to jednostka na obszarze dwóch lub więcej państw, forma współpracy pomiędzy regionami państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących oraz regionami ich sąsiadów. W tworzeniu euroregionu uczestniczą przedstawiciele lokalnych i regionalnych władz samorządowych, a niekiedy także inni postowie społeczni i ekonomiczni regionów przygranicznych.

Ta sformalizowana forma współpracy oficjalnie została zainicjowana w postaci Euroregionu Silesia właśnie 25 lat temu. Jeżeli mówimy o euroregionie, musimy również wspomnieć o granicy i pozwolę sobie również przytoczyć definicję granicy. Granica to powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytorium innych państw.

W mojej świadomości, przez minione 25 lat działalności Euroregionu Silesia, granica pomiędzy Polską i Czechami z formy linii/kreski przekształciła się w obszar nie do końca określony, którego punktami odniesienia są nasi partnerzy, nasi przyjaciele czy instytucje funkcjonujące w obrębie pogranicza. Brak kontroli gra-

nicznej, możliwość swobodnego przekraczania i przemieszczania się w obrębie granicy w naszej świadomości zaciera klasyczny jej obraz. Kiedyś postrzegaliśmy ją często jako linię, za którą nie do końca było wiadomo, co się znajduje. Często w naszych wyobrażeniach funkcjonowało przekonanie, że chyba tam w zasadzie nic ciekawego nie ma.

Chciałbym podzielić się wspomnieniem, a zarazem refleksją z wizyty w czeskiej Opawie z 1978 roku. Wyruszyłem tam z mojej rodzinnej miejscowości Lyski. Na trasie było tylko jedno przejście graniczne Chałupki-Bohumin. Wtedy, aby dojechać do Opawy, musiałem pokonać dystans 82 kilometrów. Dzisiaj pomiędzy Lyskami a Opawą mogę wybrać około trzydziestu znacznie krótszych tras (najkrótsza ma 47 kilometrów).

Tak jak skróciła się droga z Lysek do Opawy, tak dzisiaj skrócił się dystans pomiędzy naszymi społecznościami. Dzięki środkom finansowym, które umożliwiły realizację wielu projektów przez samorządy, organizacje społeczne i innych beneficjentów, poznajemy problemy naszych sąsiadów a oni poznają nasze. Coraz częściej na bazie wspólnych doświadczeń je rozwiązujemy. Takim wspólnym doświadczeniem był okres pandemii, były zagrożenia ekologiczne, czy skutki wojny na Ukrainie.

Wszystkim, którzy się do tego przyczynili mówię dziękuję.

Grzegorz Gryt

Samorządowiec z kilkudziesięcioletnim stażem, Prezes Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (strona polska Euroregionu Silesia) w latach 2018-2024. Wójt Gminy Lyski od 1995 roku. Członek wielu stowarzyszeń i instytucji o charakterze społecznym, brał udział w tworzeniu kilkunastu organizacji. Wielokrotnie uhonorowany za zasługi przez różne instytucje samorządowe i rządowe różnych szczebli.

Pamiętamy, że ta nasza euroregionalna wspólnota, tu na pograniczu, funkcjonowała dawniej w ramach jednego organizmu państwowego, jednego dużego powiatu. Granica nas podzieliła, ale nie wymazała z pamięci tego, co nas łączy.

GRZEGORZ UTRACKI

WÓJT GMINY KRZYŻANOWICE, WICEPREZES ZARZĄDU
STOWARZYSZENIA GMINA DORZECZA GÓRNEJ ODRY

Tekst przemówienia na konferencji z dnia 18 września 2023 roku

Witając w gminie Krzyżanowice często powtarzam gościom, że – patrząc na bieg Odry – są w pierwszym samorządzie w Polsce. W miejscu szczególnym, gdzie granica państwowa zmienia przebieg meandrując z rzeką. Zobaczycie u nas także odcinek graniczny biegnący środkiem drogi oraz efekty polsko-czeskich programów, realizowanych w ramach współpracy euroregionalnej. Ta pięknie odrestaurowana wozownia tworkowskiego zamku jest jednym z przykładów. Pozostałe gminy, polskie i czeskie, również mają się czym pochwalić.

W naszej gminie dorobek polsko-czeskiej współpracy jest ogromny, szczególnie w ostatnich piętnastu latach. Rośnie też, co potwierdzają przeprowadzone przez nas badania, świadomość mieszkańców co do korzyści z tej sąsiedzkiej międzynarodowej aktywności.

Staliśmy się przyjaciółmi, także na poziomie kontaktu wóldarzy, mając nadzieję na kolejne owoce tej współpracy w kolejnych latach. Pojawiają się nowe partnerstwa, nowe pomysły na projekty, jest wola, by kontynuować współdziałanie na szczeblu rządowym, a co za tym idzie, możemy z optymizmem myśleć o finanso-

waniu. Z naszej strony musimy pracować nad tym, by współpraca nadal była bardzo dobra.

Pamiętamy, że ta nasza euroregionalna wspólnota, tu na pograniczu, funkcjonowała dawniej w ramach jednego organizmu państwowego, jednego dużego powiatu. Granica nas podzieliła, ale nie wymazała z pamięci tego, co nas łączy.

Osią Euroregionu Silesia jest Racibórz-Opava, ale bez udziału takich ludzi jak były wójt Wilhelm Wolnik, czy nieżyjący już starosta Hat'i Pavel Kotlarz nie mógłby spełnić swojej roli. To oni przybliżyli ideę transgranicznej współpracy do ludzi, do ich problemów, stawiając od razu na dobrosąsiedzkie, przyjacielskie relacje.

Grzegorz Utracki

Od trzech dekad samorządowiec – radny gminy i powiatu, od 2010 r. Wójt Gminy Krzyżanowice. Inicjator i współautor szeregu transgranicznych projektów polsko-czeskich, w latach 2018-2024 Wiceprezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (polska strona Euroregionu Silesia), a od 2024 roku Prezes Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (polska strona Euroregionu Silesia). Aktywny społecznie, m.in. w Polskim Związku Łowieckim oraz organizacjach sportowych. Menedżer oświaty, MBA (Politechnika Śląska).

Międzynarodowa konferencja z okazji 25-lecia Euroregionu Silesia pt.: „Euroregion Silesia – 25 lat razem”

18 WRZEŚNIA 2023 R., TWORKÓW

Program konferencji:

- Rozpoczęcie konferencji, przywitanie gości
- Słowo wstępne Prezesów polskiej i czeskiej części Euroregionu Silesia – Grzegorz Gryt – Prezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry oraz Pavel Meletzký – Prezes Stowarzyszenia Euroregion Silesia – CZ
- Wystąpienie Pana Mateusza Gniazdowskiego – Ambasadora Nadzwyczajnego i Pełnomocnego Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Czeskiej
- „Na styku dwóch monarchii. XIX wiek nad górną Odry” – mgr Grzegorz Wawoczny, pracownik dydaktyczny Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu, prawnik, redaktor, wydawca, autor publikacji poświęconych dziejom Śląska, głównie ziemi raciborskiej, laureat Nagrody Prezydenta Miasta Racibórz za szczególnie osiągnięcia w rozwijaniu współpracy pomiędzy Raciborzem i Opawą (2003)
- „Euroregiony w Europie” – Ing. Pavel Branda Ph.D. – menadżer projektów w Euroregionie Nysa, Wiceprezydent AE BR-AGEG, Członek Komitetu Regionów UE za Republikę Czeską
- Wprowadzenie do filmu: Daria Kardaczyńska – Dyrektor Sekretariatu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry oraz Roman Tománek – Sekretarz Euroregionu Silesia - CZ
- Premiera filmu „Euroregion Silesia – 25 lat razem”
- Wręczenie odznaczeń honorowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP „Bene-Merito” dla przedstawicieli Euroregionu Silesia
- Podziękowania od Euroregionu Silesia za wkład w rozwój polsko-czeskiej współpracy transgranicznej
- Wystąpienia zaproszonych gości

Konferencja pod patronatem honorowym
Mateusza Gniazdowskiego
Ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej
w Republice Czeskiej

Na stronach 14-24 prezentowane są zdjęcia z obchodów 25-lecia Euroregionu Silesia, Tworków 18.09.2023 r.

■ Na zdjęciu przemawiający Grzegorz Gryt – Prezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry, Wójt Gminy Lyski. Na drugim planie (od lewej) Grzegorz Utracki – Wiceprezes Prezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry, Wójt Gminy Krzyżanowice; Pavel Meletzký – Prezes Euroregionu Silesia-CZ, konferansjerka Monika Sokołowska.

■ Przy mównicy Grzegorz Utracki – Wiceprezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry, Wójt Gminy Krzyżanowice. Na drugim planie (od lewej) Grzegorz Gryt – Prezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry, Wójt Gminy Lyski, Pavel Meletzký – Prezes Euroregionu Silesia-CZ.

■ Na zdjęciu od lewej: Jan Mrázek - Współzałożyciel i były Prezes Euroregionu Silesia-CZ, Jana Novotná Galuszková - Sekretarz Euroregionu Silesia-CZ w latach 2000-2024, Andrzej Markowiak - Współzałożyciel i były Prezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry, prezydent Raciborza w latach 1994-2001.

- Wręczenie odznaczeń „Bene-Merito” dla przedstawicieli Euroregionu Silesia na zdjęciu od lewej: Mateusz Gniazdowski – Ambasador RP w Republice Czeskiej, Paweł Jabłoński – były podsekretarz stanu w MSZ RP, Daria Kardaczyńska – Dyrektor Sekretariatu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry, Jana Novotná Galuszková, Grzegorz Gryt, Grzegorz Utracki.

- Wręczenie podziękowań za wkład w rozwój polsko-czeskiej współpracy transgranicznej dla (drugi od lewej): Mateusz Gniazdowski – Ambasador RP w Republice Czeskiej, Izabela Wołłejko-Chwastowicz – Konsul Generalna RP w Ostrawie, Miroslav Kolatek Chargé d’Affaires a.i. Ambasada Republiki Czeskiej w Warszawie. Wręczają po lewej: Grzegorz Gryt, po prawej: Grzegorz Utracki.

- Wręczenie podziękowań za wkład w rozwój polsko-czeskiej współpracy transgranicznej dla: (drugi od lewej) Julian Golak – Pełnomocnik Marszałka Województwa Dolnośląskiego, Anna Jedynak – Wicemarszałek Województwa Śląskiego, Paweł Szymkowicz – Główny Specjalista DW FE Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego. Wręczają po lewej: Grzegorz Gryt, po prawej: Grzegorz Utracki.

- Wręczenie podziękowań za wkład w rozwój polsko-czeskiej współpracy transgranicznej dla: (drugi od lewej) Witold Wieczorek – Główny Specjalista, DWT w MFiPR RP, Vladimír Kučera – Radca Ministerialny MMR RCZ. Wręczają po lewej: Grzegorz Gryt, po prawej: Grzegorz Utracki.

■ Pamiątkowe zdjęcie przedstawicieli Euroregionu Silesia z przedstawicielami euroregionów uczestniczących w Konferencji.

■ Podziękowanie za wieloletnią pracę na rzecz Euroregionu Silesia dla Jany Novotnej Galuszkovej – Sekretarza Euroregionu Silesia-CZ w latach 2000-2024 (po prawej). Wręczają przedstawiciele Euroregionu Silesia (drugi od prawej): Pavel Meletzky, Grzegorz Gryt, Roman Tománek – Sekretarz Euroregionu-CZ, Grzegorz Utracki, Daria Kardaczyńska.

■ Pamiątkowa fotografia z gminami członkowskimi Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry oraz Prezesem Euroregionu Silesia-CZ Pavlem Meletzkým.

■ Fotografia pamiątkowa wszystkich uczestników konferencji przed Ruinami Zamku w Tworkowie.

ROZDZIAŁ II

**KARTY
WSPÓLNEJ
HISTORII**

GRZEGORZ WAWOCZNY

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W RACIBORZU

RACIBÓRZ-OPAWA. BLIŹNIACZE MIASTA POGRANICZA

Racibórz i Opawę dzieli niewiele ponad trzydzieści kilometrów. Granica niejednokrotnie zwiększała jednak geopolityczny dystans. Bywało, że nie do przebycia, jak w czasach Układu Warszawskiego.

Bliźniacze śląskie miasta mają podobną metrykę. Leżą na urodzajnej bezleśnej Goli w dorzeczu górnej Odry, na przedpolu Bramy Morawskiej, czyli obszarze przypisanym plemieniu słowiańskich Gołęźców, wzmiankowanych w połowie IX wieku przez Geografa Bawarskiego. Uformowały się na przełomie XII i XIII wieku. Racibórz miał prawa miejskie już przed 1217 rokiem. Opawa jako organizm miejski pojawia się na kartach źródeł pod rokiem 1224. Z końcem XIII wieku oparty się na wzorcu magdeburskim. W obu ośrodkach widzimy osadników z Europy Zachodniej (w Raciborzu z dolnych Niderlandów, w Opawie z Niemiec) oraz dominikanów

wspólnej polsko-czeskiej prowincji. W 1286 roku prawo stosowane w Raciborzu było wzorem dla Opawy. W drugiej połowie XV wieku to raciborzanie prosili opawian o pouczenie prawne. Wielu mieszkańców Opawy w ślad za raciborzanami podążało na studia do Krakowa, a nie do Pragi.

W geograficzne sąsiedztwo mocno wpisała się geopolityka, a konkretnie granica na linii rzeki Psiny (Cyny). Racibórz podlegał polskim Piastom i biskupowi z Wrocławia, Opawa zaś czeskim Przemysłidom i biskupowi z Ołomuńca. W 1249 roku z terenu Opawszczyzny ruszyła na Racibórz wyprawa wojenna biskupa ołomunieckiego Brunona z Schauenburga, która doprowadziła do spalenia miasta i czasowego podporządkowania przez Czechów części ziemi raciborskiej. Cztery lata później książę opolsko-raciborski Władysław, wspólnie z księciem krakowskim Bolesławem Wstydlwym i kniaziami ruskimi Danielem i Lwem, spustoszył w odwecie ziemię opawską. W 1280 roku poddani rządzącej w Opawie Kunegundy, wdowy po królu czeskim Przemysle Otokarze II, próbowali zająć Racibórz, lecz ostali odparci.

W 1327 roku piastowski książę raciborski Leszek złożył w Opawie hołd lenny królowi Czech. Odtąd oba miasta znalazły się po jednym, czeskim berłem. Wskutek bezpotomnej śmierci Leszka księstwa raciborskie i opawskie połączyła osoba władcy – Mikołaja II Przemysłidy opawskiego.

Unia personalna otworzyła nowy etap wspólnych dziejów. Racibórz i Opawa rozwijały się po sąsiedzku jako ważne ośrodki handlu i rzemiosła w krzepnącym imperium Habsburgów, odwiedzane przez kupców podróżujących pomiędzy Wrocławiem a Pragą. Tamte czasy odbiły się w topografii obu miast – mamy w Raciborzu ulicę Opawską (a była również opawska brama), a w Opawie ulicę Raciborską.

W źródłach znajdziemy liczne wzmianki o kontaktach mieszczaństwa. 19 stycznia 1386 roku raciborska rada miejska poświadczyła zaciągnięty przez księcia opawskiego Przemysła (Przemka) u Żyda Salomona dług w wysokości sześciuset grzywien srebra. Z dokumentu wystawionego 28 sierpnia 1586 roku dowiadujemy się, iż mieszkańcy jednego z miast na ziemi opawskiej zapłacili jako porękę osiemdziesiąt osiem złotych, którą to sumę winien był zamek w Raciborzu kanonikowi Zygmuntowi z Ołomuńca.

Znamienne, że ostatni raciborski Przemysłida, książę Walenty, na dokumencie z 7 stycznia 1520 roku widnieje z tytułem „księcia Śląska Opawskiego i pana Raciborza” (dux Slezie Oppawiensis et dominus Ratyboriensis). Po jego bezpotomnej śmierci (1521) księstwo raciborskie wróciło w piastowskie ręce, choć tylko na krótko. Przez jedenaście lat władał nim książę Jan Dobry z Opola. Zmarł nie docze-

kawszy się dziedzica. Raciborski zamek – oddany w zastaw Jerzemu, margrabiemu z Ansbachu – stał się własnością praskiego skarbcza.

Z końcem średniowiecza to Opawa była ludniejsza, nie tylko od Raciborza, ale i Opola. To do niej, na 1 lutego 1567 roku, cesarz Maksymilian II zwołał wszystkich podległych sobie książąt. W Opawie zagościła reformacja. W Raciborzu nauki Marcina Lutra nie znalazły takiego posłuchu. Z 1662 roku mamy wzmiankę o pochodzącym z Opawy raciborskim chirurgu Jerzym Klausmannie. W tymże stuleciu w Opawie praktykował lekarz Georg Ignaz Burian von Firlei wywodzący z raciborskiej rodziny mieszczańskiej. Idący w 1683 roku pod Wiedeń król Polski Jan III Sobieski zatrzymał się w Raciborzu a potem w Opawie. Jadący zaś w 1820 roku do Opawy na kongres Świętego Przymierza car Rosji Aleksander odwiedził po drodze Racibórz. Górnośląska szlachta ceniła opawskie i raciborskie salony w miejskich rezydencjach. W średniowieczu raciborskie kufle napełniano opawskim piwem, tłustym marcem zwane, ale w XIX wieku to opawianie podróżowali do Raciborza na miejscowego, zamkowego pilznera. Jezuita ze słynnego kolegium opawskiego wsparli raciborską kapitułę kolegiacką w walce z konfesją luterską, pielęgnując u siebie kult Matki Boskiej w taskami słynącej ikonie z Rud koło Raciborza. Opawsko-raciborskie zapiski można mnożyć.

W 1742 roku, po wojnach prusko-austriackich, nad górną Odrę wróciła granica. Niemal cały Śląsk, aż po Opawę, znalazł się w rękach pruskich Hohenzollernów.

- Jednak znaczenie Opawy się nie zmniejszyło – zauważa raciborski historyk Paweł Newerla. - Nastąpił nawet dalszy jej rozwój. Cesarzowa Maria Teresa, w 1742 roku, utworzyła właśnie w Opawie królewski urząd w miejsce dotychczasowej zwierzchności wrocławskiej. Opawa stała się stolicą austriackiego Śląska. W Opawie miał swoją siedzibę śląski konwent powszechny (Slezský veřejný konvent). W wyniku dekretu dworu cesarskiego, w 1782 r., utworzone zostały powiaty opawski i cieszyński, podporządkowane guberni dla Moraw i Śląska z siedzibą w Brnie. Opawa dobrze się rozwijała. Około 1800 roku miała 8,4 tys. mieszkańców, będąc największym miastem w tym regionie (Nysa – 5,2 tys., Racibórz – 3,5 tys., Opole – 2,85 tys., Gliwice – 2,6 tys.) – dodaje.

W 1820 roku w Opawie odbył się kongres, wpisany w wieloletni proces kształtowania się nowego europejskiego ładu politycznego po wojnach napoleońskich.

Na nowej mapie Śląska Racibórz z okolicznymi osadami pozostał prowincjonalnym miasteczkiem na granicy z monarchią Habsburgów, z pruskim garnizonem, mało wydajnymi manufakturami sukienniczymi, zajazdami o kiepskiej reputacji, fatalnymi drogami i obrosłymi w przywileje cechami rzemieślniczymi, zazdrośnie strzegącymi monopoli. Radykalne zmiany przyniosły dopiero wielkie reformy Steina i Hardenberga z początku XIX wieku oraz rozwój górniczo-hutniczej aglomeracji górnośląskiej. Dla jej wyżywienia kluczowego znaczenia nabrały urodzajne ziemie wokół Raciborza, skupione w rękach wielkich i wpływowych arystokra-

tycznych rodzin von Ratibor oraz Lichnowskich, a także junkrów pruskich. Racibórz szybko urósł do rangi ważnego ośrodka. Powstało Królewskie Gimnazjum Ewangelickie (1819), a doprowadzenie do miasta kolei żelaznej (1846) otworzyło okno na świat i eksport. Skorzystały z tego władze miejskie, oddając wolne ziemie fabrykantom. Miasto rychło wyszło poza średniowieczne mury, a na rynkach całej Europy zagościły raciborskie wyroby. Przyłączona w 1742 roku do Prus część ziemi opawskiej weszła w skład powiatu raciborskiego. Racibórz kończył XIX wiek z blisko trzydziestoma tysiącami mieszkańców.

W tym czasie nie zmalało znaczenie Opawy. W 1853 roku powstał tu rząd krajowy dla Śląska. W 1855 roku dotarła kolej żelazna. – Wiek XIX był dla Opawy dalej okresem rozwoju, przekształcenia się w metropolię. O ile w Raciborzu rozwijał się przemysł i budowano piękne kamienice, to Opawie charakter nadawały rezydencje szlacheckie czy duży gmach byłego kolegium jezuickiego, w którym mieściło się później gimnazjum – szkoła o bardzo wysokim poziomie – podsumowuje Paweł Newerla.

W 1893 roku Racibórz i Opawa zyskały bezpośrednie, jednotorowe połączenie kolejowe, zbudowane staraniem księcia Karola von Lichnowskiego, pana na Krzyżanowicach, Kuchelnej i Grodźcu. Magistrat Raciborza w skierowanym do niego piśmie hołdowniczym z 30 kwietnia 1896 roku, zauważył, że „przyczynił się niewątpliwie do podniesienia dobrobytu, kultury i obyczajów w naszym regionie”.

Obydwa miasta zdominowała ludność niemiecka. Racibórz stał się centrum budzenia polskiego ruchu narodowego, a Opawa czeskiego.

Wielka wojna z lat 1914-1918 przyniosła istotne zmiany na mapie tej części Europy. Południowa część powiatu raciborskiego (Kraj Huczyński) znalazła się w granicach Czechosłowacji. Część wschodnich obszarów przyłączono do II Rzeczypospolitej. Pozostały w granicach Niemiec Racibórz, z powodu utraty chłonnych rynków zbytu w górnośląskiej aglomeracji, przeżył w latach 20. XX wieku zapaść gospodarczą. Rząd czechosłowacki ograniczył z kolei samorządność zdominowanej przez Niemców Opawy.

Ciekawostką może być także fakt, iż w latach 1923-1933 nadburmistrzem Raciborza był Adolf Kaschny, pochodzący z Kobierzyc pod Opawą. Po II wojnie światowej zaangażował się w działania na rzecz przyłączenia ziemi raciborskiej do Czechosłowacji, wpisując się z koncepcją śląskiej autonomii w polsko-czechosłowacki konflikt graniczny o pas od Raciborza przez Głubczyce po Kłodzko.

Okres międzywojenny nie doprowadził jednak zerwania kontaktów pomiędzy mieszkańcami ziemi raciborskiej i opawskiej, tak jak stało się to po 1945 roku. Szczelna polsko-czechosłowacka granica czasów zimnej wojny wyeliminowała na cztery dekady swobodny ruch, doprowadzając do zerwania lokalnych więzów rodzinnych, społecznych i gospodarczych. Po obu jej stronach doszło również do istotnych zmian w strukturze społeczeństwa, spowodowanych migracjami ludności niemieckiej do zachodniej strefy okupacyjnej, później Republiki Federalnej Niemiec. Incydentalne kontakty raciborsko-opawskie miały jedynie fasadowy charakter w polityce komunistycznych władz, nie tworząc żadnej płaszczyzny współpracy.

Jej reaktywacja mogła nastąpić dopiero z chwilą odwilży w 1989 roku.

■ Na archiwalnych pocztówkach widoki Raciborza i Opawy z przełomu XIX i XXw.

Grzegorz Wawoczny

Prawnik, wydawca, redaktor naczelny portali NaszRaciborz.pl, NaszWodzislaw.com i NaszRybnik.com, pracownik dydaktyczny Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu, wicedyrektor Zamku Piastowskiego w Raciborzu, autor kilkudziesięciu pozycji poświęconych dziejom Śląska, w tym ziemi raciborskiej.

ROZDZIAŁ III

**EUROREGION
SILESIA
– FAKTY,
WYDARZENIA,
LICZBY**

OD PHARE CBC DO CELU 2 POLITYKI SPÓJNOŚCI

*- rola Euroregionu Silesia
w programach transgranicznych*

Patrząc z perspektywy roku 2023, wiele rzeczy wydaje się oczywistych i normalnych. To, że jesteśmy w UE, że są środki europejskie na współpracę transgraniczną, że przekraczanie granic pomiędzy krajami UE w ramach Strefy Schengen jest bezproblemowe. Kiedy jednak w latach dziewięćdziesiątych w Polsce i Czechach zaczynała się rozwijać myśl współpracy z sąsiadami z innych krajów było to dość nieoczywiste. Szczelnie zamknięte granice, kontrole na granicach w latach 90-tych nie wskazywały na szybkie wejście Polski i Czech do Unii Europejskiej tym bardziej do strefy Schengen.

Niezalenie od tego na tereny Polski i Czech skierowano w latach 1994-1995 pierwsze środki z UE dla tzw. „krajów „przyległych”, aby mogły one zapoznać się i spróbować jak wygląda realizacja współpracy transgranicznej ze wsparciem finansowym UE. Po dwudziestu pięciu latach naszej działalności to właśnie programy współpracy transgranicznej odgrywają ważną rolę w działalności euroregionu.

Ten rodzaj finansowania został zapoczątkowany już w 1990 roku w postaci samodzielnej inicjatywy o nazwie **INTERREG**, przeznaczonej dla państw członkowskich UE. Od 1994 roku do tej inicjatywy nawiązała inicjatywa oznaczona jako **INTERREG II**. Inicjatywa ta została już rozbudowana o wsparcie obszarów przygranicznych tych państw, które nie są członkami UE. W krajach tych wsparcie było realizowane w postaci programu **Phare CBC** (Cross-Border Cooperation = współpraca transgraniczna).

Program **Phare CBC Republika Czeska-Polska** był rozpoczęty w 1999 roku. Program ten został zakończony w 2003 roku, a od następnego roku, kiedy oba kraje stały się członkami Unii Europejskiej, pojawiła się możliwość włączenia do inicjatywy INTERREG III.

W odróżnieniu od dwóch poprzednich inicjatyw, inicjatywa **INTERREG III** została w okresie finansowania 2000-2006 rozdzielona na trzy podstawowe kierunki, które znamy do dnia dzisiejszego: kierunek działania A – współpraca przygraniczna (później nazwana transgraniczna), kierunek działania B – współpraca transnarodowa i kierunek działania C – współpraca międzyregionalna.

Na program **INTERREG IIIA Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2004-2006** zostało przeznaczonych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego 34,5 mln EUR dla obu stron czesko-polskiego pogranicza.

W związku ze znacznym rozszerzeniem Unii Europejskiej w latach 2004 i 2007, jednym z trzech podstawowych celów europejskiej polityki spójności dla nowego okresu 2007-2013 stał się cel nazwany **Europejska Współpraca Terytorialna**. Podobnie jak poprzednia inicjatywa INTERREG III cel ten skupiał się również na trzech podstawowych kierunkach działania: na współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej, z czego najważniejszy był udział współpracy transgranicznej.

Na rozwój współpracy czesko-polskiej przeznaczono z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, dzięki pośrednictwu **Programu Operacyjnym Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013**, 219,4 mln EUR.

W okresie programowania 2014-2020 programy transgraniczne na przeważającym obszarze UE wróciły do nazwy INTERREG z oznaczeniem V, czyli piąty okres programowania. **Program INTERREG V-A Czechy-Polska 2014-2020** posiadał alokację w wysokości **226,2 mln EUR z EFRR**. To do tej pory największy budżet na pogranicze polsko-czeskie.

Czechia - Poland

Lata 2022/2023 to okres płynnego przejścia z okresu programowania 2014-2020 do okresu 2021-2027. W 2022 uruchomiono **program INTERREG Czechy-Polska 2021-2027** z alokacją w wysokości **178,87 mln EUR z EFRR**, a w 2023 ruszyły **Fundusze Małych Projektów** w tym programie, zwane też Funduszami Mikroprojektów.

Za ich pośrednictwem są finansowane najmniejsze projekty, przede wszystkim o charakterze nie inwestycyjnym. Małe projekty mają za zadanie zwiększać poziom wzajemnego poznania i zrozumienia, budować zaufanie między społeczeństwami lokalnymi po obu stronach granicy oraz przyczynić się do wzmocnienia spójności społecznej i obywatelskiej regionu transgranicznego. Ich głównym celem jest rozwój współpracy pomiędzy wspólnotami po obu stronach granicy dotyczący najbardziej różnorodnych sfer ludzkiej działalności.

Z Funduszu mogą być finansowane projekty z dziedziny kultury, sportu, wychowania, edukacji, ruchu turystycznego, środowiska naturalnego, planowania, rozwoju ekonomicznego, wykorzystania technologii informacyjnych i inne. Treść tematyczna projektów jest naprawdę bardzo szeroka, każdy projekt musi jednak posiadać efekt transgraniczny i musi być realizowany we współpracy z partnerem transgranicznym. W zależności od sposobu włączenia się partnera zagranicznego do przygotowania, realizacji oraz finansowania projektu możemy rozróżnić następujące rodzaje projektów: wspólne i realizowane samodzielnie. Wspólne projekty posiadają wspólny cel, jednak ich formy działania i wydatki przeznaczone na ten cel są rozdzielone pomiędzy partnerów po obu stronach granicy. Projekty realizowane samodzielnie są w całości lub w większości realizowane tylko po jednej stronie granicy i są finansowane jedynie przez jednego z partnerów. Również takie projekty muszą mieć jasno przedstawiony efekt transgraniczny oraz wyznaczone zadania partnera transgranicznego w przygotowaniu i realizacji projektu.

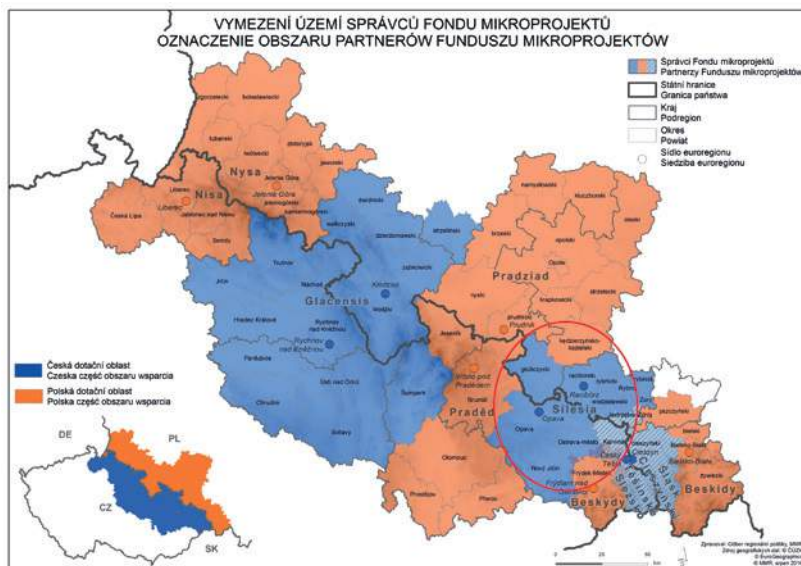
Chociaż program **Phare CBC Republika Czeska – Polska (1999-2003)** był ukierunkowany przede wszystkim na wsparcie dużych projektów inwestycyjnych, w ramach tzw. Wspólnego Funduszu Małych Projektów wspierane były także mniejsze, nieinwestycyjne projekty typu people-to-people (do wysokości 50 000 EUR). Na te małe projekty zostało wydzielone maksymalnie 10% z całkowitych środków finansowych programu na dany rok.

W programie **INTERREG IIIA Republika Czeska – Polska (2004-2006)** na wsparcie najmniejszych projektów zostały przeznaczone odrębne środki w ramach Priorytetu II o nazwie Fundusz Mikroprojektów. Na to przedsięwzięcie zostało przeznaczonych 15% z całkowitych środków finansowych, co stanowiło dopłatę z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w wysokości 5,1 mln EUR na cały okres programu. Tzw. mikroprojekty były projektami z maksymalną dotacją do 20 000 EUR.

W **Programie Operacyjnym Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska (2007-2013)** Fundusz Mikroprojektów stanowił 20% z całkowitych środków finansowych, co wyniosło 43,8 mln EUR. Maksymalna dotacja na mikroprojekt została podwyższona do 30 000 EUR.

Dotychczas największa ilość środków finansowych na małe projekty lokalnych społeczności została wydzielona w **Programie INTERREG V-A Czechy-Polska 2014-2020**. Fundusz Mikroprojektów, który był odrębnym obszarem wsparcia tego programu, stanowił 20% z całkowitych środków finansowych, co wyniosło 45,24 mln. EUR. Kwota ta została następnie podzielona na obszary poszczególnych administratorów tj. euroregiony.

W **Programie INTERREG Czechy – Polska 2021-2027** powrócono do nazwy „**Fundusz Małych Projektów**” z pulą 20% środków finansowych z programu, co wyniosło 43,8 mln EUR. Maksymalna dotacja na mikroprojekt została podwyższona do 40 000 EUR z EFRR w priorytecie „Turystyka” i do 30 000 EUR w priorytecie „Współpraca instytucji i mieszkańców”.

Euroregion Silesia wykonuje funkcję Zarządzającego Funduszem po czeskiej stronie na terenie powiatów **Opawa, Ostrawa i Nowy Jiczin**, po polskiej stronie obszar ten tworzą **powiaty głubczycki, raciborski, rybnicki, wodzisławski (bez gminy Godów) i miasta na prawach powiatu Rybnik i Żory**.

Za codzienną administrację Funduszu odpowiadają pracownicy polskiego i czeskiego sekretariatu. Do ich podstawowych zadań należy:

- udzielanie i upublicznianie informacji o Funduszu w formie seminariów, konsultacji indywidualnych, na stronach internetowych, w prasie, poprzez wydawanie materiałów promocyjnych i informacyjnych, itp.
- udzielanie pomocy wnioskodawcom przy przygotowywaniu projektów w tym np. pomoc w poszukiwaniu partnerów transgranicznych,
- przyjmowanie i rejestracja wniosków o dofinansowanie, weryfikacja strony formalnej i możliwości akceptacji wniosku,
- zapewnienie oceny rzeczowych i finansowych aspektów transgranicznych projektów dzięki pośrednictwu niezależnych ekspertów regionalnych, według ustalonych zasad,
- przygotowanie dokumentów do posiedzeń Euroregionalnego Komitetu Sterującego (EKS), organizacja posiedzeń EKS, opracowanie dokumentacji z posiedzeń EKS,
- przygotowanie umów o dofinansowanie projektów z wnioskodawcami, których wnioski były pozytywnie rozpatrzone,

- bieżąca kontrola projektów (rzeczowa, finansowa i formalna), włącznie z kontrolami/monitoringami na miejscu,
- rozpatrywanie wniosków o zmianę projektu,
- kontrola oraz zatwierdzanie końcowych sprawozdań i wniosków o dofinansowanie zakończonych projektów,
- opracowanie bieżących wiadomości o realizacji Funduszu Mikroprojektów/ Małych Projektów,
- wypłacanie dofinansowania.

■ Uczestnicy 16. posiedzenia Euroregionalnego Komitetu Sterującego – 06.10.2022 Pogrzebień

Podsumowanie „funduszy małych projektów” w Euroregionie Silesia w okresie 1999-2023

Program – Fundusz	Alokacja na mikroprojekty z EFRR	Liczba zatwierdzonych mikroprojektów
Phare CBC CZ-PL 1999 – 2003 – Wspólny Fundusz Małych Projektów	901 800,00 EUR	135
INTERREG IIIA RCz - Polska 2004 – 2006 – Fundusz Mikroprojektów	897 551,00 EUR	147
Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej RCz-RP 2007 – 2013 – Fundusz Mikroprojektów	5 918 550,00 EUR	505
INTERREG V-A RCz-PL 2014-2020 – Fundusz Mikroprojektów	5 886 408,50 EUR*	366
Razem	13 604 309,50 EUR	1 153

Źródło: opracowanie własne; *) po drugiej zmianie budżetu w 10/2023,

Środki finansowe jakie były dystrybuowane przez Euroregion Silesia na realizację małych projektów przyczyniły się do znaczącego rozwoju naszego pogranicza polsko-czeskiego. Dzięki współpracy transgranicznej nawiązało się wiele partnerstw projektowych, ale także partnerstw popartych umowami o współpracy. Dopuszczenie realizacji od okresu programowania 2007-2013 projektów inwestycyjnych w ramach Funduszy Mikroprojektów dodatkowo wzbogaciło pogranicze o trwałe elementy infrastrukturalne poprawiające warunki życia jak i rozwój np. oferty turystycznej. Ciągłe duże zainteresowanie programami INTERREG, w tym Funduszami Małych Projektów pokazuje jak ważnym elementem pogłębiania wzajemnego zaufania mieszkańców pogranicza może być idea współpracy euroregionalnej i transgranicznej.

Euroregion Silesia w 2023 roku obchodzi jubileusz 25 lat działalności, w tym prawie 25 lat współpracy w ramach programów INTERREG. Przez te lata za pośrednictwem Euroregionu, Beneficjenci małych projektów zrealizowali 1153 projekty na ponad 13 mln EUR. Środki te są widoczne na co dzień, korzystamy z nich nie zdając sobie z tego czasami sprawy.

Doświadczenie jakie zebraliśmy w ciągu 25 lat pozwalają nam z optymizmem patrzeć w przyszłość. Nowy Fundusz Małych Projektów na lata 2021-2027 to kolejne środki, które będą dystrybuowane poprzez Euroregion Silesia, do korzystania z których gorąco zachęcamy wszystkich zainteresowanych współpracą transgraniczną pomiędzy Polską i Czechami. Kolejne lata to również możliwość dla nas jako Stowarzyszeń gmin tworzących Euroregion Silesia na rozwój naszego obszary, na realizację nowych pomysłów i projektów, zwłaszcza wspierających rozwój turystyki transgranicznej.

Daria Kardaczyńska

Posiada tytuł magistra Zarządzania Przedsiębiorstwem na wydziale Zarządzania i Inżynierii Produkcji Politechniki Opolskiej. W lipcu 2019 ukończone studia podyplomowe na Akademii Ekonomicznej w Katowicach na wydziale Finansów i Ubezpieczeń w zakresie Rachunkowości i Finansów.

W latach 1998-2007 pracownik Banku BGŻ S.A – Doradca Klienta MSP. Od kwietnia 2007 – Dyrektor Sekretariatu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry – strony polskiej Euroregionu Silesia. W lipcu 2022 – powołana do składu Rady Programowej „Forum polsko-czeskiego” przy Ministrze Spraw Zagranicznych. We wrześniu 2023 otrzymała odznakę honorową „Bene Merito” z MZS RP za działalność wzmacniająca pozycję Polski na arenie międzynarodowej.

EUROREGION SILESIA – MYŚLIMY STRATEGICZNIE, ROZWIJAMY SIĘ STRATEGICZNIE

1. WSTĘP

Chociaż pierwsze euroregiony w Europie Zachodniej powstawały już pod koniec lat 50. ubiegłego wieku, jeszcze 25 lat temu pojęcie „euroregionu” było w naszym kraju całkowicie nieznane. Obecnie cały obszar przygraniczny Republiki Czeskiej jest pokryty 14 euroregionami, a w całej Europie jest ich ponad 180.

Euroregion Silesia został utworzony we wrześniu 1998 roku na podstawie umowy o współpracy między czeskim i polskim stowarzyszeniem. Głównym przedmiotem jego działalności jest wsparcie i realizacja czesko-polskiej współpracy w przygranicznych regionach Śląska i Moraw Północnych, w celu zniwelowania negatywnego wpływu istnienia granicy państwowej, zapewnienia równomiernego rozwoju terytorium przygranicznego po obu stronach granicy i umożliwienia dzięki temu jego płynnej integracji w ramach Unii Europejskiej. Realizacja tego przedmiotu działalności i dotychczasowy rozwój Euroregionu Silesia od jego powstania były jednak determinowane raczej przez obiektywne warunki i nie były ukierunkowane na realizowanie własnych potrzeb, zdefiniowanych w dokumentach planistycznych euroregionu.

Po 2013 roku organy Euroregionu Silesia uświadomiły sobie jednak potrzebę planowania strategicznego, dlatego przystąpiły do sporządzenia historycznie pierwszego dokumentu strategiczno-planistycznego, który stanowiłby systemowe narzędzie koordynacji i zarządzania działalnością i rozwojem euroregionu. Dokument ten został opracowany w okresie od kwietnia 2013 r. do marca 2014 r., w ścisłej współpracy obu sekretariatów euroregionu, czeskiego autora zewnętrznego i polskiego konsultanta, wspólnej grupy sterującej i czterech wspólnych, tematycznych grup roboczych.

W okresie od stycznia 2018 r. do czerwca 2019 r. dokonano rozległej aktualizacji dokumentu strategicznego. Ta aktualizacja została przeprowadzona we współpracy obu sekretariatów euroregionu, wspólnej grupy roboczej ds. implementacji Strategii oraz konsultantów zewnętrznych z obu stron granicy. Do zaktualizowanej strategii została wydana ulotka informacyjna, w której są zawarte wizje, cele strategiczne i działania wnioskowej części zaktualizowanego dokumentu. Dokument „Strategia rozwoju Euroregionu Silesia na okres 2021-2027” tworzy ramy dla dalszego systematycznego rozwoju współpracy transgranicznej i wsparcia działalności podmiotów realizujących współpracę transgraniczną na obszarze Euroregionu Silesia. Stanowi także dokument wyjściowy dla Funduszu Małych Projektów w Euroregionie Silesia w ramach nowego programu Interreg Czechy – Polska 2021-2027. W opracowaniu niniejszego dokumentu brali udział pracownicy obu sekretariatów Euroregionu Silesia, specjaliści z obu stron granicy i ponownie wspólna czesko-polska grupa robocza.

Euroregion Silesia w okresie swojej ponad dwudziestoletniej historii zdobył i wciąż zdobywa wiele doświadczeń, które wykorzystuje w pełnym zakresie w ramach czesko-polskich programów transgranicznych. Euroregion uczestniczy w przygotowaniu i opracowaniu projektów, a następnie w metodycznym kierowaniu i zarządzaniu czesko-polskimi projektami. Korzysta w tym zakresie ze swoich bogatych doświadczeń, realizując własne projekty, w ramach których jednocześnie wypełnia strategicznie określone cele.

2. PROJEKTY EUROREGIONU SILESIA:

Najważniejsze projekty w Euroregionie Silesia obejmują administrację Funduszy małych projektów/mikroprojektów, włączonych do programów współpracy transgranicznej poszczególnych okresów programowania (przedwstępny program Phare CBC, Interreg IIIA Republika Czeska – Polska w okresie 2004-2006, Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013, Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020, Interreg Czechy – Polska 2021-2027). Poza tą agendą Euroregion Silesia realizuje też swoje cele we własnych projektach w ramach czesko-polskiej współpracy, z wykorzystaniem wyżej wymienionych programów dofinansowania. Zestawienie projektów Euroregionu Silesia / z udziałem Euroregionu Silesia w okresie 2013/2023:

Nazwa projektu	Harmonogram realizacji projektu	Całkowite wydatki projektu
„Wíkend v Euroregionu Silesia”	3/2013 – 8/2014	34 511,44 EUR
„EUREGIO PL-CZ”	1/2012 - 12/2014	313 952 EUR
„Když se řekne Euroregion Silesia aneb Kdo jsme, Co děláme, Kam směřujeme”	2/2015 - 6/2015	17 904 EUR
„Kulturní a přírodní dědictví pro rozvoj polsko-českého pohraničí – Společné dědictví”	1/2017 – 10/2020	2 240 567,43 EUR
„Pohádková Odra”	10/2017 – 9/2018	partner niefinansowy
„READY TO HELP – systém společné ochrany hraničních obcí v Euroregionu Silesia”	10/2017 – 12/2019	1 092 862,90 EUR
„20 let přeshraniční spolupráce v Euroregionu Silesia”	6/2018 – 11/2018	30 386,75 EUR
„Aktualizace a implementace Strategie rozvoje Euroregionu Silesia na období 2014-2020”	1/2018 - 6/2019	40 638,72 EUR
„Silesianka - stezka rozhleden a vyhlídkových míst v Euroregionu Silesia”	10/2019 – 9/2022	1 089 055 EUR
„Propagace cestou k rozvoji přeshraniční spolupráce v Euroregionu Silesia”	2/2020 – 12/2021	40 206,50 EUR
„Euroregion Silesia 2021-2027 – myslíme strategicky”	2/2021 – 7/2022	47 019,10 EUR
„Poznej naši Silesianku! – propagace přeshraniční stezky rozhleden a vyhlídkových míst”	10/2022 – 12/2023	119 972,50 EUR
„Euroregion Silesia – 25 let spolu”	2/2023 – 5/2023	7 905 EUR

3. PRZEDSTAWIENIE WYBRANYCH PROJEKTÓW:

„EUREGIO PL-CZ”

Projekt „EUROREGIO PL-CZ” był wspólnym projektem **wszystkich euroregionów czesko-polskiego pogranicza**. Celem projektu było zintensyfikowanie wzajemnej współpracy euroregionów, zapoznanie się z doświadczeniami bardziej zaawansowanych zagranicznych regionów oraz wykorzystanie tych doświadczeń przy wyznaczaniu kierunków współpracy po 2013 roku, zmapowanie problemów uniemożliwiających bardziej intensywną współpracę zagraniczną w celu zainicjowania zmiany dokumentów prawnych i ustaw, a także zwiększenie powszechnej świadomości i poinformowania o możliwościach i efektach współpracy transgranicznej. W listopadzie 2011 r. projekt został zatwierdzony do finansowania z Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej RCz - RP 2007-2013 w ramach dziedziny wsparcia 3.1 Współpraca terytorialna instytucji publicznych.

■ Logo projektu; Konferencja końcowa projektu, Racibórz, 6.11.2014 r.

„Kiedy powie się Euroregion Silesia, czyli Kim jesteśmy, Co robimy, Gdzie zmierzamy”

„Gdy się powie Euroregion Silesia albo Kim jesteśmy, Co robimy, Dokąd zmierzamy”, taka była nazwa projektu, który został dofinansowany ze środków Funduszu Mikroprojektów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej RCz-RP i został zakończony w czerwcu 2015 r. Jego celem było przyczynienie się do lepszego poznania Euroregionu Silesia jako znaczącej czesko-polskiej struktury transgranicznej, lepszego zrozumienia jego prawie siedemnastoletniej działalności i ukierunkowania jego dalszego rozwoju w najbliższych latach. W ramach projektu odbyło się czesko-polskie spotkanie i rozpoczęto wdrażanie „Strategii rozwoju Euroregionu Silesia na okres 2014 – 2020”. Został wydany Biuletyn Euroregionu Silesia nr 12 i sprawozdanie roczne Euroregionu Silesia za 2014 rok.

■ Obrady grupy roboczej ds. implementacji Strategii rozwoju Euroregionu Silesia, Racibórz, 24.04.2015 r.

„READY TO HELP – system wspólnej ochrony gmin granicznych w Euroregionie Silesia”

„READY TO HELP – system wspólnej ochrony miejscowości przygranicznych w Euroregionie Silesia”, taka była nazwa czesko-polskiego projektu finansowanego z programu INTERREG V-A Republika Czeska – Polska w ramach osi priorytetowej 1 „Wspólne zarządzanie ryzykiem”. Projekt był realizowany od października 2017 r. do grudnia 2019 r.

Partnerzy i jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej włączone do projektu:

Wiodący partner projektu: Euroregion Silesia – CZ

Partnerzy i jednostki CZ, włączone do realizacji projektu:

Gmina i jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej: Hať, Chuchelná, Píšť, Rohov, Strahovice, Sudice, Šilheřovice

Partnerzy i jednostki PL, włączone do realizacji projektu:

Gmina Krzanowice: OSP Krzanowice, Bojanów, Borucin, Wojnowice, Pietraszyn

Gmina Krzyżanowice: OSP Krzyżanowice, Bieńkowice, Bolesław, Chałupki, Nowa Wioska, Owsiszcze, Roszków, Rudyszwałd, Tworków, Zabełków

Głównym celem projektu było stworzenie systemu wspólnej ochrony na terenie miejscowości przygranicznych Euroregionu Silesia poprzez poprawę stanu zaplecza technicznego 22 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej (7 czeskich i 15 polskich) oraz ich przygotowania do wspólnych interwencji w czasie pożarów i innych klęsk żywiołowych na pograniczu. „System wspólnej ochrony” oznacza w tym przypadku ideę połączenia dwóch narodowych systemów ratownictwa na poziomie jednostek ochotniczych, które w obu krajach stanowią integralną część tych systemów.

■ Wspólne ćwiczenia taktyczne jednostek czeskich i polskich, Strahovice, 18.05.2019 r.

„Aktualizacja i implementacja Strategii rozwoju Euroregionu Silesia na lata 2014-2020”

Chodziło o wspólny projekt obu części Euroregionu Silesia, zatwierdzony we wrześniu 2017 r. do finansowania z Funduszu Mikroprojektów programu INTER-REG V-A Republika Czeska – Polska w ramach osi priorytetowej 4 „Współpraca instytucji i wspólnot”. Celem projektu, realizowanego od stycznia 2018 r. do czerwca 2019 r., był dalszy rozwój współpracy transgranicznej poprzez aktualizację dokumentu „Strategia rozwoju Euroregionu Silesia na okres 2014-2020” z perspektywą na okres od roku 2021+, ocena jego dotychczasowej implementacji oraz realizacja konkretnych działań przyczyniających się do utrzymania i dalszego upowszechniania zainteresowania współpracą transgraniczną.

„Silesianka – szlak wież i platform widokowych w Euroregionie Silesia”

Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Euroregionu Silesia* na okres 2014-2020 w 2016 roku euroregion rozpoczął przygotowywanie zbiorczej koncepcji budowy wież widokowych i utworzenia punktów widokowych w różnych miejscach Euroregionu Silesia. Na początku zmapowano istniejące punktu widokowe oraz zbadano zainteresowanie ze strony gmin, miast i innych podmiotów utworzeniem nowych.

■ Ilustrowana mapa szlaku Silesianka

„Poznaj naszą Silesiankę! – promocja transgranicznego szlaku wień widokowych i punktów widokowych”

Głównym celem projektu jest zwiększenie liczby odwiedzin regionu dzięki lepszemu wykorzystaniu potencjału bogactwa przyrodniczego i kulturalnego, w tym wsparcie ruchu turystycznego, a także ponowny wzrost liczby odwiedzin w atrakcjach znajdujących się w okolicy szlaku „SILESIAŃKA” w okresie pandemii COVID-19 oraz po jej zakończeniu. Niestety, początek 2020 roku i pandemia wymusiły wprowadzenie zmian w odbiorze ofert turystycznych oraz ich promocji.

■ Wydarzenie promocyjno-informacyjne, dotyczące szlaku Silesianka, Arboretum Bramy Morawskiej w Raciborzu, 28.05.2023 r.

Projekt wynikał z konieczności wsparcia ponownego wzrostu liczby odwiedzin naszych atrakcji/obiektów mimo pandemii COVID-19 oraz jego promocji ukierunkowanej na bezpieczny szlak wież widokowych i punktów widokowych. Dlatego celami projektu są również:

- połączenie istniejących obiektów znajdujących się na szlaku, w szczególności położenie nacisku na wznowienie i wzmocnienie transgranicznych kontaktów turystycznych dzięki wzajemnemu sieciowaniu – „Silesianka.net”. Podstawą jest stworzenie platformy do współpracy podmiotów włączonych do produktu „Silesianka”,
- wydłużenie sezonu turystycznego i przyciągnięcie odwiedzających do mniej znaczących obiektów turystycznych, znajdujących się na szlaku, które będą idealnym miejscem dla osób, poszukujących mniej uczęszczanych atrakcji,
- wspólna kampania promująca przyrodnicze i kulturalne bogactwo szlaku, w tym tramboardy/busboardy, celowana i płatna kampania w mediach społecznościowych oraz realizacja wydarzeń plenerowych (w okolicy obiektów znajdujących się na szlaku), a również wsparcie szlaku w ramach organizowanych wyjazdów prasowych dla sektora ruchu turystycznego,
- skupienie się na zwiększeniu widoczności marki/znaku „SILESIAŃKA” w celu zwiększenia liczby odwiedzin szlaku, w tym wsparciu wzrostu gospodarczego przyczyniającego się do zwiększenia zatrudnienia (rejestracja słownego i graficznego znaku towarowego).

Bc. Roman Tománek

Sekretarz czeskiej części Euroregionu Silesia. Pracuje w Euroregionie Silesia – CZ od 3/2010 i swoimi umiejętnościami menadżerskimi przyczynił się do rozwoju współpracy transgranicznej czesko-polskiej. Studiował matematykę stosowaną w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych na Uniwersytecie Śląskim w Opawie. W 2022 roku otrzymał nagrodę „Osobowość roku w turystyce w Województwie Morawsko-Śląskim za rok 2021”.

JANA NOVOTNÁ GALUSZKOVÁ

SEKRETARZ SEKRETARIATU EUROREGIONU SILESIA – CZ
W LATACH 2000-2023

PIĘKNE, INTERESUJĄCE, RÓŻNORODNE, ALE TAKŻE WYMAGAJĄCE

Rok 2023 to rok, w którym Euroregion Silesia obchodzi 25-lecie swojego istnienia, a dla mnie osobiście jest to również rok, w którym żegnaję się z Euroregionem. Jest to pożegnanie po bardzo długim czasie i nie jest łatwe. Nie byłam świadkiem jego pierwszych kroków, ale niecałe dwa lata po założeniu Euroregionu objęłam kierownictwo czeskiego sekretariatu i tym samym na ponad dwie dekady związałam swoje (nie tylko zawodowe) życie z fenomenem czesko-polskiej współpracy transgranicznej. Nie wiem, czy byłam odpowiednią osobą do tej misji, ale wszystko, co robiłam dla Euroregionu, robiłam z miłością i pasją, z przekonaniem, że działalność euroregionalna ma sens. Zawsze wierzyłam w przyjaźń i współpracę, chętnie dzieliłam się swoimi doświadczeniami i nie bałam się wyzwań ani zadań, które wydawały się nie do zrealizowania.

Pomoc w nawiązywaniu stosunków sąsiedzkich pomiędzy mieszkańcami dwóch krajów od dawna oddzielonych granicą, budowanie przyjaźni między czeskimi i polskimi uczniami w ramach różnych projektów, przekazywanie wiedzy na seminariach i konsultacjach, zarządzanie własnymi projektami Euroregionu – przez moje ręce przeszły setki projektów finansowanych z Funduszy Małych Projektów”, napisałam dziesiątki raportów monitorujących, wypłaciłam miliony euro. Nie jest możliwe szczegółowe wymienienie wszystkiego, co było przedmiotem mojej pracy w ciągu tych wszystkich lat, ale było tego naprawdę wiele. I było jeszcze więcej pytań, które zawsze i wszędzie zadawałam.

Wiem, że wiele osób złościło się na mnie z powodu moich niekończących się pytań, ale starałam się za ich pośrednictwem znaleźć sposób na pogodzenie czegoś tak naturalnego jak transgraniczne kontakty między ludźmi ze sztuczną, skomplikowaną i często niezrozumiałą kwestią europejskiego finansowania współpracy transgranicznej. Na podstawie otrzymanych odpowiedzi szukałam kompromiso-

wych rozwiązań i starałam się, w miarę swoich możliwości, ułatwiać realizację projektów najlepiej jak potrafiłam, tak, aby strona administracyjna nie komplikowała strony merytorycznej, która powinna być na pierwszym miejscu.

Piękne, interesujące, różnorodne, ale także wymagające i wyczerpujące – takie były moje 23 lata w Euroregionie. Dziękuję wszystkim moim kolegom z Euroregionu i innym współpracownikom za możliwość spędzenia z nimi znaczącej części mojego życia. Myślę, że zostawiam za sobą wiele pracy, chociaż jeszcze więcej z tego pozostaje niedokończone. Ale to zadanie przekazuję już innym – Romanowi, Darii, Agnieszce, Justynie, Eli... Nie mam wątpliwości, że uda im się to wszystko zrealizować, a Euroregion nadal będzie rozwijał się kwitnąco. Życzę wszystkim dużo siły!

Jana Novotná Galuszková

Sekretarz Sekretariatu Euroregionu Silesia – CZ w latach 2000-2023, odznaczona Medalem Honorowym Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej za wieloletni osobisty wkład w rozwój czesko-polskiej współpracy transgranicznej oraz medalem honorowym „BENE MERITO” Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej za działalność wzmacniającą pozycję Polski na arenie międzynarodowej.

ROZDZIAŁ IV

**EUROREGION
– IDEA,
DOŚWIADCZENIA,
PERSPEKTYWY**

EUROREGION JAKO NARZĘDZIE REGIONALIZACJI TRANSGRANICZNEJ

Aby lepiej zrozumieć rolę wielopoziomowego zarządzania terytorialnego i jego znaczenie dla współpracy transgranicznej, należy przywrócić się źródłu jego powstania. Istotnym krokiem w kierunku reformy instytucjonalnego modelu administracji publicznej w krajach Europy Środkowej był proces integracji europejskiej (Stępień, 2008; Chrisidu-Budnik, 2019). Negocjacje przedakcesyjne pomiędzy kandydującymi państwami członkowskimi i instytucjami europejskimi miały ogromny wpływ na jakość ustawodawstwa i innych standardów prawnych. Wraz z przystąpieniem do UE w 2004 r. administracja publiczna musiała przejść od funkcjonującego dotychczas krajowego wertykalnego układu instytucji i kompetencji do policentrycznego, niehierarchicznego sprawowania rządów/wspólnego zarządzania. Głównym motorem tej zmiany była wspólna realizacja polityk europejskich z naciskiem na politykę spójności (społeczną, gospodarczą, terytorialną itp.). Dzięki temu szerzej znana stała się koncepcja Good Governance, która opiera się z dwóch filarów: **strukturalnego** – dotyczącego funkcjonowania i organizacji administracji publicznej włącznie z reprezentacją polityczną na wielu poziomach oraz **behavioralnego**, którego celem jest zaangażowanie różnych nowych interesariuszy w proces decyzyjny (społeczeństwo, organizacje pozarządowe i sektor prywatny itp.) (Rhodes, 1997).

Biała Księga „European Governance” (2001) opublikowana przez Komisję Europejską, w której zdefiniowano pięć elementów dobrego rządzenia, tj. otwartość, uczestnictwo, odpowiedzialność, efektywność i spójność, stała się nowym standardem i przewodnikiem nowych trendów dla administracji. Elementy te szczególnie znaczącą i kumulatywnie wpisują się w koncepcję wielopoziomowego zarządzania, opartego na koordynacji na kilku poziomach i ich wzajemnym powiązaniu w układzie niehierarchicznym (Chrisidu-Budnik, 2019). Model ten opiera się na

zorientowaniu na osiągnięte wyniki, wymiarze terytorialnym (oddziaływanie) lub na realizacji indywidualnych celów polityki publicznej (zorientowaniu zadaniowym).

Dla nowych krajów członkowskich wdrażanie polityk europejskich i poszczególnych programów operacyjnych wymagała zmian w procesie decyzyjnym, finansowaniu i realizacji różnych obszarów polityki publicznej.

Przykładami narzędzi wielopoziomowego zarządzania wdrażanych w ramach polityki spójności są zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) lub rozwój lokalny kierowany przez społeczność (CLLD). ZIT, CLLD, FMP i EUWT jako narzędzia zarządzania terytorialnego są zapisane w prawodawstwie europejskim i stanowią integralną część realizacji programów krajowych i transgranicznych w państwach członkowskich UE. W kontekście transgranicznym instrumentami realizującymi koncepcję wielopoziomowego zarządzania w formie instytucjonalnej są: Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej, formy quasi-instytucjonalne typu euroregiony (Noferini i in., 2019), współpraca miast partnerskich, a także inne formy zrzeszania się, takie jak organizacje samorządowe i podmioty spoza sektora publicznego.

Celem wykorzystania tych narzędzi przy wdrażaniu programów europejskich jest lepsza integracja aglomeracji, jednostek metropolitalnych, obszarów wiejskich czy przygranicznych (niezależnie od ich granic administracyjnych). Pomyślne wdrażania polityk publicznych przy pomocy ww. narzędzi terytorialnych ma na celu kreowanie i rozszerzanie powiązań funkcjonalnych terytorium, a nie wsparcie nowej struktury układu administracyjnego. Z instytucjonalnego punktu widzenia wdrożenie tych narzędzi oznacza przejście od podejścia sektorowego do podejścia zintegrowanego, zarówno w ujęciu tematycznym, jak i w wymiarze terytorialnym (Kociuba, 2017). Nowe instrumenty i struktury organizacyjne mają dualny charakter i nie zastępują pierwotnej krajowej struktury hierarchicznej administracji publicznej na danym obszarze, ale ją uzupełniają. Jest to formalny mechanizm koordynacji i partnerstw instytucjonalnych, zawierający elementy współpracy i zaangażowania (Chrisidu-Budnik, 2019). Proces ten można nazwać „regionalizacją transgraniczną”, w ramach której powstają powiązania społeczne i gospodarcze bazując na podmiotach prawnych, takich jak euroregiony, EUWT, euromiasta, komisje transgraniczne itp. (Mederos, 2020; Noferini i in., 2019).

Na skuteczne wdrażanie instrumentów wielopoziomowego zarządzania w ujęciu transgranicznym wpływają różne istotne czynniki, mogące się różnić od czynników wpływających na efektywność tego modelu na poziomie krajowym.

Euroregion jako zrzeszenie podmiotów opierających się na idei samorządności wnosi do definicji pojęcia „granicy” nową jakość. Euroregion w swej idei traktu-

je granicę jako pewny akcelerator, starając się określić determinanty dynamiki zmian powiązań transgranicznych (szczególnie dobrze widocznych podczas pandemii). Dynamika ta obejmuje przywództwo, potencjał organizacyjny, instytucje wsparcia, płynność zmian przestrzennych, włączając w to istniejące sieci powiązań oraz interesariuszy na danym obszarze. (Hataley i Leuprecht, 2018).

Patrząc na historię rozwoju współpracy euroregionalnej oraz zakotwiczenie FMP w Rozporządzeniach PE i RE dot. Interreg, można śmiało stwierdzić, że euroregiony pełnią istotną rolę transgranicznego gracza w wielopoziomowym zarządzaniu terytorialnym. Forma prawna euroregionów jest dość luźna. Mając do dyspozycji narzędzie jakimi są EUWT można by sądzić, że jest to jeden z naturalnych kierunków przyszłego rozwoju euroregionów. Warto podkreślić jednak, że niektóre europejskie doświadczenia pokazują, że instytucjonalizacja współpracy transgranicznej może obniżać jej skuteczność, ponieważ zamiast skupiać się na jak najlepszym oddziaływaniu transgranicznym, często zaczyna się zajmować sama sobą, konsumując w ten sposób duży kapitał organizacyjny i ludzki.

BIBLIOGRAFIA

1. Budnik, A. (2019). *Od biurokracji do New Public Governance: perspektywa izomorfizmu instytucjonalnego*.
2. ESPON. (2019). *Cross-border public services in Europe. Final Report*.
3. Hataley, T., & Leuprecht, C. (2018). Determinants of cross-border cooperation. *Journal of Borderlands Studies*, 33(3), 317-328. <https://doi.org/10.1080/08865655.2018.1482776> *Main Report*. www.espon.eu/CPS
4. Medeiros, E. (2020). Delimiting cross-border areas for policy implementation: a multi-factor proposal. *European Planning Studies*, 28(1), 125-145.
5. Molak, M., & Huk, M. (2012). *The Emergence of Cross-Border Functional Areas: Evaluation Study; Evaluation study on the territorial dimension of cohesion policy; the emergence of cross-border functional areas*. LAP LAMBERT Academic Publishing.
6. Noferini, A., Berzi, M., Camonita, F., & Durà, A. (2020). Cross-border cooperation in the EU: Euroregions amid multilevel governance and re-territorialization. *European Planning Studies*, 28(1), 35-56. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1623973>
7. Rhodes, R. A. (1997). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability*. Open University.
8. Stępień, M. (2008). *Responsywna administracja publiczna*. Wydawnictwo Adam Marszałek.

Maciej Molak

Jest doktorem ekonomii sektora publicznego. W latach 2008 – 2023 był managerem projektów oraz następnie Kierownikiem Wspólnego Sekretariatu programów współpracy transgranicznej na czesko-polskim pograniczu. Od roku 2023 jest Sekretarzem Wydziału Rozwoju Regionalnego i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mendla w Brnie (CZ).

REFLEKSJA NAD ROLĄ EUROREGIONÓW I WYZWANIAM W PRZYSZŁOŚCI

Jubileuszu 25-lecia Euroregionu Silesia skłania do refleksji nad dotychczasową rolą euroregionów oraz wyzwań, które stoją przed nimi w przyszłości. Warunki, w których przychodzi nam funkcjonować, zaskakują nowymi scenariuszami, zarówno na płaszczyźnie geopolitycznej, technologicznej jak i środowiskowej. Otaczająca nas rzeczywistość zmienia się dynamicznie i wymaga adaptacji do ciągle nowych warunków.

Na wstępie warto zaznaczyć, że Europa to kontynent gęsto zaludniony o małej powierzchni, z licznymi państwami i narodami. W tych warunkach obszary przygraniczne stanowią realnie duży odsetek zarówno w powierzchni krajów jak i w liczbie ich ludności. Niestety, historycznie obszary przygraniczne stanowiły rozległe tereny trudno dostępne, które w ten sposób były automatycznie pasami buforowymi. Tym samym w sposób celowy ze względów militarnych były marginalizowane, uzyskując status terenów peryferyjnych. Cechowało je słabe skomunikowanie z resztą kraju, gorsze wyposażenie w infrastrukturę oraz mniejsze tempo procesów gospodarczych i społecznych.

Współpraca transgraniczna w ramach euroregionów pozwala zbliżyć społeczności i narody mieszkające po obu stronach granicy. Wyróżnikiem tego jest lokalność, a relacje opierają się na bezpośrednim kontakcie ludzi. O ile polityka państwa prowadzona z użyciem języka dyplomacji jest sformalizowana i wyraża ogólne interesy kraju, to na poziomie euroregionów zostaje zastąpiona bezpośrednimi kontaktami międzyludzkimi. To ludzie znani z imienia, z którymi współpracujemy w rozwiązywaniu problemów i realizujemy wspólne projekty. Dzięki temu euroregiony z powodzeniem można określić mianem podmiotów obalających stereotypy. Uogólnienia tworzone są w sytuacji, gdy z powodu braku bezpośredniego kontaktu lub doświadczenia mamy do czynienia ze skrótem wyobrażeń powstałym na

bazie zastyszanych a nie do końca sprawdzonych informacji. Dlatego też euroregiony można z powodzeniem nazwać gwarantami dobrosąsiedzkich relacji między państwami, neutralizującymi potencjalne napięcia.

Euroregiony poprzez swoje działania tworzą warunki dla transgranicznego rozwoju lokalnego. Bazuje on głównie na zasobach kapitału społecznego, wydobывая jego atuty, odmienne po obu stronach granicy. Oprócz zróżnicowanych umiejętności i doświadczeń, wzajemne relacje budują zaufanie, uczą wypracowywania kompromisów. Dzięki temu obszary te zyskują potencjał, który pozwala na kreowanie nowej wartości dodanej. To różnorodność i zetknięcie społeczeństw o nieco innym podejściu sprawia, że rozwiązywanie tematów staje się bardziej efektywne społecznie i gospodarczo. Jest to również okazja do implementowania rozwiązań, które obiektywnie uznane są za lepsze, co stanowi proces wzajemnego uczenia się. Z tego punktu widzenia euroregiony tworzą szeroką platformę wzajemnej dyfuzji i przenika się myśli i rozwiązań.

Wydaje się, że euroregiony na stałe wpisały się w funkcjonowanie pogranicznej europejskich. i zyskały do tego pełną aprobatę społeczną. Współpraca samorządów, szkół, organizacji pozarządowych, podmiotów gospodarczych a przede wszystkim mieszkańców, ubogaca wszystkich i sprawia, że jest to relacja typu win – win, a strony stawiają się nie w roli konkurentów a partnerów.

Katalog współpracy transgranicznej Euroregionu Silesia obejmuje różne pola. Dotyczą one m.in. infrastruktury transportowej, ochrony środowiska naturalnego, wsparcia transgranicznego ruchu turystycznego, współpracy między szkołami i młodzieżą po obu stronach granicy. Poprzez aktywności na polu kultury, edukacji i sportu po obu stronach obszaru przygranicznego wzmacnia dziedzictwo społeczno-kulturalne. Ponadto euroregion tworzy odpowiednie warunki do współpracy gospodarczej i handlowej, a poprzez działania infrastrukturalne przyczynia się do wspólnego planowania rozwoju regionu przygranicznego, w tym kształtowania jego przestrzeni. Całość działań przyczynia się do zrealizowania celów Unii Europejskiej w dziedzinie europejskiej współpracy terytorialnej.

Fakt że polsko-czeskie pogranicze obejmuje tereny górskie i nadrzeczne, stwarza naturalne warunki do rozwoju turystyki. Uwspólniona oferta i rozwój kompatybilnej infrastruktury podnosi atrakcyjność turystyczną, co sprawia, że obszary te łącznie mogą sprostać rosnącym wymaganiom współczesnego turysty. Wspólne są także problemy ochrony środowiska, których zasięg nie uwzględnia żadnych granic politycznych. Podejmowanie zsynchronizowanych działań na tym polu zwiększa ich skuteczności i stanowi wyraz troski zarówno o siebie, ale też ze wzajemnością o sąsiada za granicą.

Niewątpliwie duże znaczenie dla wspierania rozwoju współpracy transgranicznej ma fundusz mikroprojektów zarządzany przez euroregiony. To właśnie te środki, dedykowane lokalnym lub regionalnym działaniom o charakterze transgranicznym, umożliwiają rozwój współpracy i wzajemnych relacji. Działania te w sposób strategiczny i długofalowy budują partnerstwa i sieć współpracy. Osadzenie ich na kontaktach międzyludzkich, z odpowiednim wyposażeniem materialnym, jest gwarantem tak potrzebnej trwałości i spójności pogranicza. Inicjowana lub pogłębiana współpraca przyczynia się do wymiany myśli i przepływu wiedzy ale przede wszystkim buduje trwałe relacje międzyludzkie. Dodatkowo wzmacnia pogranicze instytucjonalnie, co zapobiega erozji kontaktów. Nie mam wątpliwości że to dobra inwestycja, której pozytywne owoce będą odczuwalne w długim horyzoncie czasu.

Można się spodziewać, że w przyszłości rola euroregionów i współpracy transgranicznej będzie wzrastać. Globalizacja, która w pewnym stopniu (być może tylko czasowo) została zredukowana przez pandemię, wskazała na wartości lokalne i znacznie kontaktów w bliższym sąsiedztwie, w tym przestrzeni transgranicznej.

Współcześnie o sukcesie decyduje nie tylko sam fakt istnienia, ale świadomość społeczna aktywności. Niewątpliwie pozytywnie należy odebrać fakt, że tematyka euroregionów znalazła się w programach nauczania. O ile w obszarach przygranicznych euroregiony na stałe wpisały się w lokalny krajobraz, o tyle należy wzmocnić działania promocyjne w wymiarze ogólnokrajowym. Dobrym przykładem popularyzacji informacji o euroregionach jest generowanie ogólnodostępnych statystyk czy publikacji przez urzędy statystyczne, a także działalność publikacyjno-konferencyjna samych euroregionów. Warto w przyszłości pomyśleć też o „eksporcie” współpracy transgranicznej w głąb kraju. Można to osiągnąć poprzez włączenie osób z poza euroregionu jako partnerów projektów. Pozwoli to przybliżyć sąsiada z zagranicy mieszkańcom bardziej odległych części kraju, a zarazem pokazać dobrosąsiedzkie relacje.

Może się wydawać, że przy dobrej woli partnerów wszystko jest możliwe i osiągalne. Niestety, trzeba otwarcie powiedzieć, że istnieją także poważne bariery, które mogą krzyżować współpracę transgraniczną. Dotyczy to głównie ograniczeń prawno-legislacyjnych, które są poza zasięgiem samorządów i euroregionów. Wszystko co dzieje się w ramach współpracy musi być zgodne z przepisami obu krajów. Odblokowanie pewnych kwestii wymaga przekonania decydentów o potrzebie wdrażania rozwiązań ułatwiających współpracę transgraniczną, wskazując obopólne korzyściach, jakie może to przynieść.

Biorąc po uwagę dotychczasowy przebieg współpracy oraz jej efekty, sadzę że z pewnym optymizmem może spojrzeć w przyszłość. Dotychczasowe doświadczenia są bazą, którą można wykorzystać do zaspokojenia przyszłych potrzeb mieszkańców pogranicza. Na pewno nie będzie to zadanie łatwe, ale biorąc pod uwagę społeczny, gospodarczy i środowiskowy potencjał pogranicza, jest to zadanie realne, a w ogólnym rozrachunku warte wspólnego wysiłku.

Sławomir Sitek

Pracownik naukowy. Uniwersytet Śląski.
Adiunkt w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Śląskiego. Doktor habilitowany nauk o Ziemi w zakresie geografii oraz magister ekonomii. Zajmuje się problematyką rozwoju lokalnego oraz regionalnego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów przygranicznych.

DR ANNA MUŚ

ADIUNKT, INSTYTUT NAUK POLITYCZNYCH, WYDZIAŁ NAUK
SPOŁECZNYCH UNIWERSYTET ŚLĄSKI W KATOWICACH

EUROREGION SILESIA. WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA W ZACHODNIEJ CZĘŚCI GÓRNEGO ŚLĄSKA

WPROWADZENIE

Ukształtowanie granic w Europie Środkowej na początku XX wieku oraz podział administracyjny Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskiej, które miały miejsce na przełomie XX i XXI wieku, wyłyły na nasze postrzeganie Górnego Śląska. Dla wielu ten region kończy się na czesko-polskiej granicy. Jednakże północna część Kraju morawsko-śląskiego przez wiele wieków tworzyła wraz częściami województw opolskiego i śląskiego jeden region, całość kulturową oraz polityczną. Na tym obszarze współpraca transgraniczna wydaje się być naturalną tendencją do ponownego zbliżenia wspólnot, które zostały rozdzielone przez granice państw narodowych.

Jednakże uwarunkowania polityczne XX wieku spowodowały, iż mechanizmy współpracy transgranicznej musiały być w dużej mierze wprowadzone od nowa po transformacji ustrojowej. Elementem wzmacniającym współpracę było dążenie do wstąpienia do Unii Europejskiej. Cel ten, osiągnięty w 2004 roku, zapewnił dalsze pozytywne impulsy dla współpracy transgranicznej.

MIKROPROJEKTY I WSPÓŁPRACA INSTYTUCJONALNA

Analiza mikroprojektów w latach 2004-2020, realizowanych na obszarze Euro-regionu Silesia, pozwala na stwierdzenie, że doszło do ewolucji w zakresie działań podejmowanych we współpracy transgranicznej. Pierwsze mikroprojekty dawały podstawy do nawiązywania współpracy oraz pozwalały na ustalanie wspólnych

strategii. Późniejsze działania miały już bardziej wymierne efekty¹. W ostatnich latach przed pandemią COVID-19, projekty we współpracy transgranicznej zaczęły już wykraczać poza to, co absolutnie konieczne. Decydenci zastanawiali się nad tym, co może zostać zrobione dla poprawienia jakości życia mieszkańców pogranicza. Niestety, pandemia oraz kryzys energetyczny zatrzymały ten proces. Jednak rolę głównego hamulca skutecznej współpracy transgranicznej odegrała reforma przepisów podatkowych w Polsce, która spowodowała stagnację (a nawet spadek) dochodów gmin.

Działalność instytucji współtworzących Euroregion Silesia nie doczekała się wielu opracowań naukowych. Jest to o tyle zastanawiające, że w pracach przekrojowych, dotyczących współpracy transgranicznej na granicach Polski, euroregiony Górnego Śląska zostały zaklasyfikowane jako potencjalne obszary, gdzie możliwa jest daleko idąca współpraca funkcjonalna budowana wokół miast bliźniaczych². Ponadto, można zwrócić uwagę na prężnie rozwijający się rynek turystyczny oraz wspólny produkt turystyczny – Silesiankę.

WSPÓLNOTA REGIONALNA

Euroregion Silesia obejmuje w części polskiej okolice Raciborza i Wodzisławia Śląskiego (dziś województwo śląskie), ale także Głubczyc (województwo opolskie). W części czeskiej są to Śląsk Opawski, ale też ziemia hulczyńska oraz okolice Ostrawy (Moravskoslezský kraj). Pierwszy podział Górnego Śląska nastąpił już w 1763 roku po wojnach śląskich (Śląsk austriacki i Śląsk pruski). Zakończenie pierwszej wojny światowej spowodowało migracje ludności oraz zmiany granic. Jednak to zakończenie drugiej wojny światowej przyniosło największe zmiany (ludność Górnego Śląska podlegała procesom weryfikacji i rehabilitacji narodowościowej), nastąpiło także przesunięcie granic państwowych. Kilka milionów osób zostało zmuszonych do opuszczenia swoich domów. Ich majątki przekazano osobom podobnie siłą relokowanym z innych obszarów lub zostały one zajęte przez osoby migrujące w poszukiwaniu pracy.

Te procesy demograficzne i polityczne wpłynęły na dzisiejsze stosunki narodowościowe na Górnym Śląsku. Tożsamość śląską w powiatach raciborskim, rybnic-

¹ Fundusz mikroprojektów Euroregionu Silesia. Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013. Racibórz, 2015; Raport z realizacji funduszu mikroprojektów Euroregionu Silesia Interreg IIIa Czechy-Polska. Racibórz, 2007; dane dotyczące realizacji mikroprojektów w latach 2014-2020 zostały dostarczone przez Sekretariat Euroregionu Silesia.

² A. Jakubowski, K. Trykacz, T. Studzieniecki, J. Skibiński, *Identifying cross-border functional areas: conceptual background and empirical findings from Polish borderlands*. European Planning Studies 2021, 30 (12), 2433-2455.

kim i wodzisławskim deklarowało około 1/3 mieszkańców. W powiecie głubczycykim jest to mniej niż 0,5%. Podobnie osoby o tożsamości czeskiej stanowiły mniej niż 0,5%. Zdecydowana większość mieszkańców identyfikowała się jako Polacy³. W części czeskiej Euroregionu tożsamość śląską deklarowało jedynie 2,5% mieszkańców, tożsamość polską mniej niż 0,5%. Tutaj zdecydowanie przeważała tożsamość czeska, choć około 1/3 mieszkańców nie deklarowało żadnej narodowości⁴.

Jednak najlepszym przykładem na pozbawienie, zarówno Raciborza, jak i Opawy, korzeni historycznych jest fakt, że w muzeach miejskich obu miast nie ma wystawy poświęconej historii Górnego Śląska. Polskie i czeskie władze w okresie socjalistycznym, dążąc do ujednoczenia narodowościowego obu państw, stworzyły wyspy bez przeszłości. Dopiero ostatnie dziesięciolecia przynoszą zmiany. Można zaobserwować wiele projektów prowadzonych we współpracy transgranicznej, które dążyły do rewitalizacji dziedzictwa regionu. Miasta Opawa i Racibórz współpracują, aby w muzeach miejskich powstały wystawy poświęcone historii regionu. Mieszkańcy coraz częściej odwołują się do tożsamości śląskiej, choć w przeciwieństwie do obszaru Katowic czy Rybnika, ta tożsamość jest rozumiana raczej jako regionalna niż etniczna. W ten sposób jest ona łączona z różnymi tożsamościami rodzinnymi. Wspólnota, która się tak wyłania, jest raczej wspólnotą związaną z ziemią (miejszem zamieszkania) niż wspólnotą pochodzenia (typową dla osób deklarujących śląską tożsamość etniczną).

RYNKI REGIONÓW PERYFERYJNYCH

Czechy oraz Polska w XX i XXI wieku rozwijały się jako państwa scentralizowane. Dla regionów usytuowanych na peryferiach taka organizacja państwa ma negatywne konsekwencje. Najważniejszymi z nich są odpływ kapitału finansowego oraz ludzkiego i mniejsza liczba inwestycji. Miało to szczególnie znaczenie na przełomie XX i XXI wieku, kiedy województwo śląskie i Kraj morawsko-śląski zostały ponadto dotknięte upadkiem przemysłu ciężkiego oraz procesem wygaszania kopalni węgla kamiennego.

Rozwiązaniem dla rynków peryferyjnych może być współpraca mająca na celu stworzenie silnego, wspólnego rynku, który mógłby czerpać z zasobów po obu stronach granicy. Ten proces obserwujemy na obszarze Euroregionu Silesia, jednak przebiega on asymetrycznie. Po obu stronach granicy przepływ konsument-

³ GUS. Tabl. 55 *Ludność województw według identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 roku*. W: *Struktura narodowo-etniczna, językowa i wyznaniowa Polski. Narodowy Spis Powszechny 2011*. Warszawa, 2015.

⁴ ČSÚ. *Obyvatelstvo podle vybraných národností, krajů a okresu*. Veřejná databáze.

tów i kapitału jest widoczny na tyle, że możemy mówić o transgranicznym rynku produktów lokalnych. Także współpraca izb gospodarczych została zinstytucjonalizowana w formie umów. Ponadto wstąpienie do Unii Europejskiej oraz do strefy Schengen dało możliwość migracji w celach zarobkowych. Co do zasady, należy to zjawisko zaklasyfikować jako pozytywne, jednak na pograniczu czesko-polskim ujawniło się jego asymetryczne oblicze. W 2022 roku w województwach polskim i śląskim pracowało mniej niż 300 osób z obywatelstwem czeskim⁵, a w Moravskoslezskim kraju pracowało ponad 13 000 osób z obywatelstwem polskim⁶. Konsekwencją tego trendu jest niedobór pracowników po stronie polskiej, szczególnie widoczny w obszarach najbliższej granicy.

PODSUMOWANIE

Teren objęty współpracą w ramach Euroregionu Silesia ma potencjał stania się obszarem współpracy transgranicznej o charakterze funkcjonalnym i dającym realne korzyści mieszkańcom pogranicza. Już dziś obserwujemy działania mające na celu wspólne odkrywanie dziedzictwa Górnego Śląska oraz budowanie tożsamości regionalnej (ponad podziałami narodowymi). Tworzenie transgranicznego rynku produktów, usług oraz miejsc pracy, choć nie pozbawione ryzyka, przynosi mieszkańcom wymierne korzyści.

Działalność instytucji związanych z Euroregionem Silesia jest skierowana do wewnątrz oraz na zewnątrz. Główną rolą Euroregionu wobec gmin go współtworzących jest zapewnienie ciągłości oraz stabilności współpracy transgranicznej. Rola Euroregionu na zewnątrz wpisuje się w tzw. paradyplomację i obejmuje działania mające na celu reprezentację interesu politycznego wobec aktorów zewnętrznych (państw i organizacji międzynarodowych). Jednak, aby reprezentacja wspólnego interesu była możliwa, musi on najpierw zostać zdefiniowany. Można zakładać, że wzrastająca ilość wspólnych projektów, zwiększenie gęstości sieci połączeń gospodarczych oraz budowanie wspólnej tożsamości regionalnej z czasem przekształcą się w zdolność określania wspólnych potrzeb i celów. Można zaznaczyć, że intensyfikacja aktywności kierowanych na zewnątrz oraz zwiększenie widzialności Euroregionu Silesia powinny stać się ważnymi elementami przyszłych strategii.

⁵ Dane przekazane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na wniosek o udostępnienie informacji publicznej.

⁶ MSPAKT. *Cizinci na trhu práce v moravskoslezském kraju*.

BIBLIOGRAFIA

1. A. Jakubowski, K. Trykacz, T. Studzieniecki, J. Skibiński. *Identifying cross-border functional areas: conceptual background and empirical findings from Polish borderlands*. *European Planning Studies* 2021, 30 (12), 2433-2455.
2. Český statistický úřad. *Obyvatelstvo podle vybraných národností, krajů a okresu*. Veřejná databáze. https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystupobjekt&pvo=SLD210082=-O2K&z=T&f-TABULKA&skupId=4293&katalog=33522&pvo=SLD210082-OK2&evo=v210_!_SLD21F-1008-H2_1#w=. Dostęp 18.08.2023.
3. *Fundusz mikroprojektów Euroregionu Silesia. Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013*. Racibórz, 2015.
4. Główny Urząd Statystyczny. *Tabl. 55 Ludność województw według identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 roku. W: Struktura narodowo-etniczna, językowa i wyznaniowa Polski. Narodowy Spis Powszechny 2011*. Warszawa, 2015. <http://stat.gov.pl/spisy-powszechno/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/struktura-narodowo-etniczna-jezykowa-i-wyznaniowa-ludnosci-polski-nsp-2011,22,1.html>. Dostęp 18.08.2023.
5. MSPAKT. *Cizinci na trhu práce v moravskoslezském kraji*. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiYTc-3NDEzNTctNTRiYi00YTJhNjktNTYyY2Q2N2E5NGU2liwidCl6ljc4OGE1NTRkLTFjOTktNGVko-S05NzgyLTYyYjM1MDAxODJhOCIsImMiOjI9>. Dostęp 18.08.2023.
6. *Raport z realizacji funduszu mikroprojektów Euroregionu Silesia Interreg IIIa Czechy-Polska*. Racibórz, 2007.

Dr Anna Muś

Jest adiunktem na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Posiada tytuł magistra prawa oraz stopień doktora w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Opublikowała artykuły i książki na temat praw mniejszości, polityki regionalnej oraz etnicznej. Jej badania od wielu lat koncentrują się na ruchach etnoregionalistycznych w Europie.

DR HAB. INŻ. ŁUKASZ WRÓBLEWSKI, PROF. AWSB

INSTYTUT STUDIÓW NAD WSPÓŁPRACĄ TERYTORIALNĄ
I MIĘDZYORGANIZACYJNĄ AKADEMIA WSB
W DĄBROWIE GÓRNICZEJ, POLSKA

ETNOCENTRYZM KONSUMENCKI JAKO CZYNNIK W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA RELACJI NA TRANSGRANICZNYM RYNKU USŁUG KULTURY

W dyskursie dotyczącym kształtowania polsko-czeskich relacji w sferze kultury szczególne miejsce zajmują postawy związane z oceną określonych usług instytucji kultury przez pryzmat krajów ich pochodzenia. Postawy odbiorców usług (konsumentów) podmiotów kultury i związane z nimi cechy mogą bowiem dotyczyć pozytywnego, neutralnego lub negatywnego stosunku nie tylko do określonej instytucji kultury czy jej oferty, ale także do kraju pochodzenia oferty.

Problem ten można rozpatrywać z dwóch różnych perspektyw¹. Po pierwsze, z perspektywy postaw/zachowań odbiorcy oferty kulturalnej wobec usług instytucji kultury pochodzącej z określonego kraju, w przypadku transgranicznego rynku usług kultury z kraju znajdującego się po drugiej stronie granicy (efekt kraju pochodzenia). Po drugie, z perspektywy postaw/zachowań odbiorcy generalnie wobec produktów zagranicznych (etnocentryzm konsumencki). Dla podmiotów kultury chcących prowadzić działalność na transgranicznym rynku ważna będzie postawa konsumentów łącząca obie perspektywy. Jest to postawa etnocentryczna konsumentów ustalona w powiązaniu z postawą, zachowaniami wobec usług instytucji kultury pochodzących z konkretnego kraju pochodzenia (Polska, Republika Czeska). Jest to zarazem bardzo istotny czynnik budowania długotrwałych relacji zaliczany do uwarunkowań endogenicznych konsumentów, który można za-

¹ Por m.in. w: E. Stolarczyk, *Postawy konsumentów wobec produktów zagranicznych jako podstawa segmentacji*, „Marketing i Rynek” 1999, nr 10, s. 27.

obserwować w różnych dziedzinach, m.in. gospodarce, polityce, nauce, religii, czy wreszcie w kulturze. W każdym z wymienionych obszarów zachowań człowieka, zjawisko to jest cechą sposobu myślenia i działania - jednostki, grup społecznych czy całej społeczności.

Pojęcie etnocentryzmu pojawiło się w naukach społecznych na początku XX wieku, na określenie postaw i zachowań jednostek lub grup, które preferowały zjawiska i wartości odpowiednie dla własnej grupy społecznej². Twórcą i autorem pierwszej definicji pojęcia „etnocentryzm” jest W.G. Sumner. Zdaniem tego socjologa, etnocentryzm jest „poglądem na sprawy, zgodnie z którym własna grupa stanowi centrum wszystkiego i wszystkie inne gromady są hierarchizowane i oceniane w odniesieniu do niej”³. Zjawisko to charakteryzuje się koncentracją na rodzimym otoczeniu kulturowym i zamknięciem na wpływ kultur innych społeczeństw⁴.

Etnocentryzm może przybierać różne formy. Przykładowo, ze względu na natężenie i charakter przejawiania się, wyróżnia się etnocentryzm: fundamentalny, umiarkowany i agresywny. Etnocentryzm fundamentalny to naturalna, powszechna, psychokulturowa identyfikacja jednostki z własną grupą i jej wartościami. Etnocentryzm umiarkowany polega na afirmatywnej postawie wobec własnych wartości, ale z niewielką deprecjacją wzorów obcych. Natomiast zjawisko etnocentryzmu agresywnego łączy się z absolutną hegemonią własnych wartości, przy równoczesnej nietolerancji wobec innych norm. Taka postawa dominacji jednej grupy czy społeczności nad innymi może doprowadzić nawet do rozwoju fanatyzmu i dyskryminacji społecznej⁵.

Zjawisko etnocentryzmu zostało przeniesione w latach 80. ubiegłego stulecia do obszarów dociekań ekonomistów jako etnocentryzm konsumencki. W tym obszarze definiowany jest jako zachowanie konsumentów polegające na konsekwentnym preferowaniu produktów (w tym usług instytucji kultury) rodzimych, wyprodukowanych/świadczonych, w kraju ojczystym⁶. Skupia się ono na odpowiedzialności i moralności konsumentów w stosunku do nabywania produktów zagranicznych i na ich lojalności w odniesieniu do usług kultury świadczonych

² W.G. Sumner, *Folkways: the sociological importance of usages, manners, customs, mores and morals*, Ginn Co., New York 1906.

³ W.G. Sumner, *Naturalne sposoby postępowania w gromadzie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 16.

⁴ M. Filipiak, *Socjologia kultury: Zarys zagadnień*, Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996.

⁵ H.C. Min, *The role of consumer patriotism in the choice of domestic versus foreign products*, „Journal of Advertising Research” 1989, June–July.

⁶ S. Sharma, T. Shimp, J. Shin, *Consumer ethnocentrism: a test of antecedents and moderators*, „Journal of the Academy of Marketing Science” 1995, 23(1), s. 26-37.

w kraju⁷. Prekursorami badań międzynarodowych dotyczących etnocentryzmu konsumenckiego są amerykańscy naukowcy T.A. Shimp oraz S. Sharma. Stworzyli m.in. instrument służący do pomiaru poziomu etnocentryzmu konsumenckiego tzw. CETSCALE (Consumers Ethnocentric Tendencies Scale)⁸. Narzędzie to zostało zmodyfikowane przez autora i w 2018 roku zastosowane do badania poziomu etnocentryzmu konsumenckiego na polsko-czeskim transgranicznym rynku w odniesieniu do usług instytucji kultury⁹.

Z przeprowadzonych badań (w grupie 287 mieszkańców Śląska Cieszyńskiego) wynika, że mieszkańcy polskiej, jak i czeskiej strony pogranicza nie różnią się istotnie pod względem etnocentryzmu konsumenckiego – wyróżniają się etnocentryzmem umiarkowanym, są to konsumenci kosmopolityczni. Zarówno Polacy, jak i Czesi wykazują duże otwarcie na ofertę instytucji kultury funkcjonujących po drugiej stronie granicy, nie wykluczają sytuacji korzystania z usług podmiotów zagranicznych. Taki stan rzeczy w opinii autora jest pożądany, gdyż ma stymulujący wpływ na dalszy rozwój polsko-czeskiego transgranicznego rynku usług kultury, a także pogłębianie relacji instytucji kultury z odbiorcami zarówno z polskiej, jak i czeskiej strony granicy.

Z przeprowadzonych badań, jak również badań innych autorów można wyciągnąć dodatkowo kilka wniosków, które mogą być wskazówką dla osób zarządzających podmiotami kultury na pograniczu polsko-czeskim. Po pierwsze, okazało się, że konsumenci, którzy posiadają wysokie dochody i bardzo często podróżują za granicę, są lepiej zaznajomieni z produktami zagranicznymi, a tym samym odnoszą się do nich bardziej pozytywnie (w tym również do oferty kulturalnej). Po drugie, konsumenci z wyższym wykształceniem są bardziej skłonni do skorzystania z oferty kulturalnej dostępnej po drugiej stronie granicy. Po trzecie, okazuje się, że młodszy nabywcy mają zazwyczaj bardziej pozytywne nastawienie do oferty kulturalnej dostępnej po drugiej stronie granicy aniżeli starsi. Należy jednak zaznaczyć, że nie są to cechy wspólne dla wszystkich społeczności dzielących granicę polsko-czeską. Na postawy etnocentryczne wpływa bowiem wiele różnych czynników (np. historia regionu, funkcjonujące stereotypy, aktualna sytuacja polityczna czy występujące sporadycznie spory międzyrządowe).

⁷ J.J. Watson, K. Wright, *Consumer ethnocentrism and attitudes toward domestic and foreign products*, „European Journal of Marketing” 2000, 34(9/10), s. 1149-1166.

⁸ CETSCALE składa się z siedemnastu (lub dziesięciu – wersja skrócona) punktów/stwierżeń dotyczących zagadnień związanych z postawami etnocentrycznymi, które są mierzone za pomocą siedmiostopniowej skali Likerta.

⁹ Zmodyfikowany siedemnaściepunktowy kwestionariusz CETSCALE dostosowany do potrzeb polsko-czeskiego transgranicznego rynku usług kultury zaprezentowano w: Ł. Wróblewski, *Kształtowanie relacji na polsko-czeskim transgranicznym rynku usług kultury*, PWE, Warszawa 2020.

Warto pamiętać, że mimo licznych podobieństw poszczególne odcinki granicy polsko-czeskiej istotnie różnią się od siebie. Przykładowo trudna i zawiła historia Śląska Cieszyńskiego sprawia, że poziom etnocentryzmu konsumenckiego (a tym samym sam proces kształtowania długotrwałych relacji podmiotów kultury z odbiorcami zlokalizowanymi po obu stronach granicy) może znacząco różnić się od poziomu etnocentryzmu mieszkańców innych euroregionów, gdzie po obu stronach granicy do 1945 roku mieszkali bardzo często Niemcy. Dlatego też zjawisko to warto analizować właśnie na poziomie funkcjonujących na pograniczu euroregionów.

Warto też pamiętać, że instytucje te wspierając działania pobudzające polsko-czeską współpracę kulturalną, niejako „z urzędu” monitorują również zachodzące procesy transgraniczne zachodzące na ich obszarze. Zaangażowanie euroregionów w dalszy rozwój transgranicznego rynku usług kultury prowadzi w rezultacie do zacierania granic i podziałów między państwami przygranicznymi czy też kształtowaniu nowej ich jakości – coraz częściej stają się miejscem spotkań, a nie podziałów.

BIBLIOGRAFIA

1. Filipiak M., *Sociologia kultury: Zarys zagadnień*, Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996.
2. Min H.C., *The role of consumer patriotism in the choice of domestic versus foreign products*, „Journal of Advertising Research” 1989, June–July.
3. Sharma S., Shimp T., Shin J., *Consumer ethnocentrism: a test of antecedents and moderators*, „Journal of the Academy of Marketing Science” 1995, 23(1).
4. Stolarczyk E., *Postawy konsumentów wobec produktów zagranicznych jako podstawa segmentacji*, „Marketing i Rynek” 1999, nr 10.
5. Sumner W.G., *Folkways: the sociological importance of usages, manners, customs, mores and morals*, Ginn Co., New York 1906.
6. Sumner W.G., *Naturalne sposoby postępowania w gromadzie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
7. Watson J.J., Wright K., *Consumer ethnocentrism and attitudes toward domestic and foreign products*, „European Journal of Marketing” 2000, 34(9/10).
8. Wróblewski Ł., *Kształtowanie relacji na polsko-czeskim transgranicznym rynku usług kultury*, PWE, Warszawa 2020.

dr hab. inż. Łukasz Wróblewski, prof. AWSB

Doktor habilitowany w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości. Kierownik Katedry Zarządzania i Inżynierii Produkcji (Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej). Redaktor naczelny czasopisma „Cultural Management: Science and Education” wydawanego w Berlinie. Członek Komisji ds. stosunków polsko-czeskich oraz polsko-słowackich PAN.

STAN POLSKO-CZESKIEJ WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ PO 25 LATACH

Współpraca transgraniczna, obok programu Erasmus, jest często postrzegana jako przykład sukcesu integracji europejskiej (np. Scott 2016, Klatt i Wassenberg 2017). Regiony transgraniczne opisywane są jako laboratoria integracji europejskiej, które pomagają eliminować granicę jako bliźnę spowodowaną przez historię (Beck 2019). Badania nad społeczno-politycznymi implikacjami istnienia granic państwowych, ich symbolicznym znaczeniem oraz wartością współpracy transgranicznej jako narzędzia mającego na celu wyeliminowanie barierowej funkcji granicy są ważne dla zrozumienia integracji europejskiej jako procesu budowania wspólnoty politycznej (Scott 2016).

Współpracę transgraniczną można zdefiniować jako mniej lub bardziej zinstytucjonalizowaną dobrowolną współpracę głównie – ale nie wyłącznie – podmiotów administracji publicznej na szczeblu niższym niż krajowy (Scott 2000). Ta zawiła definicja ma zastosowanie nie tylko do całej UE, ale także do granicy polsko-czeskiej, gdzie współpraca transgraniczna jest przedmiotem co najmniej ośmiu zinstytucjonalizowanych podmiotów – sześciu euroregionów i dwóch Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej (EUWT). Celem niniejszego artykułu jest krótka refleksja nad stanem polsko-czeskiej współpracy transgranicznej po ćwierćwieczu istnienia euroregionów. Biorąc pod uwagę jego niewielką objętość, artykuł ten nie może aspirować do bycia czymś więcej niż refleksją.

HISTORIA MAGISTRA VITAE – CO DOTYCZY RÓWNIEŻ WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Zanim przejdziemy do faktycznej oceny stanu czesko-polskiej współpracy transgranicznej, odwołajmy się do historii, ponieważ powinno to pomóc zilustrować fakt, że dwustronna granica nie jest monolitem. Skomplikowana i często bolesna

wspólna historia rozdała karty inaczej dla wschodniej i zachodniej części granicy. Można ją podzielić na część zachodnią, prowadzącą od powojennej (Hrádek/Bogatynia/Zitava) do przedwojennej granicy czesko-polsko-niemieckiej (w uproszczeniu w okolicach Ostrawy), naznaczoną powojennym wysiedleniem ludności niemieckojęzycznej, oraz krótszą część wschodnią, w uproszczeniu od Ostrawy do obecnego Trójstyku gdzie spotykają się granice czeska-polska-słowacka.

Od wojen śląskich w połowie XVIII wieku do 1945 roku Sudety Zachodnie zamieszkiwała głównie ludność niemieckojęzyczna. Historia niemieckiej obecności na tym obszarze zakończyła się wraz z końcem II wojny światowej. Choć ten sam język jest głównym czynnikiem integrującym dane terytorium (por. np. Dołzbłasz i Raczyk 2010 czy Dołzbłasz 2017), powinniśmy również zwrócić uwagę na procesy narodotwórcze, które kształtowały stosunki społeczno-etniczne od połowy XIX wieku (Dołzbłasz 2017). To dlatego niemiecko zorientowani mieszkańcy zachodnich Sudetów po obecnej czeskiej stronie byli do 1918 roku bliżej związani z Wiedniem jako centrum monarchii habsburskiej, a nie z Berlinem czy Saksonią, jak to miało miejsce po drugiej (obecnie polskiej) stronie granicy. Po 1945 roku wszystko się zmieniło: ustanowiono nową granicę polsko-niemiecką na Nysie i Odrze, a ludność niemieckojęzyczna została wypędzona z Polski i Czechosłowacji. Nastąpiła wymiana mieszkańców. Można zatem powiedzieć, że od drugiej połowy lat czterdziestych XX wieku zarówno po polskiej, jak i czeskiej stronie tego obszaru ludność była w dużej mierze nowa.

Podczas gdy zachodnia część po 1742 roku nie ulegała większym zmianom aż do końca II wojny światowej, wschodnia część dzisiejszej granicy polsko-czeskiej powstała dopiero po I wojnie światowej. Po próżni władzy spowodowanej upadkiem Austro-Węgier, utworzenie granicy między nowo powstałą Czechosłowacją a Polską było problematyczne. Śląsk Cieszyński był istotnym źródłem napięć, a rządy obu państw wykazywały ambicję przejęcia całego terytorium o powierzchni około 2000 km² ze względu na jego strategiczne i gospodarcze znaczenie. Stawką były kopalnie węgla, zakłady metalurgiczne i linia kolejowa zapewniająca połączenie z Krakowem, Koszycami czy Wiedniem.

Napięcia wynikały również z wieloetnicznego charakteru miasta. Według austriackiego spisu powszechnego (opartego na używaniu języka ojczystego) z 1910 roku Polacy stanowili większość ludności (55 procent), kolejni byli Czesi (27 procent) i Niemcy 18 procent (Gąsior 2008). Spory doprowadziły do tzw. wojny siedmiodniowej, która zakończyła się rozejmem między Czechosłowacją a Polską.

Decyzja o podziale Śląska zapadła na konferencji ambasadorów w Spa, 28 lipca 1920 roku. Szczególnie Polacy odczuwali (i niektórzy nadal odczuwają) ten podział

jako niesprawiedliwy, ponieważ większość mieszkańców, którzy pozostali po czechskiej stronie – na tzw. Zaolziu – nie czuła się Czechami. Dalsze zmiany dawnych granic między byłymi Austro-Węgrami i Niemcami zostały wprowadzone w wyniku postanowień konferencji pokojowej w Wersalu. 4 lutego 1920 r. Czechosłowacja uzyskała obszar Hlučína z 36 wioskami w południowej części ziemi raciborskiej.

W wyniku powyższych procesów możemy z całą pewnością zidentyfikować dwa, a być może nawet trzy podtypy granic na pograniczu polsko-czeskim:

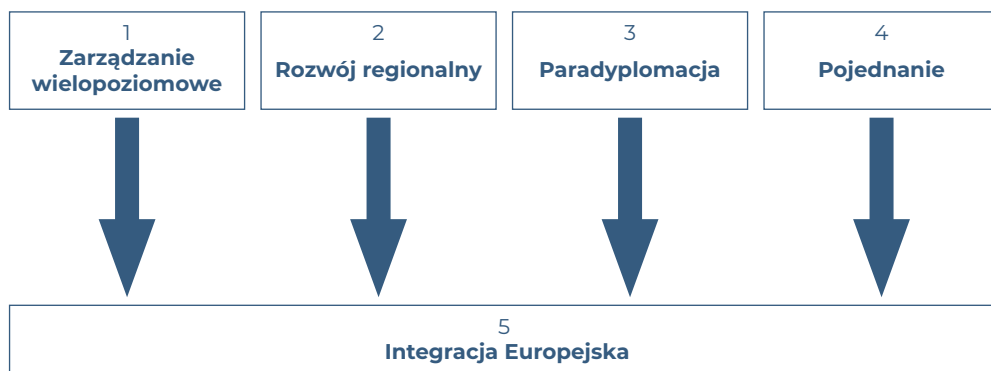
1) zachodnia część obszaru przygranicznego, gdzie większość ludności została wysiedlona po 1945 roku, a nowymi mieszkańcami byli głównie przybysze z innych części Europy Środkowej (większość polsko-czeskiej granicy na zachód od Bohumina/Chałupek obejmująca euroregiony: Śląsk, Praděd/Pradziad, część Glacensis, Nysa-Nisa, a także Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej Novum).

2) Wschodnia część obszaru przygranicznego, której mieszkańcy nie doświadczyli masowych powojennych przesiedleń (wschodnia część granicy polsko-czeskiej, na południe od Bohumina/Chałupek obejmująca następujące euroregiony: Těšínsko/Śląsk Cieszyński i Beskidy) oraz Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TRITIA (choć ten ostatni pokrywa się również z euroregionami Śląsk i Pradziad).

Możliwy 3) typ obszaru przygranicznego, gdzie do wysiedlenia doszło po jednej stronie granicy. Dotyczy to znacznej części Euroregionu Glacensis, gdzie wysiedlenie nastąpiło głównie po stronie polskiej, ponieważ strona czeska (część regionu Hradec Králové) była historycznie zamieszкана przez etnicznych Czechów.

PIĘĆ GŁÓWNYCH RÓL WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Współpraca transgraniczna jest wielofunkcyjnym i wielowarstwowym instrumentem, który przyczynia się nie tylko do rozwoju regionów przygranicznych, ale także do większej spójności w skali ogólnoeuropejskiej. Opiera się na następujących pięciu głównych rolach (Böhm 2023):

Polsko-czeska współpraca transgraniczna jest zdecydowanie formą wielopoziomowego zarządzania terytorium (multi-level governance, Hooghe, Marks, 2003). Praca z programem INTERREG pomogła zainicjować i ustabilizować personel oraz zakres tematyczny funkcjonowania sześciu euroregionów i dwóch EUWT, dla których współpraca transgraniczna jest głównym obszarem działalności. Euroregiony na granicy polsko-czeskiej – co nie jest prerogatywą wszystkich euroregionów w Europie – mają za zadanie wspieranie spotkania ludzi z obu stron granicy poprzez miękkie mikroprojekty tzw. „people-to-people”. Struktura członkowska euroregionów, obejmująca samorządy lokalne na kilku poziomach pionowych i przedstawiciele innych partnerów, a także procesy decyzyjne związane z zarządzaniem funduszem mikroprojektów, jest zastosowaniem wielopoziomowego zarządzania terytorialnego. Rząd centralny i Komisja Europejska są również zaangażowane w zarządzanie programem INTERREG na całym czesko-polskim obszarze przygranicznym poprzez swoich przedstawicieli w tak zwanym Komitecie Monitorującym. Wybrane przez komitet składający się z przedstawicieli wszystkich pionowych szczebli administracji publicznej projekty mają stosunkowo silny mandat do osłabiania barierowych funkcji granic i przyczyniają się do tworzenia regionu transgranicznego.

Granice państwowe nadal stanowią barierę, a wiele regionów przygranicznych jest mniej rozwiniętych gospodarczo niż centralne regiony ich krajów. Współpraca transgraniczna może być źródłem dodatkowych bodźców rozwojowych. Podmioty z regionów przygranicznych mogą korzystać z zewnętrznych programów wsparcia przeznaczonych tylko dla nich (przede wszystkim INTERREG), co może prowadzić do powstawania bardziej trwałych partnerstw transgranicznych opartych na wzajemnym uzupełnianiu się w dziedzinie ważnych usług publicznych (tutaj możemy wspomnieć o transgranicznym czesko-niemieckim bilecie z Euroregionu Nysa, chociaż paradoksalnie na trasie z Liberca do Żytawy pociąg przejeżdża przez terytorium Polski, ale nie zatrzymuje się na nim).

Pomimo istniejącej bariery mentalnej, liczba osób dojeżdżających do pracy w sąsiednim kraju wzrosła. Chociaż zjawisko to jest szczególnie widoczne wokół silnych ośrodków gospodarczych niektórych miast Europy Zachodniej, transgraniczne przepływy polskich pracowników można również zaobserwować na granicy polsko-czeskiej, jak pokazała pandemia (Böhm, 2021), a transgraniczne dojazdy do pracy są istotnym zjawiskiem w większości polsko-czeskich euroregionów. Jest prawdopodobne, że wykorzystanie komplementarności oferowanej przez współpracę transgraniczną pomoże stworzyć funkcjonalne regiony transgraniczne, które będą stanowić nowe wyzwanie i program działalności euroregionów.

Współpraca transgraniczna, w tym programy wsparcia takie jak INTERREG, to szansa dla regionów i miast na zainicjowanie nowych działań rozwojowych. Współpraca z sąsiadami jest jedną z najczęstszych form paradyplomacji dla podmiotów niższego szczebla od krajowego, a dla wielu mniejszych gmin jest jedyną dostępną. Sekretariaty Euroregionalne pełnią wówczas rolę ważnego moderatora lub pośrednika dla przyszłych partnerów, a wiele partnerstw gmin lub organizacji utworzonych lub wspieranych przez nie współpracuje nawet bez wkładu finansowego z programu INTERREG. Specjalnością Euroregionu Silesia jest tradycyjny nacisk na współpracę między szkołami, dlatego też nazywany jest on również Euroregionem „szkolnym”.

Projekty people-to-people, w które zaangażowane są wszystkie euroregiony pogranicza polsko-czeskiego, przynajmniej w roli zarządcy powinny przyczynić się do złagodzenia ewentualnych animozji między sąsiadami, często spowodowanych wspólną historią, które prowadzą do niższego poziomu interakcji transgranicznych i niepełnego wykorzystania potencjału jednolitego rynku wewnętrznego. Wdrażanie wspólnych projektów pokazało, że sam proces współpracy znacząco przyczynia się do tworzenia poczucia przynależności transgranicznej i pomaga – jak uczą nas przykłady ze Śląska (Böhm i Drápela 2017) – stępić dawne pretensje.

Wszystkie cztery wyżej wymienione role prowadzą następnie do piątej, w której współpraca transgraniczna jest bardzo widocznym przejawem integracji europejskiej na szczeblu lokalnym. W obecnym okresie kryzysu integracji europejskiej, kiedy kwestionowana jest zasada powiązania i współzależności, Unia Europejska (UE) potrzebuje przykładów dobrych praktyk, które dostarczą obywatelom państw członkowskich powodów do wspierania procesów integracyjnych. Jednym z takich przykładów może być współpraca transgraniczna. Szeroki zakres jej podstawowych ról wspiera zarówno narrację wzajemnej współpracy gospodarczej, ogólnie pozytywnie akceptowaną przez europejską opinię publiczną i opartą na korzyściach płynących z jednolitego rynku wewnętrznego i związanego z nim swobodnego przekraczania wewnętrznych granic Europy, jak i narrację unii politycznej, która była konsekwentnie kwestionowana, o czym świadczą między innymi wyniki wyborów w kilku krajach europejskich, Brexit i wzrost eurosceptycyzmu (Böhm 2018).

PRZYSZŁE WYZWANIA

Współpraca transgraniczna odbywa się na całej długości granicy, ale często wspólne projekty związane są głównie z łatwymi i „bezbolesnymi” (Böhm, Drápela 2017) formami współpracy (zawody sportowe, festiwale, wspólne projekty

turystyczne), a identyfikacja wspólnych problemów jest czasem tak skomplikowana dla władz po obu stronach granicy, że preferują one prostsze i niekonfliktowe inicjatywy, zazwyczaj w dziedzinie turystyki.

Pandemia COVID-19 spowodowała zawieszenie wielu działań transgranicznych i utrudniła przekraczanie granicy nawet na styku Polski i Czech, a w praktyce spowodowała realne problemy w funkcjonowaniu wielu firm w regionie przygranicznym, które zależą od transgranicznej siły roboczej lub wzajemnego przepływu towarów i klientów. Zamknięcie granic związane z pandemią zaszkodziło postrzeganiu pogranicza jako dobrego miejsca do życia, ponieważ mieszkańcy pogranicza zostali bardziej dotknięci ograniczeniami związanymi z pandemią niż mieszkańcy bardziej centralnie położonych regionów. Ponadto na stosunki polsko-czeskie jako takie wpłynął kryzys wywołany sporem o planowaną rozbudowę kopalni węgla Turów. Spór ten zakończył się przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości (ETS) i wywołał w Polsce niechęć do Czechów. Od czasu rozszerzenia UE w 2004 roku żaden konflikt międzyrządowy między Polską a jej sąsiadami z UE nie wpłynął w takim stopniu na stosunki transgraniczne.

Pandemia wykazała jednak (czasami nieoczekiwanie) jak wysoki jest stopień wzajemnych powiązań. Dzięki ogólnie „łagodniejszym” restrykcjom pandemicznym po polskiej stronie i obecnej turystyce ekonomicznej Czechów do Polski, obecne asymetrie w czesko-polskim zainteresowaniu sąsiadami zaczynają się od 2021 roku wyrównywać. Od tego roku można powiedzieć, że Czesi zaczynają (ponownie) odkrywać Polskę. Wzajemne powiązania gospodarcze i istniejący kapitał relacyjny zbudowany po ponad 25 latach współpracy transgranicznej stanowią również wyzwanie dla euroregionów czesko-polskiego pogranicza.

Warta zastanowienia jest kwestia, czy nie nadszedł czas, aby rozszerzyć obszary tematyczne wzajemnej współpracy, tak aby na przykład grupy robocze poszczególnych euroregionów bardziej odzwierciedlały rzeczywiste interakcje transgranicznych (nawet jeśli mogą one znajdować się poza „pouvoir” samorządów lokalnych). Należy również zadać pytanie, czy istniejący model współpracy oparty na istnieniu dwóch/wielu współpracujących podmiotów prawnych nie jest przeżytkiem i nie ogranicza zdolności euroregionów do mówienia jednym głosem. Jeśli odpowiedź na te pytania jest pozytywna, zalecam rozważenie „podniesienia” współpracy do formy prawnej europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).

REFERENCJE

1. Beck, J. Ed. (2019). *Transdisciplinary Discourses on Cross-Border Cooperation in Europe*. Brussels, Peter Lang. 569 stran, ISBN: 978-2-8076-0743-9.
2. Beck, J., Wassenberg, B. (2011): *Grenzüberschreitende Zusammenarbeit leben und erforschen (Band 2): Governance in Deutschen Grenzregionen: Beiträge aus dem Forschungszyklus zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit der Universität Strassburg und des Euro-Institutes Stuttgart*, Fritz Steiner. 363 s.
3. Böhm, H. (2023). Five roles of cross-border cooperation against re-bordering. *Journal of Borderlands Studies*, 38, (3), 487–506. DOI: 10.1080/08865655.2021.1948900
4. Böhm, H. (2018): Is Czech Paradiplomacy (Also) Eurosceptical: Example from Moravian-Silesian. In: *Rev. Roum. Géogr./Rom. Journ. Geogr.*, 62:1, 71–87.
5. Böhm, H., Drápela, E. (2017). Cross-border cooperation as a reconciliation tool: Example from the East Czech-Polish borders, *Regional & Federal Studies*, DOI: 10.1080/13597566.2017.1350650.
6. Dołzbłasz, S. (2015). Symmetry or Asymmetry? Cross-Border Openness of Service Providers in Polish-Czech and Polish-German Border Towns. *Morav. Geogr. Rep.* 28, 2–12.
7. Dołzbłasz, S & Raczyk, A 2010, The role of the integrating factor in the shaping of transborder co-operation: The case of Poland, *Quaestiones Geographicae*, vol. 29, no. 4, pp. 65-73.
8. Gąsior, G. (2008). Zaolzie 1918–20. *Stawianie granicy*. *Karta*, (55), 2-63.
9. Hooghe, L., Marks, G. (2003). Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance. *The American Political Science Review*, 97:2, s. 233-243.
10. Scott, J. (2016). European Crisis and its Consequences for Borders and Cooperation. *Esztergom, European Institute of Territorial Co-operation*, s. 5 – 8.
11. Scott, J.W. (2000). Euroregions, governance, and transborder cooperation within the EU. *European Research in Regional Science*.10:1, s. 104–115.

dr hab. Hynek Böhm

Większość swojego życia zawodowego spędził jako realizator czesko-polsko-słowackich projektów współpracy transgranicznej. Obecnie pracuje jako docent (profesor uczelni) na Politechnice w Libercu (Technical University of Liberec), oraz na Uniwersytecie Opolskim (Katedra Studiów Regionalnych), pozostając wiernym tematyce współpracy transgranicznej także w trakcie swojej kariery akademickiej.

RAFAŁ BALIŃSKI

DYREKTOR DEPARTAMENTU WSPÓŁPRACY TERYTORIALNEJ
W MINISTERSTWIE FUNDUSZY I POLITYKI REGIONALNEJ

O PROGRAMACH INTERREG W POLSCE – PRZESZŁOŚĆ, TERAŻNIEJSZOŚĆ I WYZWANIA NA PRZYSZŁOŚĆ

CZYM JEST INTERREG?

Interreg umożliwia współpracę międzynarodową i integrację europejską. Pozwala na wymianę doświadczeń, rozwijanie wspólnych potencjałów a także na mierzenie się z wyzwaniami. Powstał w 1990 roku jako inicjatywa wspólnotowa i początkowo koncentrował się na współpracy transgranicznej. Z czasem rozszerzył się o współpracę ponadnarodową i międzyregionalną. Po likwidacji inicjatyw wspólnotowych w 2007 roku, Interreg stał się jednym z głównych celów polityki spójności.

INTERREG – JAK SIĘ ZMIENIAŁ W CZASIE?

Na początku Interreg obejmował wyłącznie współpracę na wewnętrznych granicach Unii Europejskiej (UE). W połowie lat 90. XX wieku dotyczył także granic zewnętrznych. Dodatkowym źródłem finansowania obszarów poza UE stały się unijne programy pomocowe dla państw kandydujących do UE lub sąsiadujących z UE, takie jak Phare, Tacis czy Cards.

Pierwsze projekty Interreg, finansowane z Phare CBC, polscy beneficjenci realizowali na polsko-niemieckiej granicy. Już wtedy istniał fundusz małych projektów, który także i teraz pomaga tworzyć transgraniczne więzi i wzmacnia kontakty lokalnych społeczności z obu stron granicy.

W kolejnych edycjach programów Interreg obserwujemy coraz ściślejszą współpracę zarówno na poziomie programów, jak i projektów – ich przygotowania i realizacji. W pierwszych edycjach ocenę i kontraktowanie projektów realizowaliśmy równoległe po obu stronach granicy w odniesieniu do projektów

danego kraju. W latach 2007-2013 projekty lustrzane zastąpiono wspólnymi projektami. Na poziomie przepisów wprowadzono zasadę partnera wiodącego, ujednolicony zestaw zasad i kryteriów oceny projektów, a umowy z wszystkimi beneficjentami, także zagranicznymi, zaczęła podpisywać instytucja zarządzająca danym programem.

Te zmiany wzmocniły pozycję Interreg w polityce spójności UE. W okresie 2021-2027 doszło do kolejnej unifikacji. W programach współpracy z państwami spoza UE obowiązują te same zasady i to samo rozporządzenie unijne, co w programach na wewnętrznych granicach. Rodzina programów Interreg tym samym znacznie się powiększyła, a marka Interreg stała się bardziej rozpoznawalna.

JAKIE DZIEDZINY WSPIERA INTERREG?

Nadrzędnym celem Interreg jest współpraca ponad granicami i rozwiązywanie wspólnych problemów w różnych tematach. Razem z zagranicznymi partnerami decydujemy o tym, które dziedziny są najważniejsze dla obszaru geograficznego objętego danym programem. W ten sposób ustalamy strategię inwestycyjną programu.

W programach współpracy transgranicznej z udziałem Polski od lat największym zainteresowaniem cieszą się projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego i turystyki. Pod względem wielkości przeznaczonych na nie środków dominuje dziedzictwo kulturowe oraz infrastruktura komunikacyjna.

W okresie budżetowym 2021-2027 wyróżniają się dwie dziedziny wsparcia. Występują one w każdym programie Interreg z udziałem Polski, zarówno we wszystkich programach transgranicznych, jak i programach współpracy transnarodowej i międzyregionalnej. Są to współpraca ludzi i instytucji oraz przeciwdziałanie i dostosowywanie się do zmian klimatu. Interreg wspiera także projekty w dziedzinie edukacji, zdrowia, wspierania przedsiębiorczości, badań i rozwoju, bezpieczeństwa i ochrony środowiska.

Przez te kilka perspektyw finansowych obserwujemy wyraźną ewolucję jakości projektów oraz coraz bardziej rozbudowane partnerstwa. Coraz więcej mamy projektów, w których pojawiają się komponenty związane z innowacyjnością. Działania miękkie, jak np. szkolenia, wydarzenia kulturalne, kampanie promocyjne, coraz częściej idą w parze z inwestycjami. Efektem projektów Interreg były korzystne pod względem ekonomicznym, kulturowym czy społecznym kreatywne rozwiązania, produkty i usługi.

KTO MOŻE BYĆ BENEFICJENTEM INTERREG?

Jesteśmy otwarci na różne podmioty. W dotychczasowych edycjach Interreg dominowały instytucje niekomercyjne, świadczące różnego rodzaju usługi publiczne, w tym: samorządy, instytucje edukacyjne i kulturalne, jednostki naukowo-badawcze, policja, straż pożarna, organizacje pozarządowe. W niektórych programach beneficjentami Interreg są także mali i średni przedsiębiorcy oraz ich zrzeszenia.

Biorąc pod uwagę programy transgraniczne, które realizujemy z naszymi bezpośrednimi sąsiadami, zdecydowanie największą aktywność wykazywały samorządy lokalne, szczególnie te położone bezpośrednio przy granicy. Przykładowo, liderami w ubieganiu się o środki były gmina Pieńsk na granicy polsko-niemieckiej, gmina Puńsk na granicy polsko-litewskiej, gmina Radków na granicy polsko-czeskiej czy gmina Muszyna na granicy polsko-słowackiej.

Inaczej to wygląda w grupie programów transnarodowych, gdzie jest możliwa współpraca z innymi państwami niż bezpośredni sąsiedzi Polski oraz w programie Południowy Bałtyk, który jest nietypowym, morskim programem transgranicznym. W tych programach wśród najbardziej aktywnych beneficjentów możemy wyróżnić instytucje naukowe, takie jak: Politechnika Gdańska (Południowy Bałtyk), Instytut Oceanologii PAN (Region Morza Bałtyckiego) i Główny Instytut Górnictwa (Europa Środkowa).

JAKIE SĄ EFEKTY INTERREG?

Polscy beneficjenci mają coraz większe doświadczenie w realizacji międzynarodowych projektów. Nie boją się podejmować ambitnych tematów w ramach rozbudowanych partnerstw, w tym z udziałem podmiotów z zachodniej Europy. Efekty wielu z tych projektów mogą być wykorzystane do realizacji nowych przedsięwzięć, zarówno na innych granicach, jak i w skali krajowej. Dla projektów z lat 2014-2020 przeprowadziliśmy szczegółową analizę powstałych dzięki nim produktów. Stworzyliśmy bazę stu wartościowych efektów projektów Interreg o szczególnym potencjale do kapitalizacji, tj. ponownego wykorzystania. Jest dostępna na stronie www.interreg.gov.pl. Zestawienie zawiera najlepsze nowatorskie rozwiązania w różnych dziedzinach. Ich znajomość może być inspiracją do kolejnych wartościowych przedsięwzięć.

Na południowej granicy szczególne znaczenie ma fundusz małych projektów. Jego realizację powierzamy euroregionom – naszym partnerom, którzy mają najlepsze ku temu kompetencje i wieloletnie doświadczenie. Jednym z nich jest

Euroregion Silesia. Dzięki ich zaangażowaniu Interreg i fundusze małych projektów stały się dobrze rozpoznawalne po obu stronach południowej granicy. Euroregiony pomagają w promocji idei współpracy i aktywnie przyczyniają się do wykorzystania środków, dzięki którym przygraniczne obszary zmieniają się na lepsze.

Obecnie już wszystkie programy Interreg 2021-2027, w których uczestniczy Polska, przeprowadziły co najmniej jedną rundę naborów. Obserwujemy duże zainteresowanie ze strony potencjalnych beneficjentów. Przykładowo, w programie z Ukrainą, w pierwszym naborze wpłynęło 247 wniosków na kwotę ponad 450 mln euro, co pięciokrotnie przekracza alokację dostępną w tym naborze. W programach którymi zarządzamy zaczynamy podpisywać pierwsze umowy na realizację projektów wybranych przez międzynarodowe komitety.

Zachęcamy do zainteresowania się ofertą programów Interreg i wnioskowania o dostępne fundusze. Więcej informacji można znaleźć na naszej stronie www.interreg.gov.pl.

Rafał Baliński

Dyrektor Departamentu Współpracy Terytorialnej w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej. Departamentem kieruje od 2017 r. Programami Interreg zajmuje się od 2005 r. W latach 2011-2017 nadzorował programy na zachodniej i wschodniej granicy. Jako ekspert wspierał przygotowanie Chorwacji do udziału w programach Interreg.

DR WITOLD WIECZOREK

DEPARTAMENT WSPÓŁPRACY TERYTORIALNEJ
W MINISTERSTWIE FUNDUSZY I POLITYKI REGIONALNEJ

ZNACZENIE FUNDUSZU MIKROPROJEKTÓW (FMP) W PROGRAMACH INTERREG NA POLSKO-CZESKIM POGRANICZU W LATACH 2004-2023

Wejście, 1 maja 2004 roku, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej spowodowało, że oba kraje stały się podmiotami polityki regionalnej UE. Fakt ten stworzył ogromne możliwości i stanowił impuls do rozwoju regionów. Obszary przygraniczne, w tym także pogranicze polsko-czeskie, dodatkowo uzyskały wsparcie w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A. Wsparcie to w przypadku pogranicza polsko-czeskiego było tym istotniejsze, że obejmowało obszar z obu stron granicy. Co warto podkreślić, Inicjatywa Interreg IIIA na pograniczu polsko-czeskim była wdrażana jako jeden wspólny Program z udziałem instytucji reprezentujących wszystkie poziomy administracyjne obu krajów oraz stanowiła swego rodzaju kontynuację wsparcia obszarów przygranicznych realizowanych do tej pory głównie z krajowych Programów Phare CBC.

Na potrzeby Programu określono obszar wsparcia oraz dokonano podziału alokacji (18 002 947 euro EFRR) na priorytety oraz działania. Jednym z nich było działanie 2.2 Wspieranie inicjatyw społeczności lokalnych (Fundusz Mikroprojektów).

Dzięki dobrym doświadczeniom z Programów Phare CBC, gdzie komponent lokalny na pograniczu polsko-czeskim był wdrażany przez Euroregiony, również w przypadku Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A instytucje zarządzające Programem zdecydowały o wdrażaniu tego elementu Programu przez powstałe głównie w latach 90. XX wieku Euroregiony, pełniące funkcję zarządzającego Funduszem Mikroprojektów na wyznaczonym obszarze.

W ramach tego działania były realizowane małe projekty typu „people-to-people/ludzie dla ludzi”. Celem był rozwój i poszerzenie współpracy pomiędzy społecznościami po obydwu stronach granicy, a także poprawa i intensyfikacja działań w zakresie sfery kulturowej, edukacyjnej, społecznej i gospodarczej. Podejmowane

inicjatywy miały za zadanie pobudzić lokalne instytucje i obywateli do włączenia się do współpracy na poziomie lokalnym. Wspieranie małych inicjatyw lokalnych pomogło ponadto stworzyć podwaliny dla dużych projektów transgranicznych.

Łącznie w ramach Funduszu Mikroprojektów Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A Czecho-Polska zrealizowano 686 mikroprojektów (w tym 144 w Euroregionie Silesia) po obu stronach granicy na łączną kwotę 5,6 mln euro. Dominowały przedsięwzięcia, składające się nierzadko z kilku wydarzeń, ukierunkowane na: organizację wspólnych imprez kulturalnych (317, np. festiwale, przedstawienia, wystawy, warsztaty artystyczne), wspieranie działalności rozrywkowej i rekreacyjnej (171, np. imprezy sportowe), organizację konferencji, seminariów i warsztatów (205) oraz rozwój współpracy w zakresie edukacji (138). Ponadto realizowano działania w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego i planowania przestrzennego, wymiany młodzieży i organizacji wspólnych targów.

Wdrażany z powodzeniem Fundusz Mikroprojektów Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A Czecho-Polska spowodował, że w kolejnym okresie programowym w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska-Rzeczpospolita Polska 2007-2013 ten element wsparcia na poziomie lokalnym był kontynuowany w niemal takiej samej formie. W stosunku do poprzednika nowy program dysponował znacznie wyższymi środkami – 219,5 mln euro EFRR. W związku z tym alokacja na Fundusz Mikroprojektów, który był wdrażany w ramach 3 osi priorytetowej Wspieranie współpracy społeczności lokalnych, znacząco wzrosła i wynosiła 43,9 mln euro z EFRR.

Łącznie w ramach Funduszu Mikroprojektów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska-Rzeczpospolita Polska 2007-2013 zrealizowano 2 931 mikroprojektów (w tym 505 zatwierdzonych w Euroregionie Silesia). Podobnie jak we wcześniejszym okresie programowania, przeważały przedsięwzięcia ukierunkowane na organizację wspólnych imprez kulturalnych, rekreacyjnych, organizację konferencji, seminariów i warsztatów. W samym Euroregionie Silesia tego typu projekty miękkie stanowiły 88 procent wszystkich dofinansowanych mikroprojektów. Pozostałe realizowane projekty można określić mianem inwestycyjnych i dokumentacyjnych.

Na końcowym etapie realizacji jest Program Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020. W porównaniu do wcześniejszych programów nie zmieniła się forma jego wdrażania (Euroregiony). Zmiany zaszły w zakresie tematycznym oraz procesie realizacji mikroprojektów. Nastąpiła koncentracja wsparcia w zakresie funduszu mikroprojektów do priorytetów programowych związanych z rozwojem ruchu turystycznego i współpracą instytucji i społeczeństw.

Przed Euroregionami, jako zarządzającymi FMP, postawiono także kilka warunków mających wpływ na zwiększenie liczby mikroprojektów realizowanych przez nowych beneficjentów czy z udziałem finansowym ze strony obu partnerów (mikroprojekty wspólne). Alokacja na Fundusz Mikroprojektów wynosiła 45,2 mln euro z EFRR, co nadal stanowiło 20 procent alokacji na cały program (226,2 mln euro EFRR). Zrealizowano niemal 2 100 mikroprojektów. Zakres tematyczny, o czym wspomniano wcześniej, obejmował przedsięwzięcia związane z ruchem turystycznym (np. rekonstrukcje wybranych zabytków, oznaczenia szlaków i ścieżek turystycznych, uatrakcyjnienie wystaw muzealnych, tworzenie produktów turystycznych) oraz ze współpracą na poziomie lokalnym (np. wydarzenia kulturalne, sportowe, rekreacyjne).

Obecnie przygotowywane są zasady realizacji Funduszu Małych Projektów (FMP) w ramach Interreg Czecho-Polska 2021-2027. Ze względu na mniejszą alokację na Program (178 mln euro EFRR), także środki na FMP, mimo utrzymania 20 procent na ten instrument wsparcia, będą o około 10 mln euro EFRR niższe. Utrzymana została koncentracja wsparcia w ramach FMP oraz wymogi dotyczące udziału w przedsięwzięciach nowych wnioskodawców i realizujących projekty wspólne. Poprzez możliwość wsparcia NGO (dofinansowanie z budżetu państwa) oraz zmiany w zakresie realizacji małych projektów (rozliczanie ryczałtowe) można spodziewać się większego udziału organizacji pozarządowych oraz licznych małych projektów o stosunkowo niskiej wartości.

Niemal 20 lat realizacji FMP w ramach Programów Interreg pozwala na krótkie podsumowanie znaczenia tego elementu wsparcia obszarów transgranicznych. FMP w czesko-polskich Programach Interreg przeszedł drogę od elementu dodatkowego do istotnej części programu mającej wpływ na realizację wskaźników programowych. Od instrumentu gdzie można było realizować „miękkie” przedsięwzięcia w każdej dziedzinie do ukierunkowanego wsparcia, również w postaci inwestycji, opartego na strategiach euroregionalnych. Od indywidualnych mikroprojektów finansujących jednostkowe wydarzenia do wspólnych małych projektów mających strategiczny charakter i rozwiązujących problemy z obu stron granicy.

Niezmiennie tej ewolucji towarzyszą euroregiony wdrażające FMP od niemal dwóch dekad.

Witold Wieczorek

Doktor nauk ekonomicznych, pracownik Departamentu Współpracy Terytorialnej w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej. Polsko-czeską współpracą transgraniczną zajmuje się od 1995 roku a programami Interreg od 2005 roku, w szczególności Funduszem Mikroprojektów.

KRAINA GÓRNEJ ODRY JAKO MARKA TURYSTYCZNA

Poszczególne elementy obszarów pełnią wobec lokalnej ludności i przyjezdnych różne funkcje, które mogą stanowić bazę do kreowania produktów turystycznych. Według A. Stasiaka „markowy produkt turystyczny nie jest prostą sumą wszystkich dóbr i usług turystycznych oferowanych przez dany obszar. Zazwyczaj jest kombinacją mniejszej lub większej liczby częściowych produktów turystycznych, tworzących spójną – jednorodną „ideologicznie” – całość”. To szczególny, zdeterminowany geograficznie produkt, złożony z wybranych elementów potencjału turystycznego (lub istniejących produktów prostych) danego obszaru i połączonych nadrzędną ideą, decydującą o jego oryginalności, odrębności i atrakcyjności rynkowej¹. Struktura produktu oparta jest na czterech filarach: dziedzictwie, infrastrukturze, wartości dodanej oraz na dobrej organizacji i zarządzaniu².

Obszarem, który spełnia wszystkie powyższe składowe jest marka turystyczna Kraina Górnej Odry³, wpisana w obszar Euroregionu Silesia. Stanowi ona zbiór atrakcyjnych turystycznie terenów o walorach przyrodniczych i antropogenicznych w południowo-zachodniej części województwa śląskiego, na pograniczu z Republiką Czeską i województwem opolskim, będąc także tłem imprez jak na przykład doroczne „Pływaństwo”, czyli spływ na byle czym na trasie od Raciborza do Kędzierzyna-Koźła. Termin „kraina” został użyty w nazwie szlaku ze względu na jednolitość obszaru z punktu widzenia przyrodniczego i kulturowego, obejmującego zasięgiem kilka powiatów⁴. To na tym terenie rzeka Odra oraz jej dopływy:

¹ A. Stasiak, *Obszar jako produkt turystyczny* [w:] K. Pieńkos (red.), *Konkurencyjność polskiego produktu turystycznego*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2005, s. 93.

² Tamże.

³ <https://subregion.pl/kraina-gornej-odry-marka-turystyczna-obszaru-subregionu-zachodniego/> (dostęp 06.02.2024), w dalszej części określana zamiennie jako produkt turystyczny Kraina Górnej Odry - <https://www.gov.pl/web/sport/poznalismy-laureatow-konkursu-na-najlepszy-produkt-turystyczny--certyfikat-pot> (dostęp 06.02.2024).

⁴ <https://subregion.pl/kraina-gornej-odry/>, dostęp: 24.01.2024 r.

Szotkówka, Psina, Olza, Bierawka i Ruda, „niczym krwiobieg wyznaczają terytorialny zasięg marki, łącząc poszczególne części składowe, wśród których znajduje się oferta aktywności wodnych, niemal tysiąc km wytyczonych tras rowerowych i niesamowite zabytki”⁵.

Znaczną część powierzchni Krainy Górnej Odry stanowią tereny zalesione, w tym Park Krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”, Meandry Odry – obszar Natury 2000, zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wielką”, rezerwat przyrody „Łęczczok” i Arboretum Bramy Morawskiej. Warto zaznaczyć, że rezerwat „Łęczczok” jest największym w województwie śląskim i jednym z najważniejszych stanowisk ornitologicznych w Polsce. Liczy ponad 400 hektarów, na których znajdują się stawy rybne, torfowiska, aleje drzew i staw łągowy⁶. W Arboretum natomiast, oprócz ścieżki edukacyjnej, można odwiedzać „Zaczarowany Ogród” oraz jedną z wież szlaku wież i platform widokowych „Silesianka”, który umożliwia podziwianie malowniczych terenów Krainy Górnej Odry.

Wspomniana „Silesianka” – szlak wież i platform widokowych w Euroregionie Silesia, zarządzany przez dwa stowarzyszenia „Stowarzyszenie Gmin Dorzeża Górnej Odry” z/s w Raciborzu oraz stowarzyszenie „Euroregion Silesia – CZ” z Opawy, stanowi istotne wzmocnienie potencjału turystycznego Krainy Górnej Odry, a jego powstanie nie byłoby możliwe bez wsparcia unijnego.

Jeśli chodzi o walory antropogeniczne, zalicza się do nich ośrodki miejskie, ich dziedzictwo niematerialne (historia, kultura, śląski dialekt) i dziedzictwo materialne, takie jak zamki, pałace, kopalnie, koleje wąskotorowe, obiekty sakralne, czy budownictwo. Nie brakuje cyklicznych wydarzeń i atrakcji kulturalnych związanych z wielowiekowymi tradycjami, np. wielkanocne procesje konne. Organizowane są także takie wydarzenia jak festiwale filmowe i muzyczne, noce kabaretowe, koncerty czy imprezy sportowe⁷.

Oferta Krainy Górnej Odry w szczególności kierowana jest do osób nastawionych na aktywny wypoczynek i rekreację. Wspomniane wyżej walory i towarzyszące im atrakcje umożliwiają turystom wykonywanie takich czynności jak bieganie, spacerowanie, jazdę na rowerze po licznych trasach rowerowych, spływy kajakowe, żeglarstwo, pływanie oraz wędkowanie. Atrakcje te są odpowiednie nie tylko dla dorosłych, ale także dla rodzin z dziećmi.

⁵ <https://www.polska.travel/kraina-gornej-odry/>, dostęp: 24.01.2024 r.

⁶ G. Wawoczny, *Racibórz. Historyczna stolica górnej Odry inwestuje w turystykę*, Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW, Racibórz 2021.

⁷ <https://subregion.pl/kraina-gornej-odry/>, dostęp: 24.01.2024 r.

Kraina Górnej Odry to produkt całkowity, bowiem oznacza ideę, funkcjonującą w umyśle turysty w procesie podejmowania decyzji o podróży i wpływającą na jego oczekiwania. Posiada również szereg tzw. specyficznych produktów turystycznych, które stanowią poszczególne dobra i usługi o charakterze komercyjnym, takie jak usługi transportowe, żywieniowe lub noclegowe, stanowiące elementy składowe⁸. Ponadto Kraina Górnej Odry posiada znak rozpoznawczy w formie graficznej⁹, który nawiązuje do kształtu meandrów Odry widzianych z lotu ptaka. Kształt ten przypomina także literę „ś”, mającą na celu podkreślenie województwa śląskiego. Nie bez znaczenia pozostaje kolorystyka logo, bowiem użyte barwy czarni, niebieskości, zieleni i żółci, nawiązują kolejno do dziedzictwa postindustrialnego, aktywnego wypoczynku, dziedzictwa przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego.

Pomimo przedstawionych wyżej opisów, obszar Krainy Górnej Odry zajmuje ostatnie miejsce wśród turystów krajowych, regionalnych i zagranicznych, odwiedzających województwo śląskie zarówno w 2021, jak i w 2022 roku¹⁰. Pomijając zmniejszenie ruchu w roku 2020, spowodowane wybuchem pandemii COVID-19, na przestrzeni ostatnich lat obszar ten również plasował się na pozycji najrzadziej odwiedzanego przez turystów¹¹.

Statystyki te winny motywować interesantów do podjęcia bardziej skutecznych działań, mających na celu zwiększenie ruchu turystycznego na obszarze marki Krainy Górnej Odry, w tym w ramach polsko-czeskich partnerstw w Euroregionie Silesia. Euroregion może być istotnym katalizatorem rozwoju produktu, co udowodnił za sprawą wspomnianego szlaku wież i platform Silesianka. Niebagatelne znaczenie mają możliwości pozyskania unijnego wsparcia na projekty turystyczne, w tym wydawnictwa.

Ulepszenie oferty oraz jej sukcesywna komunikacja marketingowa musi być poprzedzona dokładną analizą dotychczasowych badań i segmentacją odwiedzających, co pozwoli na sprawną i efektywną promocję, a także dotarcie do grupy docelowej. Dzisiejszy rynek oferuje szereg innowacyjnych narzędzi marketingowych, takich jak responsywne strony internetowe, aplikacje mobilne, mapy interaktywne. Oprócz tego warto pochylić się nad tradycyjnymi publikacjami drukowanymi i ich jakością, jak również na skutecznej komunikacji w przestrzeni internetowej.

⁸ M. Marczak, J. Borzyszkowski, *Region (obszar) jako produkt turystyczny*, Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej, nr 13, 2009, s. 120.

⁹ Zob. System Identyfikacji Wizualnej Krainy Górnej Odry, <https://subregion.pl/wp-content/uploads/2021/01/Kraina-Gornej-Odry-ksiega-znaku-z-elementami-identyfikacji-wizualnej.pdf>, dostęp: 24.01.2024 r.

¹⁰ *Badanie ruchu turystycznego w województwie śląskim*, Śląska Organizacja Turystyczna, 2023.

¹¹ *Badanie ruchu turystycznego w województwie śląskim*, Śląska Organizacja Turystyczna, 2021.

LITERATURA

1. *Badanie ruchu turystycznego w województwie śląskim*, Śląska Organizacja Turystyczna, 2021.
2. *Badanie ruchu turystycznego w województwie śląskim*, Śląska Organizacja Turystyczna, 2023.
3. Marczak M., Borzyszkowski J., *Region (obszar) jako produkt turystyczny*, Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej, nr 13, 2009.
4. Stasiak A., *Obszar jako produkt turystyczny* [w:] Pieńkos K. (red.), *Konkurencyjność polskiego produktu turystycznego*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2005.
5. Wawoczny G., *Racibórz. Historyczna stolica górnej Odry inwestuje w turystykę*, Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW, Racibórz 2021.

ŹRÓDŁA ONLINE

1. <https://subregion.pl/kraina-gornej-odry/>, dostęp: 24.01.2024 r.
2. <https://www.polska.travel/kraina-gornej-odry/>, dostęp: 24.01.2024 r.
3. <https://subregion.pl/wp-content/uploads/2021/01/Kraina-Gornej-Odry-ksiega-znaku-z-elementami-identyfikacji-wizualnej.pdf>, dostęp: 24.01.2024 r.
4. <https://subregion.pl/kraina-gornej-odry-marka-turystyczna-obszaru-subregionu-zachodniego/>, dostęp 06.02.2024 r.
5. <https://www.gov.pl/web/sport/poznalismy-laureatow-konkursu-na-najlepszy-produkt-turystyczny--certyfikat-pot>, dostęp 06.02.2024 r.

Magdalena Wawoczny

Absolwentka turystyki, doktorantka na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, studentka studiów II stopnia w Instytucie Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka publikacji naukowych z zakresu turystyki i historii Żydów.

ROZDZIAŁ V

**AMBASADORZY
POLSKO-CZESKIEJ
WSPÓŁPRACY**

ANDRZEJ MARKOWIAK

WSPÓŁZAŁOŻYCIEL I PIERWSZY PRZEWODNICZĄCY RADY „EUROREGIONU SILESIA”. W LATACH 1998-2007 PEŁNIŁ FUNKCJĘ PREZESA ZARZĄDU STOWARZYSZENIA GMIN DORZECZA GÓRNEJ ODRY.

BYŁO WARTO...

Prawie dokładnie 27 lat temu odbyła się w Raciborzu międzynarodowa konferencja zatytułowana „Region Opawa – Racibórz historia i perspektywy w Unii Europejskiej”. Jeden z licznych prelegentów, dr **Ryszard Kincel**, przypomniał wydarzenie sprzed pół wieku, jakie miało miejsce na pierwszym posiedzeniu raciborskiej Powiatowej i Miejskiej Rady Narodowej 13 maja 1946 roku.

Wtedy, w czasie dyskusji, doszło do wymiany zdań pomiędzy przewodniczącym Wojewódzkiej Rady Narodowej Kazimierzem Tkoczem, a wicewojewodą śląsko-dąbrowskim **Arką Bożkiem** na temat sporu pomiędzy Polską i Czechosłowacją o Zaolzie. Przewodniczący Tkocz zapytany w tej sprawie przez jednego z uczestników posiedzenia, stwierdził, że „o Zaolzie będziemy nadal dyplomatyczną drogą walczyć i mamy nadzieję, że walką tą zwyciężymy, a Zaolzie dostaniemy na zawsze”. **Arka Bożek** odniósł się polemicznie do tej wypowiedzi i stwierdził, że „za 10-15 lat w ogóle nie będzie granic między Czechami a Polską i my powinniśmy dążyć, ażeby ta federacja nastąpiła jak najszybciej”.

Ten prosty człowiek, syn ziemi raciborskiej, w czasie II wojny światowej członek emigracyjnej Rady Narodowej w Londynie, wychowany oraz ukształtowany na styku przedwojennych Niemiec i Polski, doskonale rozumiał specyfikę pogranicza i dostrzegał realne korzyści, jakie może stwarzać sąsiedztwo, nie przedzielone barierą granic międzypaństwowych. Widać miał on już wtedy świadomość, że aby zapewnić mieszkańcom pogranicza wzajemny dostęp do dóbr po obu stronach granicy, nie należy stawiać na niej zasieków, lecz je likwidować, nie bronować pasów ziemi granicznej, lecz budować na niej drogi oraz łatwe do pokonania przejścia.

Musiło minąć więcej czasu niż prorokowane przez **Arkę Bożka** 15 lat, aby jego wizja zmaterializowała się nie tylko na Zaolziu, ale stała się rzeczywistością wzdłuż prawie całej polskiej zachodniej, południowej i północnej granicy. My, mieszkańcy samorządnej ziemi raciborskiej, mamy też w tym swój skromny udział.

Gdy 25 lat temu, dokładnie 20 września 1998 roku, wspólnie z primatorem opawskim **Janem Mrázkiem**, starostą karniowskim **Bedřichem Markiem** (nieobec-

ny wtedy burmistrz Głubczyc **Dariusz Kaśków** złożył podpis kilkanaście dni później) podpisywaliśmy, w Morawskiej Kapli w Opawie, umowę o utworzeniu Euroregionu Silesia, nie wiedzieliśmy, jak potoczą się losy tego projektu. Napawaliśmy się podniosłą atmosferą, czuliśmy się zaszczytzeni obecnością ważnych osobistości reprezentujących Republikę Czeską i Rzeczpospolitą Polską, ale też zapewne zastanawialiśmy się nad rolą, jaką przyjdzie nam odegrać w nieodległej i dalszej przyszłości. Czy na tym kiełkującym właśnie ziarnie ponadgranicznej integracji Polaków i Czechów, a także rodzimej społeczności pochodzenia niemieckiego, uda się zbudować współpracę, która będzie tworzyć przyjazne i efektywne relacje ludności zamieszkującej obie strony dzielącej nas jeszcze granicy?

Dzisiaj, patrząc na efekty działań Euroregionu Silesia, znamy odpowiedź na nurtujące nas wtedy pytania i wątpliwości. Możemy mieć też powód, jako współtwórcy tego dzieła, do osobistej satysfakcji, ale musimy pamiętać o osobach, bez których wizjonerstwa i determinacji nie zebralibyśmy się 20 września 1998 roku w Morawskiej Kapli, aby otworzyć nową kartę w relacjach wzajemnych naszych przygranicznych wspólnot samorządowych. Nic bowiem nie stało się samo z siebie. Musiały znaleźć się osobowości, które, jak przed pięćdziesięciu laty wspomniany przez dra **Ryszarda Kincla** wicewojewoda **Arka Bożek**, w swoich wizjach wyprzedzali epokę.

Osią współpracy transgranicznej od samego jej początku były miasta Racibórz oraz Opawa i na tych wzajemnych relacjach wykuwało się partnerstwo, a zapoczątkowali je w wymiarze realnym dwaj samorządowi liderzy – prezydent Raciborza **Jan Kuliga** i primator Opawy **Jiří Staňek**. To oni doprowadzili do wypracowania i podpisania w 1991 roku umowy partnerskiej pomiędzy oboma miastami. To dzięki ich determinacji udało się otworzyć, dwa lata później, przejście graniczne Pietraszyn- Sudzice (Sudice), co znacznie uprościło i wzmogło komunikację między Raciborzem i Opawą oraz okolicznymi gminami. Można sądzić, że bardzo istotne było przy tym to, iż prezydent **Jan Kuliga**, który urodził się i wychował na polskiej Orawie w nadgranicznej Lipnicy Wielkiej, jak mało kto rozumiał i identyfikował szanse wynikające z przygranicznego położenia, a do tego trafił na wdzięcznego partnera w osobie primatora **Jiřego Staňka** i otwarte na współdziałanie samorządowe władze opawskie.

W lipcu 1994 roku, gdy nastąpiła zmiana zarządu Raciborza, kwestia współpracy z Opawą pozostawała otwarta na nowe wyzwania. Problematyka ta nie należała jeszcze wtedy do priorytetów nowej ekipy w raciborskim magistracie i dopiero z czasem zyskała ożywcze impulsy. W grudniu tego samego roku podobna sytuacja miała miejsce w Opawie, gdzie po grudniowych wyborach samorządowych

stanowisku primatora objął **Jan Mrázek**, intelektualista, naukowiec, Europejczyk o szerokich horyzontach i wielkiej kulturze osobistej, otwarty na kontakty dobrosąsiedzkie, a w końcu świetny przyjaciel.

Nasze pierwsze osobiste spotkanie miało miejsce 13 kwietnia 1995 roku dopiero po czterech miesiącach od jego wyboru, gdy zostałem przez niego zaproszony na uroczystą sesję Rady Miasta Opawy, zwołanej dla uczczenia 800 lat pierwszej pisemnej wzmianki o tym mieście. Sesja odbywała się w opawskim Teatrze Śląskim (Slezské divadlo), miała bardzo podniosły charakter.

Jan Mrázek, gdy po raz pierwszy uścisnęliśmy sobie dłonie, okazał się rosnym mężczyzną o mądrym, łagodnym spojrzeniu. W jego sylwetce, w sposobie wypowiedzi i zachowaniu, zawarte było dostojność typowe dla męża stanu. Z takim to wspaniałym człowiekiem przyszło mi przez następne lata współtworzyć warunki dla integracji czeskich i polskich społeczności samorządowych, najpierw obu partnerskich miast Raciborza i Opawy, a następnie już w regionalnym wymiarze pogranicza. Zwieńczeniem tej współpracy było utworzenie przed 25 laty Euroregionu Silesia.

Dzieło to nie powstałoby zapewne bez aktywnego udziału i zaangażowania wielu mądrych ludzi, liderów samorządowych w gminach członkowskich, a także przychylności mieszkańców po polskiej i czeskiej stronie naszej granicy, którzy od chwili rozpoczęcia przez nasze kraje wiosną 1994 roku negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską realnie odczuwali pragnienie integracji ze zjednoczoną cywilizacją zachodniej Europy.

Obecnie, gdy nasza aktualna wiedza i świadomość osiągnięć pozwalają przesądzić o niewątpliwym sukcesie i trafności podejmowanych działań, należy pamiętać o tych, którzy, dzięki własnemu poczuciu misji, czasem wiedzeni trafną intuicją i wizjonerstwem, efektywnie włączyli się w proces tworzenia dzieła, które, także dzięki nim można teraz z dumą oslavovat (pol. wychwalać).

PRZY TEJ OKAZJI NALEŻY PRZYWOŁAĆ TAKIE POSTACI JAK:

- **dr Josef Byrtus**, wtedy Konsul Generalny Republiki Czeskiej w Katowicach. To on, nawet wbrew zaleceniom ówczesnego premiera **Vaclava Klause**, aby nie wspomagać procesów integracyjnych na pograniczu czesko-polskim, przemierzał to pogranicze i pomagał polskim samorządom w tworzeniu warunków dla powstawania współpracy euroregionalnej. To **Josef Byrtus** jest autorem pomysłu na nazwę Silesia dla euroregionu. Doceniając jego zasługi dla integracji społeczności polskiej i czeskiej w naszym regionie, Rada Miasta Racibórz uhono-

rowała go w 1998 roku tytułem „Zasłużony dla Miasta Racibórz” i był on jedną z dwóch pierwszych osób, którym taki tytuł został nadany;

- **Tomasz Kaliciak**, obecny Sekretarz Miasta Racibórz, pomysłodawca i architekt wielu działań integracyjnych głównie na osi Racibórz – Opava, który w 1999 roku znalazł doskonałego partnera dla realizacji swoich pomysłów w osobie Tajemnika (pol. sekretarza) Města Opava **Tomaša Eliša**;
- **Profesor Krystian Heffner**, dyrektor Instytutu Śląskiego w Opolu. To on pomógł przygotować drogę do utworzenia euroregionu, ocenić szanse i zagrożenia, gdy we wrześniu 1996 roku objął kierownictwo międzynarodowej konferencji „Region Opawa – Racibórz historia i perspektywy w Unii Europejskiej” i bardzo sprawnie moderował jej przebieg wspólnie z **profesorem Martinem Černoهورskim** – rektorem Uniwersytetu Śląskiego w Opawie (Slezská univerzita);
- **Vaclav Laštuvka**, współzałożyciel powstałego rok wcześniej sąsiedniego euroregionu Śląsk Cieszyński, który przekazał nam bardzo wiele cennych rad, gdy stawialiśmy pierwsze kroki, unikając przez to niepotrzebnych błędów;
- **Julian Golak**, współzałożyciel euroregionu Glacensis, pasjonat współpracy polsko-czeskiej, człowiek orkiestra. Swoją pasją potrafił zarazić nawet wielu sceptyków. Niemal w każdej potrzebie był do naszej dyspozycji;
- **Wilhelm Wolnik**, jak mało kto znający i rozumiejący specyfikę pogranicza polsko-czeskiego. Zawsze gotowy udzielać cennych podpowiedzi. Za jego długoletniego wójtowania w gminie Krzyżanowice wdrożono wzorcowy model partnerskiej współpracy transgranicznej z czeskimi gminami Hať, Šilheřovice i Pišt, której formy i osiągnięcia były dla nas pobudzającą inspiracją;
- **Jan Fišer**, geodeta Okresního Úřadu w Opawie. Małomówny i skromny, zawsze w drugim szeregu i zawsze przygotowany z potrzebną mapą wybranego obszaru, pedantyczny i dokładny.

Bardzo ważną też rolę na etapie tworzenia podwalin dla współpracy euroregionalnej odegrali samorządowcy czescy i polscy. Tu na wspomnienie zasługują szczególnie:

- **František Petroš** – długoletni starosta Sudic, wspaniały kolega, którego mowa zawsze była prostą: tak – tak, nie – nie;
- **Józef Małek** – wójt Gminy Branice, partnerskiej z czeską gminą Úvalno, świetny propagator idei współpracy transgranicznej;
- **Pavel Kotlař** – starosta gminy Hať, bardzo bojowy, doświadczony samorządowiec i dobry kolega;

- **Antoni Wawrzynek** – wójt Gminy Pietrowice Wielkie;
- **Manfred Abrahamczyk** – burmistrz Miasta i Gminy Krzanowice;
- **František Solich** – starosta Bolatic.

Trzeba mieć świadomość, że ta lista powinna być jeszcze pełniejsza, ale można wierzyć, że wielu zasługujących na wspomnienie pozostaje w pamięci świadków ich osobistego zaangażowania, a oni będą w stanie sprawiedliwie ocenić oraz uszanować ich wkład w nasze wspólne dzieło.

W 1996 roku, na wspomnianej wcześniej międzynarodowej konferencji, prelegenci z Polski, Czech, oraz różnych europejskich ośrodków akademickich, a także reprezentanci społeczności pochodzenia niemieckiego, z pewnym czasowym wyprzedzeniem identyfikowali i definiowali perspektywy w Unii Europejskiej regionu Opava – Racibórz.

Po ośmiu latach od tamtego wydarzenia, pamiętnego 1 maja 2004 roku, także my, mieszkańcy tej ziemi, dostaliśmy szansę, aby te perspektywy spożytkować, a owoce dwudziestopięciolecia Euroregionu Silesia uprawniają do stwierdzenia, że ta szansa została dobrze wykorzystana.

Andrzej Markowiak

Prezydent Miasta Racibórz w latach 1994 – 2001, Posel na Sejm RP IV i V kadencji – wiceprzewodniczący sejmowej Polsko-Czeskiej grupy Parlamentarnej. Współzałożyciel i pierwszy Przewodniczący Rady „Euroregionu Silesia”. W latach 1998-2007 pełnił funkcję Prezesa Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry.

GRZEGORZ GRYT

WÓJT GMINY LYSKI

OD POCZĄTKU Z EUROREGIONEM SILESIA

Z pograniczem polsko-czeskim miałem kontakt od czasów młodości, gdy ciekawo świata przekraczałem granicę polsko-czechosłowacką z kolegami, przemierzając ten obszar Europy na jednoślądzie. Dzięki wyjazdom do Czechosłowacji poznałem mankamenty przekraczania granicy z naszym południowym sąsiadem.

Kiedy w 1995 roku zostałem Wójtem Gminy Lyski, oprócz rozwiązywania podstawowych problemów gminy naturalnie przejąłem rolę jej reprezentanta. Od 1994 roku byłem delegatem Gminy Lyski w ówczesnym Sejmiku Województwa Katowickiego, co w dużej mierze ułatwiło mi nawiązanie kontaktów z wieloma samorządami i organizacjami skupiającymi samorządy. Wtedy przyjąłem zaproszenie do udziału w pracach, a potem brałem czynny udział w konwencie Wójtów, Burmistrzów i Prezydenta Ziemi Raciborskiej, co czynię do dzisiaj.

Wprowadziłem Gminę Lyski do Stowarzyszenia Gmin Górnego Śląska i Północnych Moraw, który później został przekształcony w Śląski Związek Gmin i Powiatów. Udział w pracach tych gremiów pozwolił mi na szersze poznanie problemów pogranicza polsko-czeskiego.

Pamiętnym dla mnie wydarzeniem było Walne Zgromadzenie Związku Gmin Górnego Śląska i Północnych Moraw w Hradcu nad Morawicą. Mogłem wtedy wsłuchać się w problemy związane z pograniczem, widziane oczami samorządowców z Czech jak i samorządowców z Polski. To tam jasno wybrzmiały postulaty utworzenia większej liczby przejść granicznych pomiędzy naszymi krajami. Te problemy jeszcze lepiej poznałem biorąc udział w konwentach raciborskich.

Spotkania odbywały się w Chałupkach, gdzie wójtowie gmin przygranicznych dzielili się z nami problemami, jakie napotykają na co dzień w swojej pracy, a które spowodowane są ograniczonymi możliwościami przekraczania granicy polsko-czeskiej.

To, że nasze spotkania odbywały się w bezpośrednim sąsiedztwie przejścia granicznego w Chałupkach pozwalało nam na bieżąco obserwować kolejki oczekujących na przekroczenie granicy.

Okres 25 lat działalności Euroregionu Silesia to czas, w którym jakże wiele istotnych zdarzeń wydarzyło się w naszych krajach. W 2004 roku Polskę i Czechy

przyjęto do rodziny państw tworzących Unię Europejską. W 2007 roku weszliśmy do strefy Schengen.

Dzięki tym wydarzeniom nasze gospodarki zasiliły potężne środki unijne. To dzięki nim zrealizowaliśmy wiele kluczowych inwestycji w naszych krajach, co spowodowało i przyspieszyło dynamiczny rozwój Polski i Czech. Na pograniczu polsko-czeskim uruchomiono fundusze, dzięki którym integracja naszych społeczeństw - poprzez liczne kontakty i wspólne projekty - umożliwiła jeszcze szybszy rozwój naszego pogranicza.

Tak jak cały świat przeżyliśmy okres pandemii koronawirusa. Była nowym, bogatym w nowe doświadczenia problemem społecznym, kiedy to z dnia na dzień granica pomiędzy naszymi krajami stała się nie do przebycia. Niemożność dotarcia do zakładów pracy, biznesów, domów czy znajomych po drugiej stronie granicy pokazała, że musimy wypracować nowe, ale także przemyślane procedury przemieszczania się ludności w tak trudnych sytuacjach epidemiologicznych.

Dokonałiśmy tego w bardzo krótkim czasie poprzez ścisłą współpracę instytucji rządowych i samorządowych po obu stronach granicy. Wypracowano procedury przyjmowania pacjentów z sąsiedniego kraju w szpitalach jednoimiennych.

Te doświadczenia przygotowały nas, a zarazem pozwoliły nam na sprawne przyjęcie kilku milionów ukraińskich uchodźców z objętej wojną Ukrainy. Podobne procedury współpracy i wzajemnej pomocy wdrażane są w zakresie likwidacji zagrożeń życia i zdrowia mieszkańców pogranicza podczas powodzi, pożarów, katastrof lądowych czy wypadków komunikacyjnych. Straże pożarne bardzo często współpracują w realizacji tych zagrożeń z partnerami z drugiej strony granicy.

Kolejne 25 lat Euroregionu Silesia z pewnością przyniesie wiele wydarzeń, których dzisiaj się nie spodziewamy i których nie jesteśmy w stanie przewidzieć. Ufam, że tak jak w minionym 25-leciu, tak w następnych latach nasze społeczności podołają w realizacji kolejnych wyzwań, a życie społeczne nacechowane będzie dalszym dynamicznym rozwojem naszego pogranicza.

Grzegorz Gryt

Samorządowiec z kilkudziesięcioletnim stażem, Prezes Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (strona polska Euroregionu Silesia) w latach 2018-2024. Wójt Gminy Łyski od 1995 roku. Członek wielu stowarzyszeń i instytucji o charakterze społecznym, brał udział w tworzeniu kilkunastu organizacji. Wielokrotnie uhonorowany za zasługi przez różne instytucje samorządowe i rządowe różnych szczebli.

EUROPA MAŁYCH OJCYZN TO ISTOTNY FAKT SPOŁECZNY NA POGRANICZU

Granica państwowa w jej najbardziej restrykcyjnej formie, a więc takiej, która ogranicza a wręcz wyklucza kontakty miejscowej ludności, mocno wpisała się w pamięć mieszkańców Gminy Krzyżanowice i sąsiednich miejscowości w Czechach, podobnie jak wspomnienia starszego pokolenia dotyczące czasów, gdy kontakty rodzinne, przyjacielskie czy koleżeńskie nie były niczym skrępowane, tak jak przed I wojną światową i w okresie międzywojennym. Szczelnie chroniony pas graniczny na naszym terenie był po 1945 roku niewiele mniejszym szokiem od kataklizmu II wojny światowej czy destrukcyjnej polityki społeczno-gospodarczej okresu stalinizmu.

Po odwilży, w czasach PRL-u, byliśmy sobie co prawda bliscy, ale obcy. Niewiele wiedzieliśmy o naszych południowych sąsiadach. Zналиśmy ich życie z czechosłowackich seriali, ale nie mogliśmy poznać z autopsji, nie licząc rzadkich, na tzw. wkładki do paszportów, wyjazdów do CSSR. Dodajmy, że ponad czterdzieści lat, jakie minęły od końca wojny do odwilży końca lat 80. XX wieku, to przecież dwa pokolenia mieszkańców Górnego Śląska po polskiej stronie oraz Śląska i Moraw po czeskiej.

Trudno się zatem dziwić, że kiedy żelazna kurtyna opadła, realna bliskość mieszkańców pogranicza wzbudziła entuzjazm i chęć do odnowienia kontaktów. Nie byliśmy już sobie obcy. Staliśmy się sąsiadami z całym bagażem przedwojennej historii, zapisanej w pamięci starszych mieszkańców, i traum czasów komunizmu.

Odkrywanie własnej tożsamości, tu na pograniczu, było tłem dla narodzin nowych, demokratycznych polsko-czeskich kontaktów. W 1990 roku zadawaliśmy sobie pytania, kim tu – na polsko-czeskiej granicy od Bogumina do Piszczyna – jesteśmy? Czy mamy wspólne korzenie, wspólną historię, czy chcemy ją badać bez ograniczeń ideologicznych i uprzedzeń, czy chcemy się do siebie zbliżyć jako partnerzy w codziennym życiu społeczno-gospodarczym? Jaką drogą wreszcie iść, by mówić o realnej i owocnej współpracy.

Przed tymi pytaniami stanął też reaktywowany w 1990 roku w Polsce samorząd, w tym Gmina Krzyżanowice o bogatej kulturowo i narodowo mozaice społecznej. Nasz obszar zamieszkują Ślązacy od pokoleń związani z tym obszarem, Morawianie postępujący się dialektem laskim (Bolestaw, Owsiszcze), ludzie wpisujący się w krajobraz mniejszości niemieckiej, wreszcie osoby jednoznacznie identyfikujące się z Polską, która w 1945 roku wróciła na ten obszar po kilku wiekach nieobecności. Mieliśmy obawy, że ten skomplikowany obraz będzie rodził problemy. Stało się, na szczęście, inaczej. Obawy okazały się bezpodstawne.

Również po czeskiej stronie spotkaliśmy się z otwartością na wspólne inicjatywy. Samorząd odegrał w nich ogromną rolę. Współpraca zyskała bowiem charakter instytucjonalny, wynikający z podpisanych umów partnerskich z naszymi bezpośrednimi sąsiadami (Píšť, Šilheřovice, Hať, Bohumín). Nie tylko uzupełniła prywatne kontakty międzyludzkie, ale otworzyła przestrzeń do ich poszerzenia, dając dostęp do wszystkich grup wiekowych, od przedszkolaków do seniorów, angażując przedszkola, szkoły, kluby piłkarskie, strażaków, chóry i inne organizacje społeczne.

Najtrudniejszy etap budowania wzajemnego zaufania i chęci współpracy mieliśmy za sobą. Przyszedł czas na wypracowanie dobrych praktyk w obszarach, które uznaliśmy za najważniejsze. Tu, poza rzecz jasną pogłębianiem codziennych międzyludzkich kontaktów, istotne było wygenerowanie pomysłów na wzbogacenie partnerstwa w aspekcie edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym czy turystycznym. Ten ostatni ma do dziś ogromne znacznie bowiem rejon górnej Odry kryje w sobie wiele atrakcji. To dzięki nim możemy budować swoją rozpoznawalność, wzmacniać ofertę, dając tym szansę na rozwój gospodarczy.

Należy również wspomnieć o budowaniu wspólnego systemu bezpieczeństwa w aspekcie klęsk żywiołowych. Pamiętamy przecież wielkie powodzie (1997, 2010), jakie nawiedziły nasz obszar. Do tego dochodzą pożary i gwałtowne zjawiska, takiej jak nawałnice.

Utworzenie Euroregionu Silesia było nowym otwarciem na drodze do transgranicznej integracji. Nadało jej po pierwsze szerszy, europejski wymiar, stawiając nasze małe ojczyzny na tle wartości, jakie nadaje im UE, po drugie otworzyło możliwość pozyskania funduszy na całkiem nowo działania, będące dotąd poza zasięgiem naszych budżetów. Mogliśmy śmiało myśleć o kosztowniejszych inicjatywach kulturalnych, ale i takich, które pozostawiają trwałe ślady w naszej infrastrukturze.

Katalog osiągnięć jest znaczny. Lista zrealizowanych projektów bardzo długa. Zawiązane znajomości szczere i głębokie, a pomysły na przyszłość coraz bardziej innowacyjne.

Nikt z nas nie wyobraża już sobie pogranicza w kształcie, w jakim tkwiło ono w latach 1945-1990. Dziś wiemy, że Europa małych ojczyzn zapałała mocne korzenie w naszej świadomości. To głęboki, istotny fakt społeczny. Chcemy głębszej, wielopłaszczyznowej współpracy.

Trzeba mieć jednak świadomość, że nawet dobra współpraca stawia coraz to nowe wyzwania, te zaś wymagają umiejętności należytej ich identyfikacji. Jestem przekonany, że 25 lat doświadczeń Euroregionu Silesia dało nam odpowiednie narzędzia i dobrze przygotowało do tego procesu oraz stałego podnoszenia poprzeczki. Współpraca na pograniczu ma bowiem nie tylko międzypaństwowy charakter, ale przede wszystkim międzyludzki. To w kapitale ludzkim tkwi jej sukces.

Grzegorz Utracki

Od trzech dekad samorządowiec – radny gminy i powiatu, od 2010 r. Wójt Gminy Krzyżanowice. Inicjator i współautor szeregu transgranicznych projektów polsko-czeskich, w latach 2018-2024 Wiceprezes Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (polska strona Euroregionu Silesia), a od 2024 roku Prezes Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (polska strona Euroregionu Silesia). Aktywny społecznie, m.in. w Polskim Związku Łowieckim oraz organizacjach sportowych. Menedżer oświaty, MBA (Politechnika Śląska).

UCZELNIA W RACIBORZU POMOSTEM WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

WSTĘP: PUBLICZNE UCZELNIE ZAWODOWE – RÓWIEŚNICY EUROREGIONU SILESIA

Idea powołania do życia publicznych uczelni zawodowych narodziła się w czasie, w którym powstawał Euroregion Silesia, w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Uczelnie zostały nazwane Państwowymi Wyższymi Szkołami Zawodowymi i były wzorowane na uczelniach typu „Fachhochschule”, funkcjonujących w niemieckim systemie szkolnictwa wyższego. Ich powstanie związane było zarówno z procesem transformacji ustrojowej Polski, jak również z budowaniem nowego modelu administracyjnego i strukturalnego państwa. Na szczeblu centralnym podjęto próbę umiejscowienia Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych jako uczelni wspierających rozwój kapitału ludzkiego w ramach polityki regionalnej, której zasady kreowano wraz z przygotowywaną wówczas reformą administracyjną państwa¹. Przy tworzeniu przepisów prawa dotyczących wyższych szkół zawodowych sformułowano deklarację, że uczelnie te tworzone będą w oparciu o układ lokalno-regionalny, najczęściej bliskie otoczenie społeczno-gospodarcze uczelni z zachowaniem pełnej autonomii, a nie o potężne makroregionalne uczelnie. Reforma administracyjna, która ostatecznie weszła w życie w 1999 roku, niewątpliwie przyspieszyła proces powstania tych szkół wyższych – miały one stanowić swego rodzaju rekompensatę dla miast, które w wyniku reformy administracyjnej utraciły status wojewódzki, przez stworzenie potencjalnych możliwości dla rozwoju ośrodków kulturotwórczych w społecznościach lokalnych².

¹ R. Musiałkiewicz, P. Zariczny, A. Zimny, *Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe – stan de lege lata i de lege ferenda. Miejsce Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych w systemie szkolnictwa wyższego w kontekście debaty nad kształtem ustawy 2.0*. Ekspertyza została opracowana dla Konferencji Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych (KRePSZ) i zaprezentowana podczas XXVI Zgromadzenia Plenarnego Konferencji Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych w dniach 29-31 marca 2017 r. w PWSZ w Krośnie.

Jedną z najważniejszych determinant utworzenia publicznych uczelni zawodowych był zatem zamiar stymulacji rozwoju regionów. Warto podkreślić, że większość Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych została utworzona dzięki staraniom i dążeniom władz samorządowych oraz organizacji lokalnych³.

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA I AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W RACIBORZU

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu została utworzona na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 20 września 2001 roku⁴, które weszło w życie 1 lutego 2002 r. Działalność edukacyjną rozpoczęła w nowym roku akademickim, 1 października 2002 r. Szkoła powstała na bazie Kolegium Nauczycielskiego i była formalnoprawnie nową instytucją edukacyjną, jednak w praktyce – była kontynuatorem bogatych wzorców i modeli wypracowanych i udoskonalonych w poprzednich jednostkach.

Dzisiaj, we współpracy ze środowiskiem lokalnym, realizowanej także transgranicznie, uczelnia służy rozwojowi tej części województwa śląskiego i opolskiego, w której jest położona, poprzez oferowanie wysokiej jakości usług edukacyjnych⁵. Działalność ta jest osadzona statutowo w bogatych narodowych tradycjach akademickich, opartych na takich wartościach, jak: dążenie do prawdy, szacunek dla wiedzy i umiejętności, poszanowanie podmiotowości człowieka, otwartość na nowe idee, rzetelność w upowszechnianiu wiedzy i umiejętności, poczucie odpowiedzialności za jakość dydaktyki.

Od 1 października 2022 roku uczelnia nosi nazwę Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu. Zmiana ta była możliwa, ponieważ uczelnia spełniła kryteria ustawy o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 23 lipca 2021 r.⁶, a także (po przeprowadzeniu wewnętrznych konsultacji) złożyła stosowny wniosek do

² Por. J. Draus, *Miejsce państwowych wyższych szkół zawodowych w polskim systemie szkolnictwa wyższego* [w:] J.S. Gruchała (red.), *Udana dekada. Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe w Polsce 1998-2008*, Ciechanów-Krosno 2008, s. 23-24.

³ Por. P. Strózik, *W drodze do akademii – publiczne uczelnie zawodowe w Polsce – geneza, rozwój i status w 2021 roku* [w:] Eunomia. Rozwój zrównoważony – Sustainable Development Nr 2 (101) 2021.

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 września 2001 r. w sprawie utworzenia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu (Dz. U. Nr 106, poz. 1152).

⁵ W celu unikania przytaczania pełnej nazwy PWSZ w Raciborzu stosuje się wyraz „Uczelnia” pisany wielką literą jako nazwę szkoły wyższej w Raciborzu.

⁶ Por. P. Strózik, *W drodze do akademii – publiczne uczelnie zawodowe w Polsce – geneza, rozwój i status w 2021 roku* [w:] Eunomia. Rozwój zrównoważony – Sustainable Development Nr 2 (101) 2021, str. 16-17.

Ministerstwa Edukacji i Nauki. Proces ten zakończył się rozporządzeniem ministra o zmianie nazwy⁷.

Publiczna uczelnia zawodowa to szkoła wyższa realizująca zadania edukacyjne na potrzeby regionu, otoczenia społeczno-gospodarczego, kulturowego i sportowego. W przypadku Akademii w Raciborzu zadaniem tym – zgodnie z misją – jest „wzbogacenie wiedzy oraz kształcenie wysoko wykwalifikowanych, przedsiębiorczych kadr, zdolnych sprostać wyzwaniom gospodarki światowej”. Z kolei w strategii rozwoju uczelni, w każdym okresie jej obowiązywania, obecna była współpraca międzynarodowa. Do najważniejszych założeń tej działalności należy: zwiększenie liczby pracowników i studentów zagranicznych w ramach programów wymiany; stałe rozwijanie umów partnerskich; cyfryzacja procesu międzynarodowej współpracy Erasmus; przygotowanie kadry do kształcenia w języku obcym (język czeski, język angielski); organizacja wydarzeń i konferencji o zasięgu międzynarodowym, w tym – szczególnie aktualna w ostatnim okresie – konferencji online.

Realizując założenia misji i strategii uczelnia prowadziła bogatą wymianę międzynarodową, w tym także z Czechami. Kształcenie wzbogacane było przez szereg wydarzeń, organizowanych w Raciborzu lub u partnerów. Działania te można podzielić na następujące grupy: konferencje naukowe i popularnonaukowe, projekty unijne, wydarzenia popularyzujące wiedzę – wykłady otwarte, wymiana kadry naukowo-dydaktycznej oraz studentów.

KONFERENCJE NAUKOWE

Poniżej wymieniamy konferencje naukowe w porządku chronologicznym. Informacje mają charakter statystyczny, dlatego w przypadku istnienia szerszego opisu danego wydarzenia w przestrzeni publicznej, podajemy także to odniesienie. Łątwo zauważyć, że poza uczelnią z Raciborza współorganizatorami konferencji były renomowane ośrodki akademickie, towarzystwa naukowe, instytucje samorządu lokalnego, muzea, a uczestnikami – rozpoznawalni naukowcy czy znaczące osobistości z kraju i zagranicy. Podejmowana tematyka korespondowała z aktualnym dyskursem odpowiadającym na bieżące zagadnienia współczesności. W latach 2006-2017 we współpracy z uniwersytetami z Czech uczelnia zorganizowała aż 15 istotnych międzynarodowych konferencji naukowych:

1. „Teoria i praktyka oddziaływań resocjalizacyjnych w Polsce i Republice Czeskiej”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu,

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie zmiany nazwy Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu (Dz. U. 2022 poz. 1628).

Uniwersytet Wrocławski, Śląski Uniwersytet w Opawie. Termin: 9-10 maja 2006 r.

2. „Česky jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu – Język i literatura czeska w europejskim kontekście kulturowym.” Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu. Termin 4-5 września 2007 r.
3. „Język i literatura czeska – refleksja nad ważnymi wydarzeniami historycznymi”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu. Termin: 2-4 września 2009 r.
4. „Współczesny warsztat pracy pedagoga resocjalizacyjnego (dokonania i perspektywy)”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Uniwersytet Wrocławski, Śląski Uniwersytet w Opawie. Termin: 13-14 grudnia 2010 r.⁸
5. „Pedagogiczne badania komparatystyczne na polsko-czeskim pograniczu – dokonania i perspektywy”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Uniwersytet Wrocławski, Śląski Uniwersytet w Opawie. Termin: 16 grudnia 2010 r.
6. „Konflikt pokoleń a różnice cywilizacyjne w języku i literaturze czeskiej”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu. Termin: 1-2 września 2011 r.
7. „Na pograniczach edukacji – kontynuacje. Rozważania o współczesnej edukacji zdrowotnej”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Univerzita Palackého w Ołomuńcu. Termin: 18-19 września 2012 r.
8. „Leksykograficzne problemy opisu terminologii (ze szczególnym uwzględnieniem terminów zintegrowanego systemu reagowania w sytuacjach kryzysowych)”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu/ realizacja w ramach projektu „Czesko-polskie Centrum Leksykograficzne”. Termin: 23-24 maja 2013 r.
9. „Doświadczenie codzienności w języku i literaturze czeskiej”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Termin: 3 września 2013 r.
10. „Śląsk w Europie – dziesięć lat członkostwa w Unii Europejskiej. Slezsko v Evropě – dest let členství v Evropské unii”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu. Termin: 26 listopada 2013 r.

⁸ Więcej o konferencji: <https://raciborz.com.pl/2010/12/09/konferencja-nt-pracy-pedagoga-resocjalizacyjnego.html>

11. „Opawa – miasto na granicy”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Urząd Miasta Opawy, Urząd Miasta Racibórz, Uniwersytet Śląski w Opawie. Termin: 15 kwietnia 2014 r.⁹
12. „Język i literatura czeska a... Chaos i ład w języku i literaturze czeskiej”. Organizator: Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Urząd Miejski w Głubczycach, Powiatowe Muzeum Ziemi Głubczyckiej. Termin: 3-4 września 2015 r.¹⁰
13. IV Międzynarodowa konferencja OZE „Innowacje technologiczne i zrównoważony rozwój w architekturze i budownictwie (Technical Innovations & Sustainable Development in Architecture & Urban Planning)”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Urząd Miasta Racibórz, Technical University in Ostrava, Raciborska Izba Gospodarcza. Termin: 20-21 października 2016 r.
14. „Infill city development in the heritage context Sarajevo, Pamplona, Ostrava and Raciborz”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu. Termin: 3-7 kwietnia 2017 r.
15. IX międzynarodowa konferencja naukowa „Język i literatura czeska a... Obcy czy inny w języku i w literaturze czeskiej”. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu. Termin: 6-7 września 2017 r.

PROJEKTY REALIZOWANE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH

Według metodyki PRINCE2 projekt to „działanie o charakterze unikatowym, ograniczone w czasie, prowadzone w celu realizacji określonego celu”. Projekty wzbogacają dydaktykę uczelni, definiowaną w języku nauk o zarządzaniu i jakości jako „proces” i pozwalają zaplanować i osiągnąć cele, których nie osiągnięto by w „zwykłym” procesie kształcenia. W działalność uczelni wpisana jest realizacja licznych projektów, dofinansowanych ze środków europejskich i dotyczących różnych sfer tematycznych. W poniższym zestawieniu wymieniamy projekty realizowane z partnerami z Czech:

- „Organizacja międzynarodowej konferencji naukowej – Na pograniczach edukacji”. Numer rej. mikroprojektu PL.3.22/3.3.04/13.03860. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Roz-

⁹ Więcej o konferencji: Eunomia nr 73: „Opawa – miasto na granicy”.

¹⁰ Więcej o konferencji: <https://akademiarac.edu.pl/2015/09/05/miedzynarodowa-konferencja-naukowa-pt-chaos-i-lad-w-jezyku-i-w-literaturze-czeskiej/>.

woju Regionalnego w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA Czechy-Polska 2004 – 2006 Fundusz Mikroprojektów w Euroregionie Silesia. Umowa nr 69/CZ.04.4.85/2.2PL.1/0151/02/2007. Okres realizacji: 01.03.2007 r.-30.11.2007 r. Całkowita wartość: 21 951,83 zł.

- „Czesko-Polskie Centrum Leksykograficzne” POWT RCz-RP 2007-2013 (PWSZ jako partner). Partner wiodący Palacky University Olomouc (Czechy) oraz Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu (Polska). Okres realizacji: 01.09.2011 r. - 30.09.2014 r. Całkowita wartość: 250 690,04 €.
- „Śląsk w Europie – dziesięć lat członkostwa w Unii Europejskiej” PL.3.22/3.3.04/13.03860. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 Działanie 3.3 Fundusz Mikroprojektów w Euroregionie Silesia. Okres realizacji: 01.07.2013 r.-31.12.2014 r. Całkowita wartość: 30 854,16 €.

WYDARZENIA POPULARYZUJĄCE NAUKĘ – WYKŁADY OTWARTE

Wykłady zaproszonych gości są interesującym uzupełnieniem kształcenia realizowanego zgodnie z programem przewidzianym w planie studiów. Dzięki takim wydarzeniom poznajemy historię indywidualnych osób, lepiej rozumiemy konteksty zdarzeń czy obcujemy ze świadkami przemian, możemy je głębiej przeanalizować i zrozumieć. W uczelni wykłady otwarte odbywają się na bieżąco, tu podajemy przykłady współpracy z Czechami:

- 22 maja 2013 r. „Češi a Poláci v historii. Co je spojovalo a co rozdělovalo” (Czesi i Polacy w historii. Co ich łączyło i co dzieliło) - prof. PhDr Rudolf Žáček, Dr.¹¹
- 3 czerwca 2013 r. „Slezská idea v 19. a 20. století v interpretaci tří národů – Čechů, Poláků a Němců” (Idea śląskości w 19 i 20 wieku w interpretacji trzech narodów – Czechów, Polaków i Niemców) – Prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.¹²
- 12 maja 2014 r. – „Fotografie regionu” (Fotografia regionu) – Tomáš Sládeček.¹³

¹¹ Więcej o wydarzeniu: Eunomia nr 64, dr Joanna Maksym-Benczew, „Češi a Poláci v historii – pierwszy „Złoty Wykład” profesora Rudolfa Žáčka z Opawy”.

¹² Więcej o wydarzeniu: Eunomia nr 64, dr Joanna Maksym-Benczew, „Prof. Zdeněk Jirásek o postrzeganiu idei śląskiej”.

¹³ Więcej o wydarzeniu: Eunomia nr 73, Piotr Jeziorski – student I roku filologii słowiańskiej (profil czeski), „Ostrawski fotograf gościł w raciborskiej uczelni”.

WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ¹⁴

Fundamentem współpracy polskich uczelni wyższych z uczelniami zagranicznymi jest program ERASMUS, zainicjowany w Europie w 1987 roku. Polska przystąpiła do programu w roku 1999. W latach 1995-2006 program ERASMUS stał się częścią szerszego programu pod nazwą SOKRATES. W latach 2007-2013 program ERASMUS był częścią dużego programu Lifelong Learning Programme (Uczenie się przez całe życie), który składał się z siedmiu programów sektorowych. W latach 2014-2020 Komisja Europejska, której program podlega, przekształciła go w ERASMUS+. Połączono w ten sposób siedem dotychczasowych programów w jedną całość m.in.: „Uczenie się przez całe życie” i jego programy sektorowe: COMENIUS, ERASMUS, GRUNDTVIG i LEONARDO DA VINCI. Do najważniejszych zadań Programu ERASMUS+ należy wspieranie edukacji, szkoleń, inicjatyw młodzieżowych oraz inicjatyw sportowych w całej Europie¹⁵.

Raciborska PWSZ otrzymała Kartę Uczelni Erasmusa – Erasmus University Charter (EUC) na początku 2007 roku w wersji podstawowej („standard”), a następnie na przełomie lat 2009/2010 w wersji rozszerzonej („extended”). Kartę Erasmus Charter for Higher Education obowiązującą do dzisiaj w programie ERASMUS+ uczelnia otrzymała w grudniu 2013 roku.

Na studia i praktyki zagraniczne do uczelni i instytucji europejskich wyjechało dotychczas 31 studentów. Na studia w *Alma Mater Ratiboriensis* przyjechało 24 studentów. Z kolei realizowane wyjazdy pracowników dydaktycznych w celu nauczania osiągnęły liczbę 53 i od 2009 roku stale wykazują tendencję wzrostową. W tym czasie przyjechało do nas 27 dydaktyków z zagranicy. Wyjazdy pracowników administracji w celach obserwacji i szkoleń kształtują się na poziomie 25 zrealizowanych wyjazdów i 9 wizyt pracowników administracji z zagranicy.

W ramach programu ERASMUS+ Akademia współpracuje aktywnie także ze szkołami wyższymi w Czechach. Poszczególne instytuty uczelni nawiązują kontakty ze swoimi odpowiednikami zagranicznymi, aby realizować wspólne inicjatywy. Warto wymienić kilka czeskich uczelni, z którymi realizujemy twórcze przedsięwzięcia w ramach umiędzynarodowienia: VŠB Politechnika w Ostrawie, Uniwersytet Ostrawski w Ostrawie, Uniwersytet Pałackiego w Ołomuńcu. Współpraca ta obejmuje wymianę naukową, sportową i artystyczną oraz wymianę kadry nauko-

¹⁴ Więcej informacji: Nowak J., Mucha P. (red.), *Pierwsze 20 lecie. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu 2002-2022*, Wydawnictwo PWSZ w Raciborzu, Racibórz 2022, s. 205-207.

¹⁵ Aktualnie realizowana jest nowa edycja Programu ERASMUS+ na lata 2022-2027, por. Nowak J., Mucha P. (red.), *Pierwsze 20 lecie. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu 2002-2022*, Wydawnictwo PWSZ w Raciborzu, Racibórz 2022.

wo-dydaktycznej. Wspólne prowadzenie badań naukowych owocuje organizowaniem konferencji, seminariów i warsztatów oraz ogłaszaniem publikacji. Do najaktywniejszych jednostek uczelni należy Instytut Architektury, Instytut Neofilologii, Instytut Studiów Edukacyjnych oraz Instytut Kultury Fizycznej i Sportu.

PROGNOZY ROZWOJU

W kontekście przedstawionych współdziałań odpowiedź na pytanie o przyszłość musi być optymistyczna. Obchodzona w 2024 roku dwudziesta rocznica wejścia Polski i Czech do Unii Europejskiej będzie z pewnością świętem historycznego sukcesu. Patrząc z perspektywy Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu na szereg zrealizowanych wspólnie z Czechami wydarzeń nie sposób nie dostrzec wielkiej wartości w tej transgranicznej współpracy. Walory wymiany są bez wątpliwości widoczne po obu stronach. Niezliczone spotkania i wydarzenia, kreowanie tożsamości na podstawie poznania, definiowanie swoich ról i funkcji, wymiana doświadczeń – to jedynie kilka z ważnych obszarów realizowanych dotychczas i planowanych do kontynuacji. Prognozujemy dalszy stabilny, merytoryczny i twórczy rozwój współpracy transgranicznej przez kolejnych 25 lat.

BIBLIOGRAFIA

1. Adamowicz M. (red.), *Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe w Polsce. Dokonania. Stan obecny. Perspektywy*, Wydawnictwo PSW JPiI, Biała Podlaska 2014.
2. Bajerski A., *Przekształcenia struktury przestrzennej szkolnictwa wyższego w Polsce po 1989 roku*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2009.
3. Draus J., *Konferencja Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych w Polsce 1998-2013, 15 lat*, Wydawnictwo PWSZ w Gnieźnie 2013.
4. Gruchała J.S. (red.), *Udana dekada. Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe w Polsce 1998-2008*, Ciechanów-Krosno 2008.
5. Marszałek A., *Rola uczelni w regionie*, Difin, Warszawa 2010.
6. Musiałkiewicz R., Zariczny P., Zimny A., *Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe – stan de lege lata i de lege ferenda. Miejsce Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych w systemie szkolnictwa wyższego w kontekście debaty nad kształtem ustawy 2.0*, Krosno 2017.
7. Nowak J., Mucha P. (red.), *Pierwsze 20 lecie. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu 2002-2022*, Wydawnictwo PWSZ w Raciborzu, Racibórz 2022.
8. Zimny A., *Publiczne uczelnie zawodowe w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce*, Warszawa 2017.

ARTYKUŁY W CZASOPISMACH

1. Draus J., *Miejsce państwowych wyższych szkół zawodowych w polskim systemie szkolnictwa wyższego* [w:] J.S. Gruchała (red.), *Udana dekada. Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe w Polsce 1998-2008*, Ciechanów-Krosno 2008, s. 23-24.
2. Jastrzębska L., *Raport 15-lecia. Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe*, „Perspektywy” 2013, nr 3.
3. Jeziorski P., *Ostrawski fotograf gościł w raciborskiej uczelni*, „Eunomia” nr 73, 2014.

4. Kolasa A., *Jak sprostać wyzwaniom*, „Forum Akademickie” 2011, nr 1;
5. Maksym-Benczew J., *Češi a Poláci v historii – pierwszy „Złoty Wykład” profesora Rudolfa Žáčka z Opawy*, *Eunomia* nr 64, 2012.
6. Maksym-Benczew J., *Prof. Zdeněk Jirásek o postrzeganiu idei śląskiej*, *Eunomia* nr 64, 2012.
7. Stróżyk P., *W drodze do akademii – publiczne uczelnie zawodowe w Polsce – geneza, rozwój i status w 2021 roku*, „Eunomia. Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development” nr 2 (101), 2021.
8. Winnicki T., *Szkoły zawodowe i nowe prawo*, „Forum Akademickie” nr 9, 2005.

AKTY PRAWNE

USTAWY

1. Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, Dz.U. nr 65, poz. 385.
2. Ustawa z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych, Dz.U. nr 96, poz. 590.
3. Ustawa z dnia 23 lipca 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2021, poz. 1630.

ROZPORZĄDZENIA

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 września 2001 r. w sprawie utworzenia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu (Dz. U. Nr 106, 1152).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie zmiany nazwy Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu (Dz. U. 2022 poz. 1628).

STRONY INTERNETOWE

1. <https://raciborz.com.pl/2010/12/09/konferencja-nt-pracy-pedagoga-resocjalizacyjnego.html>:
2. <https://akademiarac.edu.pl/2015/09/05/miedzynarodowa-konferencja-naukowa-pt-chaos-i-lad-w-jezyku-i-w-literaturze-czeskiej/>

dr Paweł Stróżyk

Absolwent filologii germańskiej Uniwersytetu Łódzkiego. Stypendysta programu TEMPUS w University of Sheffield (Wielka Brytania) oraz Justus-Liebig-Universität w Gießen (Republika Federalna Niemiec). Nauczyciel dyplomowany, egzaminator i ekspert Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie. W latach 2005-2015 wicedyrektor Instytutu Neofilologii w PWSZ w Raciborzu, w latach 2015-2019 prorektor do spraw dydaktyki i studentów. Pracę doktorską pod tytułem „Drogi i bezdroża niemieckiej literatury emigracyjnej na podstawie życia i twórczości Klause i Eryki Mann” obronił w 2007 r. w Uniwersytecie Wrocławskim. W 2020 r. ukończył studia w ramach programu: „Master of Business Administration – Zarządzanie w biznesie międzynarodowym”, realizowanego w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu/ Franklin University (USA). Tłumacz przysięgły języka niemieckiego. Od 2020 r. rektor PWSZ, od 1.10.2022 r. Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu.

SZANUJMY NASZ TRANSGRANICZNY DOROBEK

25 lat temu, gdy powstawał Euroregion Silesia, świat, w którym żyłem wyglądał zupełnie inaczej niż dziś. Nie byliśmy jeszcze w Unii Europejskiej, ale zaczynała się rozwijać współpraca transgraniczna, którą witałem z ogromną radością w sercu, jako załączek przyszłej integracji europejskiej.

Początkowo w Euroregionie Silesia byłem przedstawicielem gminy jako dyrektor Ośrodka Kultury i Rekreacji w Mszanie, zajmując się projektami dotyczącymi kultury. Kultura była jednym z tych wspólnych mianowników, na których budowailiśmy współpracę transgraniczną. Ludzie z różnych krajów mają różne doświadczenia historyczne, polityczne, gospodarcze i społeczne, ale kultura jest tym, na czym można budować wspólną przyszłość. Każdy znajdzie w niej jakieś łączące nas nici.

W przypadku gmin Euroregionu Silesia była to m.in. postać św. Jana Nepomucena, którego pomniki lub kapliczki są obecne niemal w każdej gminie, zarówno po naszej, jak i czeskiej stronie granicy. To przecież jeden z największych świętych z Czech, czczony także w naszym kraju.

Gdy w 2003 roku w Polsce mieliśmy decydować, czy chcemy wstąpić do Unii Europejskiej, nie miałem co do tego żadnych wątpliwości. Na kilka tygodni przed Ogólnokrajowym referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (7-8.06.2023) zorganizowałem w WOKiR Mszana happening pod hasłem „Jeśli jesteś na tak, postaw swój znak”. Zebraliśmy blisko 4 tysiące odcisków kciuka zwolenników integracji europejskiej. To był nasz wkład w budowanie świadomości mieszkańców gminy i regionu oraz promocja przyszłej Europy bez granic.

Moja gmina nie nawiązałaby wielu wartościowych kontaktów z gminami czeskimi, gdyby nie obecność w Euroregionie Silesia. Nie byłaby także możliwa realizacja wielu ciekawych z rozmachem przeprowadzonych projektów, integrujących mieszkańców obu stron granicy.

Jednym z pierwszym, które organizowałem jeszcze jako dyrektor WOKiR, było widowisko historyczne pod tytułem „Jesteśmy tutaj... sąsiedzi, rodacy, pobratymcy, przodkowie”, w ramach obchodów V Dni Gminy Mszana, w czerwcu 2005 roku. Projekt ten zrealizowaliśmy z partnerami z czeskich Stěbořic oraz gminą Krynki na Podlasiu, gdzie mieszkają potomkowie Tatarów. To było niezapomniane spotkanie kultur, tradycji i ciekawych ludzi.

Już jako wójt gminy Mszana nawiązałem kontakty z kolejnymi czeskimi gminami. Była to bardzo ożywiona współpraca, a we wspólnych wyjazdach wzięło udział kilkudziesięciu mieszkańców z obu stron granicy. Stawialiśmy gigantyczną palmę wielkanocną na ryneczku we Fryčovicach, z mieszkańcami Budišova na Budišovkou bawiliśmy się na ich tradycyjnym festiwalu - Budišovskich Letnicach, poznawaliśmy Krainę Łupka na rowerach i jeździliśmy na nartach w Istebnej. Do dziś mam na półce książkę kucharską z przepisami gospodyń wiejskich z gminy Mszana i gminy Fryčovice. Od czasu do czasu żona sięga po nią, przygotowując jakieś pyszne czeskie danie.

Z przedstawicielami wszystkich tych gmin mamy nadal serdeczny kontakt, a z Budišovem realizujemy także zadania infrastrukturalne nastawione na rozwój turystyki w ramach projektu „Szlakiem wież i platform widokowych Euroregionu Silesia”.

Od zawsze byłem i jestem wielkim entuzjastą poznawania świata, a także karawaniu, kocham jeździć kamperem po Europie, zwiedzać nie tylko turystycznie oczywiste miejsca, ale i te oddalone od centrum, spokojne, żyjące „normalnym” życiem miasteczka i wsie. Podobne pasje ma wielu ludzi z terenu pogranicza i z całej Europy. Karawaning staje się coraz bardziej popularny.

Jednym z najciekawszych efektów współpracy transgranicznej dla mojej gminy i dla mnie osobiście jest powstanie w Mszanie Miejsca Postoju dla Pojazdów Turystycznych. Tę inwestycję zrealizowaliśmy w ramach projektu pod nazwą „Udostępnienie Odry i Olzy”, sfinansowanego z programu INTERREG V-A Republika Czeska-Polska. To unikatowy na skalę regionu produkt turystyczny, a dzięki swojej lokalizacji - znajduje się kilometr od zjazdu z autostrady A1 na węźle Mszana - jest bardzo popularny wśród turystów z całej Europy. Zatrzymują się tu podróżujący kamperami mieszkańcy: Niemiec, Czech, Francji, Szwecji, Hiszpanii, Włoch i wielu innych krajów. Czeka tu na nich wygodny, dobrze oświetlony parking z dostępem do podłączenia elektrycznego, zrzutem ścieków oraz wygodną altanką. Parking położony jest w ścisłym centrum Mszany, obok Parku Aktywnej Rekreacji i neogotyckiego kościoła pw. św. Jerzego. Tuż obok znajduje się piekarnia, sto metrów dalej jest duży sklep spożywczy z kawiarenką, budynek wielofunkcyjny, gdzie mie-

ści się Urząd Gminy, poczta, bankomat i Ośrodek Zdrowia. Do naszego parkingu prowadzą specjalne oznakowania od samej autostrady. Realizacja tego projektu naprawdę postawiła nas w centrum Europy.

Dziś możemy się cieszyć podróżowaniem bez wiz, paszportów, kolejek przed granicznymi szlabanami. Europa bez granic to dla nas taka oczywistość, że często jej nie doceniamy. A przecież 25 lat temu, gdy powstawał Euroregion Silesia, tak nie było. Dlatego szanujemy to, co udało nam się wypracować i ten szacunek, współpracę i dobre praktyki przekazujemy kolejnym pokoleniom.

Mirosław Szymanek

W latach 1997-2007 dyrektor Wiejskiego Ośrodka Kultury i Rekreacji w Mszanie. W kadencji 1998-2002 oraz 2002-2006 radny Rady Powiatu Wodzisławskiego, w latach 2005-2006 członek Zarządu Powiatu. Od listopada 2010 roku jest Wójtem Gminy Mszana, a od stycznia 2015 roku także członkiem Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (strona polska Euroregionu Silesia).

HERBERT PAVERA

WÓJT GMINY BOLATICE, PRZEWODNICZĄCY ZWIĄZKU GMIN
ZIEMI HULCZYŃSKIEJ

25 LAT Z EUROREGIONEM SILESIA NA RZECZ LEPSZEJ JAKOŚCI ŻYCIA W GMINACH I MIASTACH NA CZESKO-POLSKIM POGRANICZU

Wraz z zaprowadzeniem demokracji w krajach postkomunistycznych po 1989 roku oraz pojawieniem się w nich zainteresowania współpracą z krajami Unii Europejskiej (UE) już w połowie lat 90. ubiegłego wieku negocjacje z organami UE dały nadzieję, że Republika Czeska, Polska, Węgry, Słowacja i inne kraje wkrótce staną się częścią rozwiniętej wspólnoty UE. A w integracji i stopniowym wyrównywaniu poziomu życia miały im pomóc także finanse z funduszy unijnych, z których kraje przystępujące do UE mogły korzystać.

Poszczególne kraje mogły jednak korzystać tylko z funduszy przeznaczonych wyłącznie dla danego kraju, tymczasem dostępne były również inne możliwości uzyskania dofinansowania, które były przeznaczone do wsparcia rozwoju i współpracy regionów transgranicznych.

Jednym z nich jest Euroregion Silesia (dalej ERS), który powstał we wrześniu 1998 roku dzięki ówczesnym politykom z polskiej i czeskiej strony (m.in. na terenie dawnego wspólnego regionu Śląska) i przy wsparciu UE. Powiaty transgraniczne głównie z ziemi raciborskiej i opawskiej dostały w ten sposób szansę na wspólny rozwój, a jednocześnie możliwość zaktywizowania kontaktów między obywatelami i instytucjami.

W ciągu 25 lat swojego istnienia ERS dowiódł, że jest znaczącą organizacją, pomagającą w rozwoju obu przygranicznych regionów. Po czeskiej stronie ERS nie

ma chyba gminy ani miasta, które nie wystąpiłyby o dotację z funduszy transgranicznych – albo na poprawę kontaktów między obywatelami, stowarzyszeniami i władzami samorządowymi, albo na większe czy mniejsze projekty inwestycyjne.

ERS dowiódł, że jest sensowną organizacją, która umie doradzić i pomóc w wykorzystaniu dotacji z funduszy transgranicznych. I wszyscy wierzymy, że tak będzie nadal. Jedyny niedostatek w pracy ERS i nadrzędnych organów widzę w wypłacaniu dotacji. Przekazanie dofinansowania po zakończeniu projektu naprawdę nie powinno trwać aż dwa lata!

Także gmina Bolatice oraz Związek Gmin Ziemi Hulczyńskiej (Sdružení obcí Hlučínska), członkowie ERS, korzystały z jego usług i sięgały po dotacje na swoje projekty, samodzielnie, ewentualnie ze swoimi partnerami.

Gmina Bolatice otrzymała dofinansowane w wysokości około 830 000 koron czeskich na cztery tzw. miękkie projekty w latach 2006-2021, rozwijające współpracę między mieszkańcami a stowarzyszeniami. Celem było pogłębianie współpracy mieszkańców i stowarzyszeń zaprzyjaźnionych wsi Bolatice i polskich Rud. Aktywnie razem, bez granic – w ramach projektów spotykali się radni, strażacy, dzieci, piłkarze, seniorzy. Odbywały się wystawy przedsiębiorców. Udało się urządzić nową strefę wystawową w Skansenie Tradycji Ludowych w Bolaticach, poświęconą życiu naszych przodków, której częścią jest tzw. ekspozycja archeologii eksperymentalnej (Śladami rzemiosł i tradycji).

Związek Gmin Ziemi Hulczyńskiej uzyskał ponad 5,5 mln koron czeskich dofinansowania na dwanaście projektów w okresie 2011-2021, które zrealizował we współpracy z polskimi gminami Krzanowice, Krzyżanowice, Kietrz, a niektóre także z gminą Pietrowice Wielkie. Projekty były ukierunkowane na:

- wsparcie ruchu turystycznego (Partnerstwo na rzecz poznawania regionów, Na rowerze bez granic, Partnerstwo na rzecz promocji regionów itd.);
- poznawanie kultury sąsiednich regionów (Festiwal Kultury Transgranicznej);
- propagowanie pieśni ludowych sąsiadów (Przyjdźcie nas odwiedzić lub zaśpiewajmy hulczyńskie i polskie pieśni – w ramach tego projektu został wydany także wspólny śpiewnik polskich i czeskich pieśni ludowych, który otrzymały wszystkie szkoły);
- przekazywanie doświadczeń w dziedzinie malarstwa i fotografii (Ziemia hulczyńska i polskie gminy oczyma malarzy i fotografów).

Ponadto zostały zmapowane inwazyjne rośliny w regionie, a także został zrealizowany projekt dotyczący przekazywania doświadczeń przedstawicieli samorządów z obu stron granicy.

A ponieważ przy okazji każdej uroczystości nie tylko się wspomina, ale też składa gratulacje, to chciałabym życzyć Euroregionowi Silesia, aby miał dość środków finansowych na wsparcie rozwoju współpracy na czesko-polskim pograniczu, aby miał dość wykwalifikowanych pracowników, którzy tak samo jak w poprzednich latach nadal będą dobrymi doradcami i partnerami gmin i miast, a także życzę wszystkim gminom, miastom i ich organizacjom, aby miały dość energii do realizacji nowych projektów oraz pieniędzy na ich dofinansowanie.

Mgr. Herbert Pavera

Wójt Gminy Bolatice, Przewodniczący Związku Gmin Ziemi Hulczyńskiej, Senator Parlamentu Republiki Czeskiej.

MIROSŁAW LENK

PREZES STOWARZYSZENIA GMIN DORZECZA GÓRNEJ ODRY –
POLSKIEJ CZĘŚCI EUROREGIONU SILESIA W LATACH 2007-2018,
PREZYDENT RACIBORZA W LATACH 2006-2018.

MOJA PRZYGODA Z EUROREGIONEM SILESIA I POLSKO-CZESKĄ WSPÓŁPRACĄ NA POGRANICZU RACIBORZA I OPAVY

*Nie byłoby współpracy na polsko-czeskim pograniczu,
gdyby nie partnerstwa szkół, muzeów, bibliotek,
instytucji kultury, ośrodków sportu, stowarzyszeń
czy ochotniczych straży pożarnych.*

Moja przygoda związana z organizacją współpracy na polsko-czeskim pograniczu rozpoczęła się na długo przed objęciem funkcji Prezesa Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry polskiej części Euroregionu Silesia (2007). Od 1996 roku pracowałem w Urzędzie Miasta w Raciborzu na stanowisku Naczelnika Wydziału Edukacji, Kultury, Sportu i Spraw Społecznych, odpowiadając między innymi za niektóre działania związane z organizacją współpracy na pograniczu prowadzone przez raciborskie szkoły, domy kultury, muzeum oraz ośrodek sportu i rekreacji.

Współorganizowałem wiele przedsięwzięć, w tym przede wszystkim corocznie obchodzone Dni Raciborza w Opawie oraz Dni Opawy w Raciborzu. Kontynuowałem realizację współpracy będąc następnie zastępcą prezydenta Andrzeja Markowiaka, który wspólnie z primatorem Opawy Janem Mrázkiem dali początek partnerstwu polskich i czeskich instytucji, trwającym i realizującym współpracę do dziś. Był to bardzo intensywny okres pozyskiwania partnerów do współpracy, organizowania wspólnych wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych, muzealnych, sportowych i samorządowych. Dla mnie to czas nauki i poznawania zasad współpracy oraz ludzi odpowiedzialnych za jej organizację po stronie czeskiej Opawy.

Nie byłoby współpracy na polsko-czeskim pograniczu bez zaangażowania polskich i czeskich samorządów.

To właśnie przygraniczne samorządy nawiązywały pierwszą współpracę, podpisywały liczne partnerstwa i mobilizowały podległe sobie jednostki organizacyjne do współorganizowania polsko-czeskich wydarzeń. Wspólne festyny, koncerty, zawody sportowe, wystawy, wycieczki krajoznawcze i obozy stały się niemal codziennością. Ogromny impuls do rozwijania współpracy przyniosło założenie przez gminy stowarzyszeń, które łącznie po obu stronach granicy utworzyły organizację do koordynacji wspólnych poczynań nazwaną **Euroregionem Silesia**. Powołanie do życia w 1998 roku Euroregionu to zupełnie nowy etap dla polsko-czeskiego współdziałania. Pojawiła się międzygminna struktura zdolna do koordynacji szerszej współpracy i pozyskiwania skromnych w tamtym okresie środków na jej organizację. Nic samo nie powstaje, dlatego warto przypomnieć ówczesne zaangażowanie samorządowców, w szczególności włodarzy Raciborza i Opawy Andrzeja Markowiaka oraz Jana Mrázka, wójta Lysek Grzegorza Gryta oraz burmistrza Kietrza Józefa Mateli. Od tego czasu samorządy zyskały ogromne wsparcie organizacyjne i finansowe, a partnerstwa weszły na kolejny wyższy poziom współpracy.

Nie byłoby pieniędzy na współpracę transgraniczną bez sprawnie działających struktur Euroregionu Silesia.

Najintensywniejszy rozwój współpracy na polsko-czeskim pograniczu przypada na okres realizacji programów **Interreg** 2007-2013 i 2014-2020. Wtedy to pojawiły się ogromne środki europejskie na realizację wspólnych projektów, a euroregiony stały się instytucjami pośredniczącymi w ich rozdzielaniu i rozliczaniu. W działalności Euroregionu Silesia był to czas budowy silnej, sprawnej struktury organizacyjnej (Sekretariat Euroregionu) zdolnej do obsługi funduszu mikroprojektów i przede wszystkim beneficjentów, między innymi szkół, instytucji kultury, organizacji i stowarzyszeń sportowych. Sekretariat Stowarzyszenia z jej dyrektorką Darią Kardaczyńską udzielał konsultacji przy pisaniu wniosków projektowych, pośredniczył w pozyskiwaniu czeskich partnerów, organizował spotkania koordynacyjne, brał udział w zatwierdzaniu (poprzez udział w posiedzeniach EKS) oraz rozliczał konkretne działania projektowe.

Euroregion Silesia był i jest jedną z wiodących organizacji na polsko-czeskim pograniczu. Jego przedstawiciele brali aktywny udział w przygotowaniu programu współpracy na lata 2014-2020, uczestnicząc w spotkaniach grupy roboczej TASK-FORCE powołanej przez instytucje zarządzające programem INTERREG, tj. polskie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej oraz czeskie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Ważnym zadaniem przedstawicieli Euroregionu był też udział w posiedzeniach Komitetu Monitorującego obu programów, składającego się z przedstawicieli ministerstw, samorządów wojewódzkich oraz euroregionów działających na polsko-czeskim pograniczu. Euroregion Silesia to też aktywny członek Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Transgranicznej, przewodniczy do dzisiaj Grupie roboczej ds. współpracy euroregionalnej.

W 2013 roku w Raciborzu, na Zamku Piastowskim, odbyło się jedno z posiedzeń Komitetu Monitorującego programu INTERREG CZ-PL 2007-2013, jak również posiedzenie Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej w Hotelu Racibor. Również w 2013 r. Stowarzyszenie Gmin Dorzecza Górnej Odry stało się członkiem Federacji Euroregionów Rzeczypospolitej Polskiej.

Stowarzyszenie, oprócz pośredniczenia w pozyskiwaniu i rozliczaniu środków europejskich, przygotowało kilka własnych projektów, między innymi dotyczących stworzenia strategii rozwoju Euroregionu oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego pod nazwą „Wspólne dziedzictwo”, który stał się jednym z projektów flagowych programu INTERREG V-A.

Nie byłoby wielu ważnych działań i przedsięwzięć inwestycyjnych bez programów współpracy i zaangażowania stowarzyszeń oraz ludzi związanych z Euroregionem Silesia.

Czy warto i czy się opłaca? To pytanie zadawało sobie wiele osób odpowiedzialnych za organizowanie współpracy na polsko-czeskim pograniczu. Warto, bo kontakty mieszkańców, zwłaszcza po wejściu Polski i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej i Strefy Schengen, nabrały nowego znaczenia. Warto, bo przełamano wiele barier i stereotypów dotyczących Polaków i Czechów i ich wzajemnych relacji. Warto, bo zawiązało się wiele trwałych i owocnych partnerstw polskich i czeskich gmin, szkół, instytucji kultury, sportu, stowarzyszeń i organizacji społecznych. W końcu warto, bo powstało wiele wspólnych przedsięwzięć ułatwiających rozwijanie współpracy, poprawiających infrastrukturę dróg, ście-

żek rowerowych, systemów bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i przeciwpożarowego.

Wspomnę te raciborskie, w tym przebiecie ulicy Pocztowej, ścieżki rowerowe po wałach przeciwpowodziowych wzdłuż Odry, stację rowerową na campingu w Oborze, zakup wyposażenia (w tym dwóch lekkich samochodów) dla raciborskich jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, wspólne jarmarki świąteczne, konferencje poświęcone odnawialnym źródłom energii oraz tworzenie systemu wczesnego ostrzegania przed powodzią. Nie sposób wymienić wszystkich pozostałych projektów realizowanych przez polskich i czeskich partnerów w ramach Funduszu Mikroprojektów, na które tylko w przypadku Raciborza pozyskano ponad 1,5 mln euro.

Podczas obchodów poprzedniego jubileuszu Euroregionu Silesia powiedziałem, że pieniądze nie są najważniejsze, ale trudno nie zauważyć, że rozdysponowanie przez biura po polskiej i czeskiej stronie granicy ponad 13,6 mln euro na realizację 1153 projektów nadało partnerstwu nowego znaczenia i ogromnej intensywności.

Za wszystkimi działaniami stali i stoją konkretni ludzie. Pozwolę sobie wymienić niektórych z nich:

- Norbert Mika, współautor polsko-czeskiego podręcznika do edukacji regionalnej i realizator wielu projektów szkolnych;
- Danuta Skóra, dyrektor Szkoły Podstawowej nr 18 w Raciborzu, projekty edukacyjne, obozy narciarskie;
- Beata Stępień, dyrektor Szkoły Podstawowej nr 1 w Raciborzu, projekty edukacyjne, turystyczne i sportowe;
- Joanna Muszała-Ciałowicz, dyrektor Muzeum w Raciborzu, wspólne wystawy muzealne;
- Jerzy Kwaśny, dyrektor Ośrodka Sportu i Rekreacji w Raciborzu, projekty sportowe;
- Teresa Piasecka, inspektor ds. kultury Urzędu Miasta w Raciborzu oraz Aleksander Pordzik, inspektor ds. Sportu UM w Raciborzu, projekty z zakresu kultury i sportu;
- Magdalena Czech-Majer, kierownik referatu promocji Urzędu Miasta w Raciborzu, projekty z zakresu kultury, promocji, jarmarki;
- Stanisław Mrugała, kierownik biura zarządzania kryzysowego w Urzędzie Miasta w Raciborzu, projekty dotyczące bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i przeciwpożarowego;

- I specjalnie na końcu organizatorzy bieżącej współpracy, koordynatorzy wielu przedsięwzięć i współtwórcynie programów współpracy Daria Kardaczyńska i Jana Novotná Galuszková – dyrektorki biur polskiej i czeskiej części Euroregionu Silesia.

Z okazji pięknego jubileuszu 25-lecia Euroregionu Silesia, wszystkim pracownikom biura, samorządowcom oraz realizatorom wspólnych polsko-czeskich przedsięwzięć składam najlepsze życzenia zdrowia i wytrwałości w budowaniu podstaw owocnej współpracy na polsko-czeskim pograniczu.

Mirosław Lenk

Ekonomista, nauczyciel i samorządowiec, ukończył studia na Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. W latach 1983-1995 był nauczycielem, a następnie dyrektorem Szkoły Podstawowej nr 15 w Raciborzu. W latach 1999-2002 zajmował stanowisko naczelnika wydziału edukacji, a następnie wiceprezydenta Raciborza. Funkcję Prezydenta Miasta Racibórz sprawował w latach 2006–2018. Jednocześnie w latach 2007-2018 był Prezesem Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry – polskiej strony Euroregionu Silesia.

DARIUSZ POLOWY

PREZYDENT MIASTA RACIBORZA

WSPÓŁPRACĘ MAMY WE KRWI

Przez 25 lat funkcjonowania Euroregionu Silesia nasze miasto chętnie podejmowało działania związane ze współpracą transgraniczną. Na uwagę zasługuje fakt, że jednymi z miast partnerskich Raciborza są Opawa i Ostrawa-Poruba.

Racibórz leżąc zaledwie kilkanaście kilometrów od polsko-czeskiej granicy od lat stanowi naturalny kierunek weekendowych wypadów dla czeskich przyjaciół. Ciekawa historia, perełki natury, czy też sam klimat historycznej stolicy Górnego Śląska przyciągają wciąż nowych turystów zza południowej granicy. Również sami raciborzanie chętnie odkrywają uroki Opawy, leżącej zaledwie kilkadziesiąt minut drogi od Raciborza, a także otaczających ją terenów.

CZESKO-POLSKIE PARTNERSTWO

Bliskość tych dwóch ośrodków miejskich na przedpolu Bramy Morawskiej sprawiło, że naturalną konsekwencją było formalne nawiązanie współpracy w ramach partnerstwa w 1991. W ciągu trzech dekad wspólnej drogi udało się zrealizować wiele inspirujących przedsięwzięć, które dodatkowo cementowały partnerstwo.

Wizyty przedstawicieli władz samorządowych przy okazji ważnych wydarzeń, a także nieustanna wymiana doświadczeń w zakresie działań kulturalnych, turystycznych, społecznych, czy w sprawach gospodarki komunalnej, są najlepszymi dowodami na celowość i potrzebę współpracy transgranicznej w naszym regionie.

Utworzenie Euroregionu Silesia było dla Raciborza otwarciem kolejnego, ważnego rozdziału w międzynarodowym partnerstwie samorządów, które pozwoliło przekraczać kolejne granice na wielu płaszczyznach.

ZROZUMIEĆ SĄSIADA

Możemy dziś z czystym sumieniem stwierdzić, że do tej pory wykorzystaliśmy każdą nadarżającą się okazję do budowania silnej marki naszego regionu. Racibórz,

dzięki partycypacji w projektach Euroregionu Silesia, otwiera się jeszcze bardziej na swoich południowych sąsiadów i to z wzajemnością.

Dzięki wspólnym projektom możemy bliżej poznać uroki kultury naszych zagranicznych przyjaciół. W tym temacie warto przywołać między innymi szereg zorganizowanych w Raciborzu czesko-polskich jarmarków przygotowanych we współpracy z Opawą, które cieszyły się dużą popularnością wśród mieszkańców. Zapraszanie czeskich artystów na miejskie wydarzenia, stoiska z czeskimi przysmakami na tychże wydarzeniach i wiele innych przedsięwzięć pozwoliło nam lepiej poznać naszych sąsiadów i zrozumieć, że nie tylko języki mamy podobne, ale łączy nas o wiele więcej niż mogłoby się na pierwszy rzut oka wydawać.

Chcemy by także nasi przyjaciele z Czech mogli lepiej nas poznać i zachwycić się naszą historią. W tym celu nasz raciborski think-tank Visit Racibórz oferuje swoje materiały w języku czeskim. Również nasza miejska strona internetowa dostępna jest dla osób posługujących się tym językiem. Po za wyżej wymienionymi w ramach współpracy wydane zostały albumy, filmy i inne publikacje.

Wielkie przedsięwzięcia, jeszcze większe plany

Współpraca w ramach Euroregionu Silesia pozwala nam realizować nie tylko tematy tzw. miękkie, ale również daje impuls do przeprowadzania kolejnych ciekawych inwestycji. Jednym z najbardziej znanych przedsięwzięć realizowanych w ramach wspólnych działań jest np. szlak wież i platform widokowych „Silesianka”, dzięki któremu w gminach Euroregionu Silesia wzniesiono szereg konstrukcji pozwalających na podziwianie zapierających dech w piersiach widoków. W Raciborzu mamy się czym chwalić. Dzięki platformie widokowej zainstalowanej w Arboretum Bramy Morawskiej turyści mogą spojrzeć na nasz Zaczarowany Ogród z zupełnie innej perspektywy, a w niektóre letnie wieczory, podczas koncertów, miejscu temu magii dodaje muzyka.

Działania i projekty realizowane w ramach porozumień Euroregionu Silesia są dla Raciborza dużą wartością dodaną. Dlatego miasto chętnie włącza się w kolejne akcje i z niecierpliwością czekamy na to co przyniesie dalsza współpraca.

Dariusz Polowy

Prezydent Miasta Racibórz. Przedsiębiorca, elektryk, drukarz i samorządowiec. W latach 2018-2024 Prezydent Miasta Racibórz. W latach studenckich działacz Niezależnego Stowarzyszenia Studentów. Odznaczony za całokształt działalności opozycyjnej odznaką „Zasłużony dla Województwa Opolskiego”. W 2021 roku został odznaczony przez Prezydenta RP Srebrnym Krzyżem Zasługi.

ADAM JOPEK

KOMENDANT ŚLĄSKIEGO ODDZIAŁU STRAŻY GRANICZNEJ
W RACIBORZU

WSPÓŁPRACA SŁUŻB PODSTAWĄ BEZPIECZEŃSTWA NA POLSKO-CZESKIM POGRANICZU

16 maja 1991 roku ochronę granicy w Rzeczypospolitej Polskiej przejęła Straż Graniczna (SG)¹. Śląski Oddział SG od początku funkcjonowania był nierozdzielnie związany z polsko-czeskim pograniczem, stanowiąc istotny element bezpieczeństwa w regionie. Ochroniał odcinek granicy południowej na terenie ówczesnych województw katowickiego i opolskiego. Wzdłuż całego odcinka granicy funkcjonowała sieć granicznych placówek kontrolnych oraz strażnic, w których służbę pełnili funkcjonariusze SG, czeskiej służby granicznej i cudzoziemskiej oraz polskiej i czeskiej Służby Celnej. Wypracowano zasady współpracy, nawiązywano kontakty robocze z współdziałającymi służbami oraz administracją publiczną i samorządową. Obecność Straży Granicznej budziła zaufanie lokalnych władz i stanowiła wsparcie dla przygranicznych społeczności, zwłaszcza w sytuacjach wymagających niezwłocznej interwencji. Wspólna służba, szkolenia, tworzenie grup roboczych i eksperckich, bieżąca wymiana informacji oraz dbałość o rozwój współpracy sprawiły, że na ochranianym przez Śląski OSG odcinku panował ład, a jego mieszkańcy czuli się bezpiecznie.

Dla współpracy szczególne znaczenie miała data 1 maja 2004 roku. Wejście Polski do Unii Europejskiej spowodowało dostrzegalny wzrost zagrożeń w obszarze przestępczości zorganizowanej, zwłaszcza tej o charakterze transgranicznym. Straż Graniczna z formacji typowo granicznej przekształciła się w nowoczesną, dobrze wyposażoną służbę graniczno-migracyjną, działającą na obszarze całego kraju. Jako jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja przeznaczona do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania

¹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, Dz.U. 1990 nr 78 poz. 462. z późn. zm.

i przeciwdziałania nielegalnej migracji², przechodziła reorganizacje przygotowujące ją do funkcjonowania w realiach UE. Należało określić nowe formy współpracy transgranicznej, które Polska zaczęła stosować po wprowadzeniu pełnego dorobku prawnego strefy Schengen. Podejmowano inicjatywy, celem dostosowania obecnej sytuacji do zadań jakie realizowały poszczególne służby na wspólnej granicy. W dniach 26-28 listopada 2007 roku, w Pradze odbyło się spotkanie delegacji polskiej i czeskiej w sprawie dalszej współpracy, w związku z przystąpieniem obu państw do strefy Schengen³. Strony uzgodniły, że do czasu wejścia w życie *Porozumienia między Rządem RP a Rządem RC o utworzeniu i zasadach działania wspólnych placówek w Chotěbuz i Kudowie Stonem*, Komendant Śląskiego OSG w Raciborzu i Komendant Sudeckiego OSG w Kłodzku oraz Dyrektorzy Służby ds. Cudzoziemców i Policji Granicznej RC w Ostrawie i Hradcu Kralove wyznaczą ekspertów, którzy będą realizowali niektóre zadania wynikające z *Umowy między RP a RC o współpracy w zwalczaniu przestępczości, ochronie porządku publicznego oraz o współpracy na terenach przygranicznych*⁴.

21 grudnia 2007 roku Polska i Czechy dołączyły do strefy Schengen. Nastąpił nowy rozdział we wzajemnej współpracy pomiędzy służbami. Zniesiono kontrolę osób m.in. na granicach wewnętrznych lądowych⁵. Zmianie uległy formy oraz metody realizacji zadań, wsparte kompleksową analizą ryzyka. Stworzono takie warunki, aby mimo zaprzestania kontroli na granicy SG mogła skutecznie przeciwdziałać nielegalnej migracji, prowadzić kontrolę legalności pobytu cudzoziemców, kontrolę legalności ich zatrudnienia, realizować czynności zlecone, zwalczać przemyt narkotyków i towarów akcyzowych, zapobiegać wwozowi do Polski materiałów niebezpiecznych i szkodliwych, wykonywać zadania związane z ochroną szlaków komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym, a równocześnie realizować samodzielnie i we współdziałaniu z innymi służbami zadania na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jedynym zadaniem realizowanym bezpośrednio na granicy pozostało jej administrowanie, czyli okresowa kontrola stanu oznakowania, jej przebiegu i widoczności.

Jak już wspomniano, realizacja zadań przez ekspertów wspólnych placówek miała się rozpocząć do dnia podpisania *Porozumienia o wspólnych patrolach*

² Tamże.

³ Protokół ze spotkania polskiej i czeskiej delegacji w sprawie niektórych zagadnień związanych z przystąpieniem obu państw do strefy Schengen. Praga, 26-28.11.2007 r.

⁴ Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską o współpracy w zwalczaniu przestępczości, ochronie porządku publicznego oraz o współpracy na terenach przygranicznych, podpisana w Warszawie dnia 21 czerwca 2006 r. - Dz.U. 2007, Nr 177, poz. 1246.

⁵ Decyzja Rady nr 2007/801/WE z dnia 6 grudnia 2007 r. w sprawie pełnego stosowania przepisów dorobku Schengen - Dz.U.UE.L.2007.323.34.

(tj. 17.12.2007)⁶. Na terenach przygranicznych organizowano – na przemian po polskiej i czeskiej stronie granicy – służby w formie wspólnych patroli. Celem działania wspólnych patroli jest zwiększanie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców i osób tam przebywających. Od osób przewidywanych do służby we wspólnych patrolach wymagano przeszkolenia. Należało opracować program takiego szkolenia. Śląski OSG od początku włączył się w prace nad jego koncepcją, został też gospodarzem pierwszego szkolenia dla multiplikatorów, które odbyło się w lutym 2008 roku w Cieszynie. Po ukończeniu kursu, multiplikatorzy szkolili funkcjonariuszy wytypowanych do pełnienia służby we wspólnych patrolach w swoich jednostkach organizacyjnych⁷. Inauguracja pierwszego wspólnego patrolu w Śląskim OSG odbyła się 21 grudnia 2007 roku, w symbolicznym dniu, gdy Polska i Czechy przystąpiły do pełnej realizacji układu z Schengen.

Dziś, po wielu latach funkcjonowania wspólnych patroli, można stwierdzić, że ta forma współdziałania jest bardzo wysoko oceniana, a funkcjonariusze pełniący w nich służbę cieszą się zaufaniem i sympatią mieszkańców pogranicza. Efekt transgraniczny wspólnych patroli został również dostrzeżony przez podmioty zewnętrzne, co zaowocowało zaproszeniem w 2008 roku Śląskiego OSG oraz ówczesnej Dyrekcji Okręgowej Policji ds. Cudzoziemców w Ostrawie do wspólnej prezentacji podczas Dni NATO w Ostrawie. To największy w Europie Środkowej piknik militarny, który prezentuje publiczności wachlarz współpracy, możliwości działania oraz sprzętu państw Sojuszu Północnoatlantyckiego. Śląski OSG do dziś kontynuuje tę formę promocji. Dzięki temu, w 2009 roku, zgromadzeni na IX Dniach NATO obejrzeni pokaz pościgu transgranicznego w wykonaniu wspólnego polsko-czeskiego patrolu, natomiast w roku 2014 Minister Spraw Wewnętrznych RC odznaczył sztandar oddziału wstęgą Jagello 2000, którą otrzymują instytucje zasłużone dla promowania idei współpracy w ramach NATO⁸.

Śląski OSG jest również obecny na uroczystościach i świętach partnerskich służb. Ponadto we współpracy z Konsulem Generalnym RP w Ostrawie uczestniczy w uroczystościach społeczno-historyczno-kulturalnych po stronie czeskiej i polskiej, zachowując pamięć o bohaterskich czynach, które miały miejsce na polsko-czeskim pograniczu.

1 stycznia 2008 roku ze Śląskiego OSG do siedziby Policji RC w Chotěbuzie skierowano, ekspertów SG m.in. do dokonywania niezbędnych sprawdzeń w ba-

⁶ Porozumienie pomiędzy Komendantami Głównymi Komendanta Głównego Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej, Komendanta Głównego Policji Rzeczypospolitej Polskiej i Prezydium Policji Republiki Czeskiej o wspólnych patrolach, podpisane w Warszawie w dniu 17 grudnia 2007 r.

⁷ Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej Nr1/2010, str.78, Koszalin 2010.

⁸ <https://slaski.strazgraniczna.pl/sm/aktualnosci/6372,XIV-Dni-NATO-w-Ostrawie.html>

zach danych i przekazywaniu informacji oraz bieżącej koordynacji wspólnych przedsięwzięć⁹. Oficjalne otwarcie Wspólnej Placówki przez przedstawicieli Straży Granicznej, Policji RC i Policji RP odbyło się 19 listopada 2008 roku¹⁰. Wydarzenie to miało uroczysty charakter¹¹. Od marca 2010 roku do obsady Wspólnej Placówki dołączyli czescy i polscy celnicy.

Wspólna Placówka jest cennym narzędziem współpracy transgranicznej w bieżącej wymianie informacji o aktualnej sytuacji. Koordynuje przedsięwzięcia związane z przekazywaniem osób do Polski, aktualnie głównie Czech w ramach wzajemnej readmisji. Stanowi wsparcie dla instytucji zajmujących się bezpieczeństwem w transporcie i ruchu lądowym. Ponadto utrzymuje stały kontakt ze sztabami kryzysowymi szczebla powiatowego i wojewódzkiego.

Jak istotne i niezbędne dla bezpieczeństwa na polsko-czeskim pograniczu są przedstawione powyżej formy współpracy pokazały wydarzenia ostatnich lat. Kryzys migracyjny, restrykcje dotyczące przekraczania granic związane z pandemią COVID-19 oraz kolejny kryzys uchodźczy wywołany wojną w Ukrainie, przygotowały służby do współdziałania i zarządzania sytuacją kryzysową, a zarazem pozwoliły dostrzec i docenić rolę polsko-czeskiej współpracy.

Ukazane przykłady współpracy służb wskazują na szczególny charakter wzajemnych relacji. Pozwalają one w racjonalny sposób wykorzystać zakres zadań i kompetencji poszczególnych formacji do realizacji wspólnego celu jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa, najlepiej bez negatywnego wpływu na komfort życia mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego.

⁹ Decyzja Ramowa Rady nr 2006/960/WSiSW z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, Dz.U.UE.L.2006.386.89.

¹⁰ Informacja Komendanta Śląskiego Oddziału Straży Granicznej z Raciborza do Dyrektora Zarządu Granicznego Komendy Głównej Straży Granicznej w Warszawie z dnia 21.11.2008 r., fax nr 2518/WG/2008.

¹¹ <http://fakty.interia.pl/slaskie/news-policja-uzupelni-polsko-czeska-placowke,nld,1183939>, dostęp 15.05.2018.

Adam Jopek

Generał brygady SG Adam Jopek jest absolwentem Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu. Były oficer Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA. W Straży Granicznej pełni służbę od 1999 roku. Komendant Śląskiego Oddziału Straży Granicznej w Raciborzu w latach 2016-2024.

POTRAFIŁIMY SKORZYSTAĆ Z SZANSY

W maju 1990 roku, po pierwszych wolnych wyborach, w Polsce odrodził się samorząd terytorialny. Zapoczątkowało to reformę funkcjonowania państwa, prowadzącą do decentralizacji. Rozpocząłem pracę w samorządzie w styczniu 1992 roku. Mogłem ten proces obserwować oraz w nim uczestniczyć.

Dzięki reformie lokalne społeczności uzyskały realny wpływ na to, w jakim kierunku będą się rozwijać ich małe ojczyzny, jak będą rządzić i wydawać środki publiczne, jaki kształt nadadzą wizjom przyszłości i marzeniom o dobrym życiu. Polsko-czeska granica, przedzielona do lat 90. XX wieku szlabanem, nie zachęcała do współpracy. Brakowało przejść małego ruchu granicznego oraz dobrych transgranicznych dróg, co wynikało z peryferyjnego położenia. Politycy i zwykli mieszkańcy po obu stronach granicy niewiele o sobie wiedzieli. Polacy i Czesi co prawda przez kilka wieków wspólnie zamieszkiwali w imperium habsburskim, ale potem, po 1945 roku, granice państw w ramach bloku wschodniego były pilnie strzeżone. Nie było łatwo je przekroczyć.

We wspomnianych latach 90. XX wieku rozpoczęto starania o włączenie Polski do struktur Unii Europejskiej (UE), a następnie Strefy Schengen. Gmina Głubczyce przystąpiła do Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry 25 czerwca 1998 roku i zachowuje status członka do dziś. To był czas, kiedy samorządy na pograniczu zaczęły realizować działania zmierzające do poprawy jakości życia mieszkańców na pograniczu. Początki były trudne z uwagi na brak dostępnych środków finansowych oraz stałych partnerstw polsko-czeskich. Dzięki przedakcesyjnemu programowi Phare CBC, a następnie Interregu III A samorządy mogły realizować wspólne transgraniczne przedsięwzięcia z zakresu integracji społecznej, infrastruktury i turystyki.

Dwadzieścia pięć lat działalności Euroregionu Silesia i współpracy transgranicznej to wiele zrealizowanych projektów oraz wiele nowych kontaktów i doświadczeń samorządowców po obu stronach granicy. Myślę, że nasz Euroregion Silesia ma swoje miejsce w procesie integracji europejskiej na pograniczu polsko-czeskim. Euroregiony rozpoczęły działalność wcześniej niż przystąpiliśmy do struk-

tur UE. Jeszcze przed wejściem do UE pracowaliśmy w samorządach nad małymi przejściami ruchu granicznego, wspólnymi połączeniami drogowymi, wymianą kulturalną oraz współpracą szkół, strażaków i młodzieży. Przez aktywny udział w życiu i rozwoju pogranicza, Euroregion Silesia w kolejnych okresach programowania świetnie się wpisał w polepszenie jakości życia mieszkańców po obu stronach granicy.

1 maja 2024 roku będziemy obchodzić 20. rocznicę rozszerzenia Unii Europejskiej. Jesteśmy więc w niej już prawie dwie dekady i czasami w pełni nie zdajemy sobie sprawy, jak zmieniło i jak cały czas zmienia się przez to nasze życie. Naszą obecność w UE stała się czymś normalnym i rzeczywistym. Czujemy się pełnoprawnymi obywatelami Europy.

Przed 25 laty w ramach Euroregionu Silesia otrzymaliśmy szansę na odrobienie zaległości infrastrukturalnych i wyrównywanie różnic w rozwoju także strefy przygranicznej. Z tej szansy skorzystała także nasza gmina Głubczyce. Dwudziesta rocznica wejścia polski do UE będzie doskonałą okazją do podsumowań. Na co dzień nie zdajemy sobie sprawy z ilości zrealizowanych projektów z różnych obszarów.

Kazimierz Bedryj

Członek Zarządu Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry (strona polska Euroregionu Silesia), Zastępca Burmistrza Głubczyc

SILESIA NAD ODRĄ

Samo połączenie tych dwóch nazw geograficznych wypada dość oryginalnie. Bo Silesia to Śląsk, jego łacińska nazwa, a Odra to rzeka najsilniej skojarzona z granicą polsko-niemiecką, która często jest sprowadzana do *granicy z Niemcami na Odrze*. Stąd też ten Euroregion, założony przed ćwierćwieczem, mimo dystansu od Niemiec jest poprzez Odrę silnym spoiwem między południową granicą Polski z Czechami a zachodnią z Niemcami. Tylko Nysa Łużycka i Euroregion Neisse-Nisa-Nysa silniej wiąże południowe pogranicze z zachodnim.

Mimo istotnych odrębności obszarów nadgranicznych związanych z różnorodnością sąsiadów Polski, to ludzie z pogranicza łączny wspólnota korzyści, specyfik i trosk granicznych. Bo naturalnie Polska, mając tak specyficznych sąsiadów europejskich jak Rosja i Białoruś, najostrzej krytykujących europejski ład, Unię Europejską i aspirującą do członkostwa Ukrainę, NATO, cztery państwa unijne: Litwę, Słowację, Czechy i Niemcy, jest absolutnie osobliwością na skalę całej Europy. Ta wyjątkowość Polski, trudne wyzwania, wielkie zagrożenia, ale też szanse i korzyści, zmuszają nas do uprawia finezyjnej polityki sąsiedztwa.

Dziś Rosja i Białoruś to ogromne zagrożenie wojną, ale też z różnych powodów niesnaski, konflikty, odmienności charakteryzują każdą granicę. Zwłaszcza, że granice Polski w XX wieku uległy zasadniczym zmianom, a czas zaborów przed uzyskaniem niepodległości w 1918 roku odcisnął znaczące piętno, szczególnie na dzisiejszych, przygranicznych obszarach Polski. Zatem i granica z Czechami nie jest pozbawiona trudnych kart historii. No i to niemieckie dziedzictwo, wkład rodów niemieckich w rozwój dzisiejszego Śląska, m.in. terenów Euroregionu Silesia, pozostawił trwałe ślady. Takim są choćby nazwiska ludzi, którzy bardzo konkretnie i pozytywnie wpływali na rozwój miast i regionu, ale także dwujęzyczne (polskie i niemieckie) nazwy miejscowości na części obszaru Silesii.

Wszystkie euroregiony ponoszą część odpowiedzialności za przyszłość relacji sąsiedzkich, pielęgnując dziedzictwo przeszłości. Taka jest też główna misja Euroregionu Silesia, która z wielkim powodzeniem dla relacji polsko-czeskich, dla budowania wspólnoty europejskiej jest tam wypełniana.

Euroregiony z wszystkich polskich granic, a jest już ich szesnaście, dokładnie dziesięć lat temu zjednoczyły swoje interesy we wspólnocie jaką jest Federacja Euroregionów RP. Jako jej przewodniczący od chwili powstania mam powinność szukania najsilniejszych spoiw pomiędzy granicami, konsolidowania wysiłków dla wzmacniania znaczenia transgranicznej współpracy i niesienia pomocy w realnych sprawach pogranicza.

Jedną z form budowania skutecznych płaszczyzn współpracy – wspólnot transgranicznych jest Forum Polskich Regionów Granicznych. Euroregion Silesia był organizatorem kolejnych forów i stałym dostarczycielem ciekawych problemów oraz propozycji ich rozwiązań. Przez 25 lat istnienia wyrobił sobie solidną „śląską” markę aktywnego członka i ciekawego kreatora usuwania kolejnych barier granicznych.

Komisja Europejska w specjalnym raporcie zestawiała wszystkie bariery graniczne i widać ich uniwersalność, powtarzalność niemal na każdej granicy. Bez względu czy to granica z Rosją, Czechami czy też z Niemcami. W sprawozdaniu Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z 14 lipca 2021 roku dla regionów przygranicznych użyto nawet określenia „żywe laboratoria dla integracji europejskiej”. Bo to, co się uda w tym „silesiańskim laboratorium”, może być metodą budowania więzi integracyjnych w każdym miejscu Europy.

Niedawny czas pandemii COVID-19 uświadomił nam współzależność rozwoju pogranicza. W tym miejscu Polacy i Czesi nie mogą bez siebie żyć. Wzajemny wpływ na realizację potrzeb życiowych, na bezpieczeństwo egzystencjonalne, na ułatwienie, wzmocnienie wspólnych interesów stał się kluczowym dla przyszłości pogranicza.

Porozumienia dwóch narodów, nawet tak bliskich jak Czesi i Polacy, to trudne zadanie a jednocześnie powinność wszystkich żyjących na pograniczu. Samorządy gminne chyba najsilniej wzięły sobie to zadanie do serca po odbudowie w Polsce samorządu terytorialnego w 1990 roku.

Euroregiony, funkcjonujące w Europie od 1958 roku, stały się wzorcem skutecznej formuły tej współpracy. Tak też było między Polakami i Czechami na tej granicy. Oczywiście jakimś fundamentem była utajniona współpraca przedstawicieli opozycji obu państw w czasach komunizmu i solidarności polsko-czeskiej, ale celem była wspólnota ludzi i interesów. Katalizatorem zmian było zniesienie utrudnień granicznych i członkostwo w Unii Europejskiej. Powstanie tego euroregionu to z jednej strony sprawstwo konkretnych funkcjonariuszy życia publicznego Polski i Czech po przemianach politycznych, a z drugiej oddolne oczekiwanie

zwykłych ludzi. Często na granicy Śląska i Moraw ich przodkowie zostali sztucznie podzieleni, przesiedleni. Wymuszono na nich niechciany wybór. Euroregion od chwili powstania scala, inicjuje, pomaga, uczy i towarzyszy wszystkim transgranicznym przemianom.

Każdy jubileusz euroregionu to sposobność spojrzenia na transgraniczną wspólnotę z pewnego dystansu w czasie i przestrzeni. Z moich kontaktów z Euroregionem Silesia wyływa właśnie takie przekonanie, że tam u Was są odczuwalne i mierzalne polsko-czeskie więzi wspólnotowe. To niby jest zadanie każdego euroregionu w Europie, by budować realne powiązania społeczności obu stron granicy, planować infrastrukturę komunalną, budować gmin, organizacje pozarządowych, zwykłych ludzi, ale nie zawsze jest ku temu sprzyjająca aura.

W relacjach bilateralnych Polski i Czech są też czarne karty historii. Bardzo różni się mentalnie mimo swoistej bliskości słowiańskich korzeni Czecha, Lecha i Rusa, tej samej rodziny językowej i podobieństwa kulturowego. Dwa dość podobne narody z kartami wspólnej przeszłości żyją również na obszarze Silesii w zbliżonych warunkach geograficznych i urbanistycznych.

Nie będę pisał o historycznym znaczeniu regionu Śląska i jego ciekawym obszarze, ale muszę podkreślić, że spośród szesnastu euroregionów na granicach Polski, to właśnie Euroregion Silesia tak silnie odwołuje się do znanej w całej Europie nazwy, o ważnej i barwnej przeszłości. Oczywiście Silesia to też światowa nazwa Śląska, a więc najsilniejszego i najbardziej dziś znanego regionu polskiego. To dodatkowe zobowiązanie, by pokazywać wszystko co najlepsze na Śląsku i być jego sumiennym ambasadorem. Najważniejsza jest ta spójność w nazwie ze wspólną polsko-czeską przeszłością tego regionu granicznego. Tu najsilniej związana jest śląska przeszłość Polski i Czech.

Fakt, który tak silnie sobie uświadomiłem dopiero podczas jednego z Forów Polskich Regionów Granicznych, właśnie w tym Euroregionie, to znaczenie Odry dla Silesii. A to właśnie Odra jest najważniejszą rzeką i naszego Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr. Generalnie Odra to największa rzeka polskiego pogranicza i to właśnie tu, w Górach Odrzańskich – najdalej na wschód wysuniętym paśmie Sudetów, ma swoje źródła Odra. Góry Odrzańskie w całości leżą na terytorium Czech i tak to rzeka Odra łączy trzy kraje Czechy, Polskę i Niemcy. Meandrując zachwyca, jest inspiracją sieci wież widokowych i rozwoju turystyki transgranicznej. Tu właśnie Stowarzyszenie Gmin Dorzecza Górnej Odry z czeskim Stowarzyszeniem Śląsk Opawski zainicjowali euroregion, który dziś świętuje 25 lat istnienia.

Euroregion Silesia to obszar silnie przemysłowy i postindustrialny. Fantastycznie otwieracie obiekty dawnego i dzisiejszego przemysłu wydobywczego dla zwiedzania i turystów o zainteresowaniu technicznym.

Docenić trzeba troskę o naturę mimo intensywnej gospodarki górniczej. Jestem przekonany o szczególnej roli Euroregionu Silesia nie tylko dla relacji polsko-czeskich, ale generalnie dla współpracy międzynarodowej w Europie. Katastrofa ekologiczna Odry uzmysłowiła nam znaczenie tej rzeki i zmusiła do troski o jej stan – od źródeł, poprzez dopływy aż do ujścia do Morza Bałtyckiego.

Jestem wdzięczny Euroregionowi Silesia za inicjację i wzmocnienie przestania i projektu „Odra łączy ludzi”. Zadaniem każdego euroregionu jest budowanie sieci powiązań, zbliżanie do siebie ludzi i potencjałów. Skoro Odra łączy pięć euroregionów, to nie tylko porozumienie polsko-czeskie zyskuje na znaczeniu.

Mój osobisty i niestandardowy kontakt z Silesią, to wspólne lata w ławach poselskich z posłem Andrzejem Markowiakiem, prezesem i ważną postacią Euroregionu Silesia. Jego osobowość to swoisty symbol otwartości ludzi tej części pogranicza polsko-czeskiego. Federacja Euroregionów RP oraz Forum Polskich Regionów Granicznych miały i mają w Euroregionie niezwykle konstruktywnego członka i uczestnika. Dla nas obecna dyrektor, Daria Kardaczyńska, jest symbolem niezwykłej kreatywności, sumiennej pracowitości i budującej docieklivosti. U was i z waszym udziałem jest zawsze lepiej, bo Silesia to świetna brama do lepszej transgraniczności. Dzięki wam Europa staje się realną wspólnotą. Aż boję się pomyśleć jak fajnie i pięknie będzie u was na 50-lecie Silesii. Tam się czuje swoistą naturalność, normalność jednoczesnego życia ludzi w dwóch różnych, ale przyjaznych sobie państwach.

Euroregion cudnie umożliwia korzystanie z wzajemnych dogodności obu stron granicy. Potraficie spojrzeć na siebie z pewnej perspektywy, stąd nie dziwi mnie ten wzorcowy projekt jakim jest „Silesianka – szlak wież i platform widokowych w Euroregionie Silesia”.

Takiego projektu nie ma na innych granicach. Nie tylko macie co pokazać, ale też lubicie ciekawie obserwować z oddali, mieć szersze pole widzenia. Szerszą perspektywę.

Gratuluje wielu bardzo ciekawych projektów, mądrego odczytywania wzajemnych potrzeb poprzez realizacje projektów w ramach Funduszu Małych Projektów. Ich różnorodność zachwyca i uczy mądrości pogranicza.

To atrakcyjne przejście graniczne Chałupki – Bohumin, właściwie most na rzece Odrze, pokazuje sens istnienia Euroregionu Silesia – silnego związku społeczności polskiej i czeskiej oraz miejscowości pogranicza. Jest też swoistym symbolem wolności europejskiej.

Dostania i zgodna przyszłość Silesii jest zapisana w kartach jej przeszłości – ostatnich 25 lat.

Czesław Fiedorowicz

Pełnił funkcję: burmistrza Gubina, posła II, III i V kadencji, przewodniczącego sejmiku lubuskiego. Inicjator oraz od 30 lat Prezes Stowarzyszenia Gmin RP Euroregion „Sprewa – Nysa – Bóbr”, od 10 lat przewodniczący Zarządu Federacji Euroregionów Rzeczypospolitej Polskiej.

ADRENALINA JEST CZĘŚCIĄ PROJEKTÓW

Gmina Krzyżanowice od wielu lat pozyskuje środki zewnętrzne ze źródeł dedykowanych współpracy transgranicznej. Za każdym razem głównym celem jest odpowiedź na potrzeby samorządu, przez który rozumiemy wspólnotę mieszkańców na określonym terenie. Naszym atutem są wielowiekowe, silne związki z czeskimi sąsiadami, ułatwiające identyfikację a potem realizację wspólnych celów. Dzięki temu zmniejszamy różnice w rozwoju krajów, regionów, gmin, miejscowości i sołectw, co zwiększa konkurencyjność krajów członkowskich UE – w tym naszego polsko-czeskiego mikroświata – na globalnym rynku.

Dla Gminy Krzyżanowice projekty unijne zrealizowane na przestrzeni ostatnich lat były ogromnym finansowym wsparciem, bez którego wiele działań, inwestycji, przedsięwzięć nie byłoby zrealizowanych. Jesteśmy niekwestionowanym liderem w pozyskiwaniu środków, o czym świadczą liczne nagrody i wyróżnienia. Cały czas obserwujemy tendencję wzrostową w pozyskiwaniu i realizacji projektów ze źródeł zewnętrznych. Służymy przykładami dobrych praktyk dla innych, chcących zacieśniać polsko-czeskie więzy.

W latach 2002 – 2023 zrealizowaliśmy ponad sto projektów, przekładających się znaczący efekt rozwoju – polepszeniu uległ stan infrastruktury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, zadbano o bezpieczeństwo, rozwój dziedzictwa kulturowego, uwypuklono walory środowiska naturalnego, a także wzmocniono kapitał ludzki w projektach „miękkich”, adresowanych do każdej grupy wiekowej. Sumarycznie to 33 682 osoby.

Skalę zjawiska pokazują dane statystyczne. Ponad dwadzieścia lat współpracy euroregionalnej to:

- 7 polsko-czeskich rajdów rowerowych;
- 59 warsztatów;
- 4 kalendarze w łącznym nakładzie 3200 sztuk;

- 5 publikacji o nakładzie 9 200;
- 4 foldery o nakładzie 11 525;
- 4 ulotki informacyjne o nakładzie 10 000 sztuk;
- 1000 widokówek;
- 1740 plakatów;
- 2 wydania mapy Gminy Krzyżanowice i czeskich okolic;
- 6 sptywów;
- 2 modyfikacje strony internetowej;
- 126 imprez kulturalno-sportowo-edukacyjnych;
- 1 przewodnik po parkach w liczbie 1 500 egzemplarzy;
- 7 dokumentacji projektowych;
- 1 aplikacja.

Największym wyzwaniem był projekt rewitalizacji ruin zamku i parku przyzamkowego w Tworkowie („Szylerzowice i Krzyżanowice – miejsca odpoczynku i aktywności”), zrealizowany z organizacją TJ Ostrawa, z którą do tej pory nie mieliśmy doświadczenia partnerskiego. Ten projekt pokazał, że wspólny cel dyscyplinuje. Wizjonerskie, trudne i ryzykowne założenia przyniosły epicki można rzec finał. Wśród mieszkańców wywołał falę wzruszających wspomnień, a u turystów zachwył. „Wow”, tyle wspomnień, tyle lat i burzliwych wydarzeń musiał zamek przeżyć, by doczekać się „nowego życia” i obudzić się z długiego snu dzięki unijnym środkom – to opinie, jakie nieraz usłyszeliśmy.

Z satysfakcją i radością wsłuchujemy się w pełne ekscytacji głosy odwiedzających nasze zrewitalizowane ruiny, które przy odrobinie wyobraźni opowiadają swoją historię inną o każdej porze dnia i roku, podsycaną jeszcze legendami i baśniami innego projektu o nazwie „Legends Górnjej Odry”. To projekt towarzyszący, powstały z inicjatyw starszego pokolenia, pragnące ocalić od zapomnienia wierzenia i podania nadodrzańskie. Uznaliśmy, że trzeba je chronić, bo przy dzisiejszej wirtualnej rzeczywistości zanikają wraz z życiorysami ostatnich lokalnych animatorów historii.

Największy sentyment wiąże się z projektami rozwijającymi i propagującymi rozwój turystyki przy zrównoważonym wykorzystaniu zasobów naturalnych i przyrodniczych. To projekty techniczne i wykonawcze, dzięki którym powstały sieci ścieżek rowerowych, miejsc odpoczynku dla turystów w połączeniu z edukacją skupioną na ochronie tych cennych i atrakcyjnych przyrodniczo miejsc.

Niektóre z projektów doczekały się kontynuacji w kolejnych okresach programowania i zostały wzbogacone o nowe wyposażenie, czy infrastrukturę. Do takich należy wieża widokowa przy meandrach rzeki Odry, doposażona o ławeczki, altanę, tablice informacyjne, zdjęcia panoramiczne, stojaki na rowery czy lunety widokowe. Dzięki pomysłom i ich realizacjami Gmina Krzyżanowice może pochwalić się swoimi dwoma wieżami, prawie jak u Tolkiena – jedną na Meandrach, drugą na ruinach zamku w Tworkowie.

Ponad sto zrealizowanych projektów tworzy obecnie spójną markę lokalnego produktu turystyki transgranicznej o dużym potencjale rozwoju.

Spędzając czas w odpowiednio udostępnionych i atrakcyjnych przestrzeniach rodzą się nowe pomysły projektowe, które z czasem zaczynają się urzeczywistniać i inspirować do kolejnych. Takim projektem inspiracyjnym i najbardziej nieprzewidywalnym był „Start up na pograniczu” jako pilotażowa akademia przedsiębiorczości na terenie powiatu raciborskiego dla młodych ludzi, którzy chcieliby realizować swoje plany na polu przedsiębiorczości, ale nie wiedzą w jaki sposób „ogarnąć” wszystkie zagadnienia z tym związane. Projekt okazał się strzałem w dziesiątkę i chociaż był bardzo trudny do realizacji ze względu na wielość działań (od kursów, warsztatów, wyjazdów studyjnych po debaty pokoleń) i skomplikowane treści dotyczące funkcjonowania firm na terenie Polski i Czech, to przyniósł wiele satysfakcji, wypracowanych kontaktów, a co najważniejsze zaowocował wcieleniem w życie konkretnych pomysłów startupowych, które do dziś z powodzeniem i zyskami funkcjonują na terenie polsko-czeskiego pogranicza.

Magia projektów jest ogromna. Oprócz ogromnych nakładów funduszy unijnych niesie ze sobą duży ładunek imponderabilicznych wręcz odczuć, których efektem jest poczucie, że żyje nam się lepiej i na wyższym poziomie. To wszystko tworzy jedną, kompatybilną całość na tle funduszy unijnych – od wyrównania rozwoju, przez konkurencyjność na każdym poziomie aż do innowacyjności wprowadzanej w życie zwykłych ludzi, dla których właśnie środki unijne są dedykowane.

Jest takie czeskie powiedzenie „Adrenalin k projektum patrži”, czyli „Adrenalina jest częścią projektów”. Z czym się to wiąże wiedzą tylko ci, którzy projekty piszą, realizują i rozliczają. Czasem projekt opóźnia wykopany kawałek zęba mamuta, czasem brak prądu podczas warsztatów kulinarnych, czasem problemy przynosi zaburzony wskaźnik, bo akurat pszczoły uwiły gniazdo na urządzeniu do liczenia natężenia ruchu rowerzystów. Zdarzały się przypadki, gdy wykopana bomba z dna Odry wstrzymała organizację zaplanowanego spływu kajakowego, ale z tym wszystkim radzą sobie koordynatorzy do zadań specjalnych, którzy „stoją” za każdym przygotowanym i zrealizowanym działaniem w projektach. Chociaż ich praca

jest trudna i wymaga dużego zaangażowania, to przynosi wiele satysfakcji i radości oraz dumy z tego jak realny i rzeczywisty jest jej wymiar.

Przyzwyczailiśmy się do ogromnego tempa i wielkiej skali przeróżnych projektów, które obejmują nierozwanie prawie każdą dziedzinę naszego życia. Pozostaje nam jedynie wierzyć, że wsparcie unijne pozostanie z nami, a pozyskiwanie środków zewnętrznych dalej będzie tak intensywne i owocne jak do tej pory, choć powoduje dodatkowy, ogromny wkład pracy i zaangażowanie pracowników urzędu.

Ewa Widera

Kierownik Referatu Funduszy Zewnętrznych i Promocji w Urzędzie Gminy Krzyżanowice, od 2005 roku pozyskuje i realizuje projekty z udziałem środków zewnętrznych. EUROLIDER 2011 – laureat w konkursie o Nagrodę Ministra Rozwoju Regionalnego za realizację projektów. Członek Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”. Radna Powiatu Raciborskiego V i VI Kadencji 2014-2024.

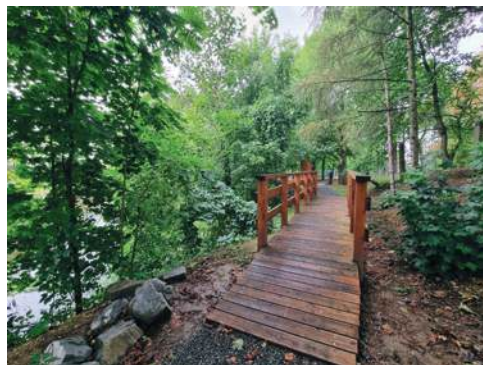
ROZDZIAŁ VI

**SAMORZĄDY
POGRANICZA
– DOBRE
PRAKTYKI**

GMINA BABORÓW

Gmina Baborów (pow. głubczycki, liczba mieszkańców 6,2 tys.). Od 1998 roku Gmina Baborów współpracuje z czeskim partnerem – Hradcem nad Moravicí. Poprzez realizację wspólnych projektów z różnych obszarów rozwinęła się bardzo dobra współpraca transgraniczna. Głównym obszarem współpracy jest rozwój turystyczny i rekreacyjny obszarów przygranicznych. Dotychczasowy dorobek to mikroprojekty z zakresu: edukacji, sportu, rekreacji i współpracy Ochotniczych Straży Pożarnych. Należą do nich: „Szlakiem wież i platform widokowych Euroregionu Silesia – etap II: „I Piknik Militaryny Południowa Opolszczyzna”, „Uzupełnienie infrastruktury szlaków pieszo-rowerowych w okolicach miast partnerskich Hradec nad Moravicą i Baborów”, „Parki i rzemiosła naszych przodków na pograniczu czesko-polskim” czy „Uatrakcyjnienie terenu przy wieży widokowej w miejscowości Baborów i wieży widokowej Šance, Jakubčovice”. W najbliższych latach zamiarem Gminy jest dalszy rozwój współpracy transgranicznej w obszarze turystyki, sportu i rekreacji.

GMINA BRANICE

Gmina Branice (pow. głubczycki, liczba mieszkańców 6268). Gmina Branice od wielu lat współpracuje z partnerami z Republiki Czeskiej. Należą do nich sąsiednie przygraniczne gminy: Úvalno, Krnov, Brumovice, Opava i Albrechtice. Z trzema z nich (Úvalno, Krnov i Albrechtice) gmina podpisała oficjalne umowy partnerskie. Wspólna historia oraz bliskość do granicy zaowocowało realizacją sześciu mikroprojektów o łącznej wartości ok 82 500 EUR. Do najważniejszych z nich należy projekt pn. „Branice i Brumovice wczoraj i dziś”, w ramach którego wydrukowane zostały pocztówki o formacie 240 cm x 120 cm, powstałe ze starych zdjęć obrazujących miejscowości Gminy Branice oraz Gminy Brumovice. W ramach projektu została również wydana publikacja – folder zawierający wydrukowane pocztówki a także zdjęcia i pocztówki porównujące elementy architektoniczne poszczególnych miejscowości w dawnej i dzisiejszej odstonie. W następnych latach Gmina Branice planuje dalej ściśle współpracować z partnerami czeskimi, szczególnie realizując projekty obejmujące takie obszary jak: kultura, sport, edukacja, rekreacja, turystyka oraz ochronę przeciwpożarową.

GMINA GŁUBCZYCE

Gmina Głubczyce (pow. głubczycki, liczba mieszkańców 22,5 tys.) położona jest w południowo-zachodniej części Polski na terenie województwa opolskiego, od zachodu na długości około 43 km graniczy z Republiką Czeską. Ma aż 45 sołectw. Współtworząc Euroregionu Silesia postawiła sobie za cel rozwój i wzmacnianie współpracy pomiędzy społecznościami po obu stronach granicy, ukierunkowanej na rozwój kultury, gospodarki i relacji społecznych poprzez skuteczne pozyskiwanie finansowych środków unijnych na międzynarodowe projekty. Czescy partnerzy to: Rusín (2000), Krnov (2001) i Albrechtice (2002). W ostatnich 25 latach gmina zrealizowała szereg innowacyjnych projektów miękkich. Należą do nich: „Festyn Górnśląski”, „I Warsztaty Fotograficzne”, wydanie publikacji „Region głubczycko-krnowski. Historia. Turystyka. Gospodarka, „Polsko-Czeskie Targi Przedsiębiorczości, „Spotkania Taneczne Euroregionu Silesia Silesia dance Głubczyce 2005”, „Dziecięca telewizja”, „Internetowe Centrum Regionu Głubczycko - Krnowskiego”, „Czesko-polskie tradycje nie znają granic – Tanecznym krokiem do Europy”, „Sztuka nie zna granic”, „Śląskie Portamento”, „Mineraty i flora na czesko-polskim pograniczu”, „Dźwięki Muzyki”, „Przyroda, kultura, kosmos – na szlaku wież i platform widokowych Euroregionu Silesia” czy „Śląskie Portamento – śpiew – współbrzmienie – tradycja”. Oprócz korzyści finansowych, wynikających ze współpracy z partnerami zagranicznymi, Gmina Głubczyce odnosi korzyści wynikające z wymiany młodzieży, wiedzy samorządowej oraz wymiany kulturowej.

GMINA GASZOWICE

Gmina Gaszowice (pow. rybnicki, liczba mieszkańców 9,6 tys.) stawia sobie za cel wielopłaszczyznowe promowanie atrakcyjności inwestycyjnej, aktywne pozyskiwanie funduszy UE na rozwój i wspieranie przedsiębiorczości. Partnerami zagranicznymi są Krompachy ze Słowacji, Bruntál i Litultovice z Czech oraz Abasza z Gruzji. W latach 2016-2023 zrealizowano dwa projekty z gminą Litultovice na kwotę ponad 177 tys. zł. Gmina Gaszowice będzie kontynuować cykl spotkań z partnerami zagranicznymi, w których realizowana będzie dalsza współpraca transgraniczna na poziomie samorządów, stowarzyszeń, instytucji oraz społeczności. Cyklicznie będą się odbywać imprezy o charakterze sportowym oraz kulturalnym. We wszystkich wydarzeniach będą uczestniczyć zaproszeni goście z gmin partnerskich. Dobre poznanie się i nawiązanie pozytywnych relacji pomiędzy przedstawicielami wszystkich gmin partnerskich pozwoli na przygotowywanie kolejnych projektów. Mamy wspólny cel, jakim jest ożywienie dyskusji wokół rozwoju turystycznego, kulturalnego i sportowego.

GMINA GORZYCE

Gmina Gorzyce (pow. wodzisławski, liczba mieszkańców 21 tys.). Samorząd od wielu lat – na podstawie podpisanych umów – aktywnie współpracuje z partnerami czeskimi. Należą do nich sąsiednie, przygraniczne gminy Dolní Lutyně oraz Bohumín. Mieszkańcy przygranicznych miejscowości aktywnie uczestniczą w licznych uroczystościach po obu stronach granicy takich jak dożynki, festyny. W latach 2004-2023 gmina Gorzyce zrealizowała osiem mikroprojektów oraz jeden duży projekt w partnerstwie czterech gmin (Ostrava i Bohumín oraz Mszana i Krzyżanowice). Całkowita pozyskana wartość dofinansowania z dziewięciu projektów to około 550 000 zł. Objęły wszystkie obszary współpracy – od kultury poprzez sport, edukację, rekreację, turystykę. Wśród projektów które Gmina Gorzyce zrealizowała warto wspomnieć: „Spotkania przy granicy”, „Spotkania przy granicy... w Bełsznicy”, „Spotkania przy granicy... w Czyżowicach”, „Łączy nas granica” czy „Udostępnienie Odry i Olzy”. Ostatni projekt, realizowany w ramach Programu INTERREG V-A Republika Czeska-Polska w partnerstwie z Gminami Mszana i Krzyżanowice oraz miastami Bohumín i Ostrava, pozwolił na modernizację ścieżki rowerowej na odcinku 600 m oraz wybudowanie czterech miejsc odpoczynku. W kolejnych latach gmina Gorzyce zamierza rozwijać współpracę w obszarze turystyki, sportu, rekreacji i gospodarki, widząc w tym szansę na wzmocnienie transgranicznej dobrej przestrzeni do życia, co istotnie wpłynie na wzmocnienie społecznej konkurencyjności tego obszaru.

GMINA JEJKOWICE

Gmina Jejkowice (powiat rybnicki, liczba mieszkańców 4,1 tys.) przystąpiła do Euroregionu Silesia w 2014 roku. Dzięki temu pozyskała partnera czeskiego – Gminę Služovice. Wspólnie zrealizowano cztery mikroprojekty. Dotyczyły przede wszystkim wymiany doświadczeń między stowarzyszeniami działającymi po obu stronach granicy oraz wzajemnego poznania partnerów w zakresie kultury, sportu, rekreacji, współzawodnictwa w duchu fair play, edukacji i turystyki. Współpraca pokazała, że z parterem czeskim łączy nas wiele wspólnych tematów. Obie gminy są gminami śląskimi, co znacznie zlikwidowało barierę językową. Przedstawiciele gminy Služovice stali się częstymi gośćmi podczas imprez kulturalnych i sportowych organizowanych w Jejkowicach i odwrotnie. Planujemy realizację kolejnych projektów mających na

celu wzmocnienia współpracy transgranicznej tj. organizację kolejnych polsko-czeskich spotkań i imprez kulturalnych i sportowych. Czeski partner jest zainteresowany przede wszystkim tematyką związaną z regionalizmem i kulturą.

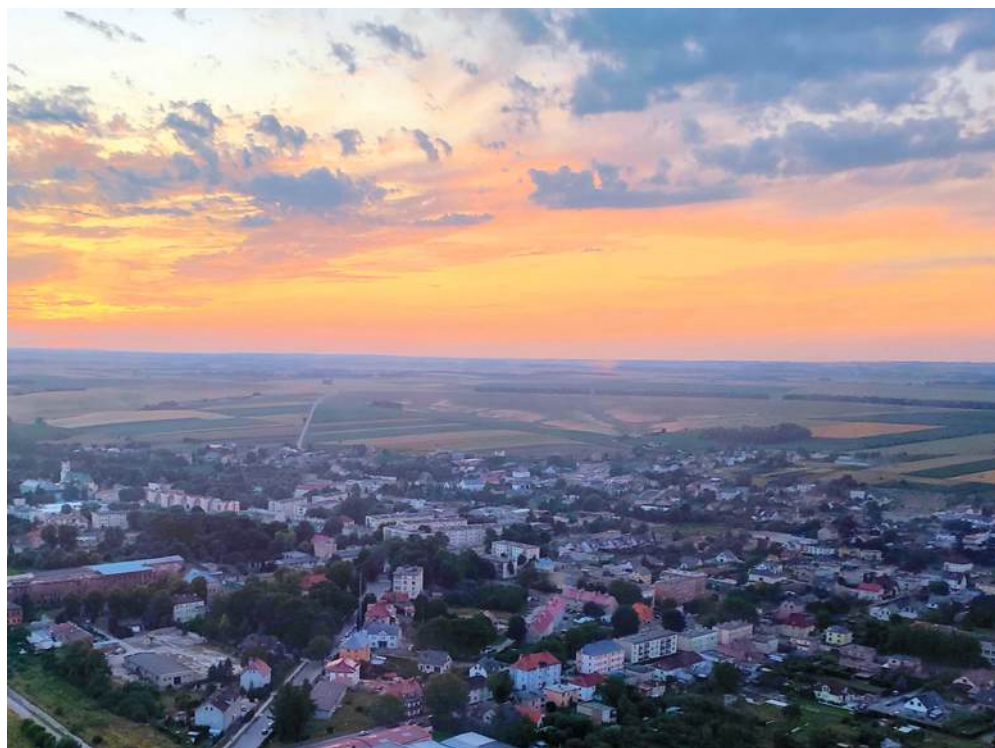

DANIEL WOJACZEK
DRON PHOTOGRAPHY

GMINA KIETRZ

Gmina Kietrz (powiat głubczycki, liczba mieszkańców 9,8 tys.). Bezpośrednie sąsiedztwo Gminy Kietrz z gminami czeskimi od wielu lat sprzyja polsko-czeskiej współpracy samorządów, szkół, stowarzyszeń oraz innych organizacji społecznych. Czeskimi Partnerami gminy są: Bílovec, Bolatice, Hněvošice, Kobeřice, Oldřšov, Rohov, Sudice, Štěpánkovice i Třebom. Realizowane wspólne działania dotyczą wielu obszarów, począwszy od ochrony środowiska poprzez dziedzictwo kulturowe i historyczne, edukację, ochronę pogranicza polsko-czeskiego, sport, rekreację oraz propagowanie zdrowego stylu życia. Realizacja wielu wspólnych projektów przyczyniła się do zwiększenia intensywności współpracy transgranicznej, nawiązania współpracy pomiędzy szkołami, zintensyfikowania wspólnych działań jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, wzmocnienia tożsamości regionalnej i tradycji, podniesienia świadomości o zabytkach kultury, atrakcjach przyrodniczych i życiu w regionie. Wspólnie z partnerami Gmina Kietrz zrealizowała 20 mikroprojektów przy wsparciu finansowym Funduszu Mikroprojektów w Euroregionie Silesia, odpowiadających na zróżnicowane potrzeby społeczności obszaru pogranicza wśród których znalazły się m in.: „Wspólne korzenie, wspólna Europa”, „Polsko-czeska liga strażaków”, „Wstępna dokumentacja ścieżki rowerowej Opava – Pilszcz – Gmina Kietrz”, „Wymiana doświadczeń w pracy samorządowej pracowników gmin Kietrz Bilovec”, „W poszukiwaniu minionego czasu”, „Prezentujemy Hlucinsko i polskie gminy”, „Rowerem po szlaku atrakcji regionu”, „Aktywnie, razem, bez granic”, „III Półmaraton Kietrz – Rohov – podejź sercem do serca – Europa bez granic”. Jednym z najlepszych przykładów współpracy transgranicznej była organizacja 13. edycji polsko-czeskiego półmaratonu, jedyne w swoim rodzaju biegu z transgraniczną trasą. Gmina Kietrz będzie dążyła do rozwijania dalszej szeroko rozumianej współpracy transgranicznej na wielu płaszczyznach.

GMINA KORNOWAC

Gmina Kornowac (pow. raciborski, liczba mieszkańców 5,1 tys.) od wielu lat efektywnie współpracuje z partnerskimi gminami w Republice Czeskiej. Należą do nich Vřesina u Hlučína, Branka u Opavy, a od 2023 roku Město Odry. Współpracę transgraniczną Kornowac rozpoczął w 2005 roku, podpisując umowę partnerską z Vřesiną u Hlučína. Od tamtej pory zrealizowano wiele wspólnych działań, w których uczestniczyli partnerzy z Czech. W działaniach tych przewija się tematyka wspólnego dziedzictwa pogranicza i związków historycznych naszych gmin, ale również turystyka, ochrona środowiska, bezpieczeństwo i edukacja. Lata 2007-2023 to okres, w którym współpraca z partnerami w Czechach zaowocowała realizacją 46 mikroprojektów o wartości 686 574 EUR. Najciekawsze z nich to: „Poprawa atrakcyjności transgranicznej poprzez stworzenie punktu widokowego w Pogrzebieniu”, „Uzupełnienie infrastruktury tras rowerowych czesko-polskiego pogranicza poprzez budowę punktu spoczynkowego w Kornowacu”, „Szlakiem wież i platform widokowych Euroregionu Silesia – etap III – Budowa wieży widokowej w Gminie Kornowac”, „Poprawa atrakcyjności turystycznej punktu widokowego w Pogrzebieniu na Szlaku wież i platform widokowych Euroregionu Silesia”, „Nowoczesna infrastruktura towarzysząca na szlakach rowerowych pogranicza polsko-czeskiego, budowa punktu spoczynkowego na terenie Gminy Kornowac- Punkt spoczynkowy – Pałac Baildona w Pogrzebieniu”, „Zwiększenie atrakcyjności tras rowerowych na pograniczu polsko-czeskim poprzez utworzenie „Przygranicznej ścieżki zdrowia”, „Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza Bociek – jako ostoja fauny i flory na szlakach turystycznych Euroregionu Silesia”. Wraz z nowym okresem programowania planujemy dalej rozwijać współpracę w obszarach turystyki, ochrony środowiska, ochrony ludności i mienia oraz szeroko rozumianej współpracy organizacji i stowarzyszeń działających na terenach gmin partnerskich.

GMINA KRZANOWICE

Gmina Krzanowice (pow. raciborski, liczba mieszkańców 5,4 tys.) jest gminą typowo rolniczą, leżącą na zachodnich rubieżach województwa śląskiego, w południowej części powiatu raciborskiego. Tutejsza ludność posługuje się dialektem laski, mając związki rodzinne z mieszkańcami sąsiednich czeskich miejscowości. Większość obszaru gminy należała niegdyś do diecezji ołmunieckiej. Samorząd od wielu lat aktywnie współpracuje z partnerami czeskimi. Należą do nich sąsiednie, przygraniczne gminy Strahovice oraz Chuchelná. Tylko w latach 2009-2023 gmina Krzanowice zrealizowała około dwudziestu mikroprojektów. Obejmowały one różne obszary współpracy od kultury poprzez sport, edukację, rekreację, turystykę oraz gospodarkę. W ostatnich siedmiu latach znajduje się wiele różnych ciekawych inicjatyw, m.in.: „Aktywni na pograniczu – rozwój współpracy pomiędzy instytucjami, łączenie więzi międzypokoleniowych”, „Z historią na rowerze szlakiem rodu Lichnowskich”, „Z historią na rowerze szlakiem rodu Lichnowskich etap II”, Śladami tradycji i rzemiosł stworzenie szlaku tematycznego w ramach którego wyremontowano budynek dawnego WOP na Izbę Regionalną”, „Prezentujemy Hluczyńsko i polskie gminy”, „W poszukiwaniu minionego czasu”, czy „Reaktywacja współpracy na pograniczu”. W najbliższych latach gmina wciąż będzie kontynuowała oraz rozwijała partnerstwa, dostrzegając w nich realne szansę na wzmocnienie współpracy transgranicznej, co w pozytywnym stopniu wpłynie na konkurencyjność oraz atrakcyjność obszaru.

GMINA KRZYŻANOWICE

Gmina Krzyżanowice (pow. raciborski, liczba mieszkańców 10,8 tys.). Samorząd od wielu lat aktywnie współpracuje z partnerami czeskimi. Należą do nich sąsiednie, przygraniczne gminy Hať, Píšť, Šilheřovice i Bohumín. Trzy pierwsze do 1918 roku, wspólnie z miejscowościami gminy Krzyżanowice, wchodziły w skład tzw. dużego powiatu raciborskiego w granicach II Rzeszy, przy czym po polskiej stronie znajduje się obecnie obszar należący dawniej do diecezji ołomunieckiej (Bolestaw, Owsiszcze). Po tamtych czasach pozostały silne więzi społeczne, gospodarcze, rodzinne oraz religijne. Wierni z parafii Hať co roku pielgrzymują do Tworkowa na Urbanek na uroczystość ku czci św. Urbana, patrona rolników, ogrodników i sadowników. Wielowiekowe związki oraz zrozumienie wzajemnych potrzeb, a także silne więzy partnerskie pomiędzy samorządowcami, zaowocowały rozwiniętą współpracą transgraniczną. Tylko w latach 2004-2023 gmina Krzyżanowice zrealizowała aż 56 mikroprojektów o wartości ponad 3,35 mln zł. Objęły one wszystkie obszary współpracy – od kultury poprzez sport, edukację, rekreację, turystykę oraz gospodarkę. W katalogu przedsięwzięć ostatnich pięciu lat znajdujemy szereg ciekawych inicjatyw, m.in.: „Opracowanie dokumentacji technicznej odcinka transgranicznej trasy rowerowej Zabełków – Roszków”; „Opracowanie koncepcji rozwoju i oznakowania sieci tras rowerowych w Gminie Krzyżanowice”; „Turysta na pograniczu; Wspólna przyszłość bez granic” czy „Turystyka on-line”. W kolejnych latach gmina zamierza rozwijać współpracę w obszarze turystyki, sportu, rekreacji i gospodarki, widząc w tym szansę na wzmocnienie transgranicznej dobrej przestrzeni do życia, co istotnie wpłynie na wzmocnienie społecznej konkurencyjności tego obszaru.

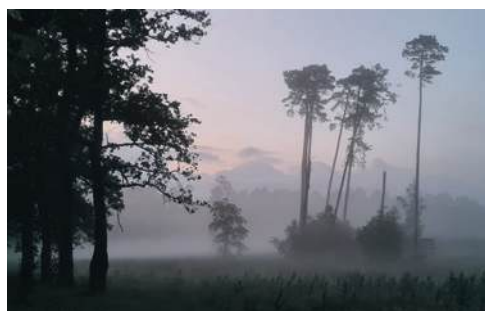
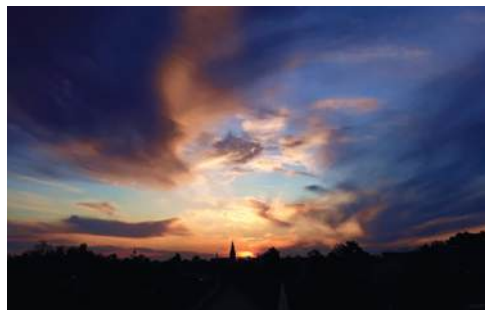

GMINA KUŹNIA RACIBORSKA

Gmina Kuźnia Raciborska (pow. raciborski, liczba mieszkańców 10,7 tys.). Samorząd od wielu lat aktywnie współpracuje z partnerami czeskimi. Należą do nich gminy Odry (2001) i Bolatice (najpierw z sołectwem Rudy od 2000 roku, od 2021 roku z całą gminą). W tym czasie doszło do wielu spotkań na szczeblu samorządowym, kulturalnym, edukacyjnym, przede wszystkim zaś międzyludzkim. Współpraca obejmuje obszary związane z wymianą młodzieży, realizacją wspólnych projektów kulturalnych. Pozwala nie tylko na efektywną wymianę doświadczeń na poziomie samorządu terytorialnego, ale też ułatwia rozwój turystyki i zapewnia współpracę w rozbudowie infrastruktury po obu stronach granicy. Jest też znakomitym narzędziem promocji. Tylko w latach 2004-2023 gmina Kuźnia Raciborska zrealizowała kilkanaście mikroprojektów o wartości ponad 398 tys. EUR. Objęły one wszystkie obszary współpracy – od kultury poprzez sport, edukację, rekreację oraz turystykę. W katalogu przedsięwzięć ostatnich lat znalazły się takie projekty jak: „I znowu razem”, „Odra – rzeka, która łączy”, „Dokumentacja budowy przystani szansą na rozwój turystyki wodnej na pograniczu polsko-czeskim”, „System wczesnego ostrzegania przed zagrożeniami na pograniczu”, „Odra – rzeka, która nie zna granic”, „Kola a łyże, k sobie bliżej”, „Szlak Matki Boskiej” czy „Kolejka Wąskotorowa – cel turystyczny”.

GMINA LUBOMIA

Gmina Lubomia (pow. wodzisławski, liczba mieszkańców 7,6 tys.). Samorząd należący do grona gmin założycielskich Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry. Od lat gromadzi niewątpliwie cenne doświadczenie, płynące z realizacji projektów dotyczących współpracy transgranicznej z czeskimi partnerami. Samorząd już od 20 lat jest w sposób szczególny związany partnerską współpracą z położoną w malowniczym kraju morawsko-śląskim, czeską gminą Horní Suchá. Długoletnia kooperacja z czeskimi partnerami ma charakter wielokierunkowy. Przebiega ona nie tylko na płaszczyźnie relacji samorządowych, ale i kulturalnych, przedsiębiorczych, społecznych, sportowych i oświatowych. Są one wynikiem zaangażowania gminy Lubomia w prowadzenie działań motywujących lokalne podmioty zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego oraz sektora organizacji non-profit, do budowania sieci transgranicznych kontaktów, których owocem stały się liczne, zrealizowane wspólnie inicjatywy. W wyniku prowadzonych działań na przestrzeni lat zrealizowano m. in. takie projekty jak: „Szlakiem legend i zabytków historyczno przyrodniczych Etap I i II” realizowany przez Zespół Szkół Ogólnokształcących w Syryni; „Ćwiczymy razem” oraz „Zabawa w teatr” realizowane przez Przedszkole w Lubomi; „Czytajmy razem” i „Polsko-Czeskie Słuchanie, Śpiewanie i Granie” realizowane przez Przedszkole w Syryni; „Muzyka bez granic” realizowane przez Gminny Ośrodek Kultury w Lubomi; „Międzynarodowe Przedsięwzięcie Sportowo-Kulturalne” realizowane przez Ludowy Klub Sportowy „SILESIA” Lubomia oraz zrealizowane przez Gminę Lubomia projekty „Międzynarodowe Spotkania Przedsiębiorców” czy „Szlakiem wież i platform widokowych Euroregionu Silesia – etap 1”. Wskazane projekty to tylko nieliczne przykłady z kilkunastu przedsięwzięć realizowanych w ramach transgranicznej współpracy. Wskazują one jednak na międzypokoleniowe zaangażowanie mieszkańców gminy Lubomia w różnorodne działania mające na celu: promowanie atrakcji turystycznych i archeologicznych, zabytków dziedzictwa historycznego i przyrodniczego, propagowanie sportu, kultury i zwyczajów ludowych, wymianę doświadczeń samorządowych i przedsiębiorczych oraz przede wszystkim budowanie trwałych znajomości z czeskimi partnerami.

GMINA LYSKI

Gmina Lyski (pow. rybnicki, liczba mieszkańców 9,5 tys.). Gmina współpracuje głównie z dwoma samorządami z Republiki Czeskiej – gminami Darkovice oraz Bolatice. Jest najbardziej aktywną jednostką samorządu terytorialnego w powiecie rybnickim pod względem liczby jak i wartości zrealizowanych inicjatyw w ramach Funduszu Mikroprojektów Euroregionu Silesia 2014-2020. Projekty te wpłynęły w bardzo dużym stopniu na poziom współpracy jak i więzi społecznych na obszarze pogranicza. Zrealizowaliśmy wiele cieszących się powodzeniem przedsięwzięć w obszarze kultury, sportu, rekreacji, bezpieczeństwa czy też integracji społecznej poczynawszy od 2007 roku. Wśród naszych najciekawszych inicjatyw chcielibyśmy wymienić: „Współpraca na rzecz bezpieczeństwa w Gminach Lyski i Darkovice”, „Wspólnie kultywujemy tradycje świąteczne”, „Strażackie zmagania w gminach Lyski i Darkovice”, „Sport wzmacnia pogranicze w gminach Lyski i Darkovice” czy „Trójstronna integracja w gminach Lyski i Bolatice”. Lata współpracy pokazały nam, że warto inwestować w transgraniczne inicjatywy, że warto się angażować, że warto współpracować z sąsiadami gdyż tylko w taki sposób możemy pielęgnować nasze tradycje, kulturę, zwyczaje i rozwijać nowe inicjatywy kształtujące naszą tożsamość. Dlatego też w dalszym ciągu zamierzamy zrealizować jak najwięcej inicjatyw na obszarze pogranicza.

GMINA MARKLOWICE

Gmina Marklowice (pow. wodzisławski, liczba mieszkańców 5,2 tys.). Marklowice w 2005 roku podpisały porozumienie o współpracy partnerskiej z gminą Stonava. Rozwijająca się współpraca umocniła przekonanie o konieczności lepszego poznania się mieszkańców poprzez pokazanie i utrwalenie tradycji kulturowej związanej z górnictwem. W Stonawie jest duże skupisko rodzin o polskich korzeniach. Funkcjonuje tam szkoła z nauczaniem języka polskiego. W lata 2005-2023 zrealizowano 15 mikroprojektów o wartości 871 009 zł i dofinansowaniu 776 863 zł. Liczne projekty kierowane były do różnych grup odbiorców, a znaczna część przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Dzięki realizacji wszystkich projektów między SP1 Marklowice a ZS w Stonawie współpraca transgraniczna wzmocniła się i osiągnęła wyższy poziom. Wspólne wyjazdy, zawody sportowe, warsztaty i konkursy scaliły środowiska szkolne do tego stopnia, że polsko-czeskie działania trwają pozaprojektowo. Po obu stronach granicy odbywają się co najmniej dwie imprezy w każdym roku szkolnym. Największym osiągnięciem realizowanej współpracy były obozy sportowe, rajdy, olimpiady, wydanie płyty wokalne po warsztatach w studiu nagrań („Współpraca bez granic”), szereg inicjatyw kulinarnych zakończonych wydaniem kalendarza („Marklowice – Stonava. Zawsze razem”), organizacja warsztatów robotycznych i 3D („Nasze korzenie – nasza przyszłość”) oraz liczne wyjazdy, które miały zawsze charakter masowy. Projekty pozwoliły stworzyć taką współpracę i wymianę doświadczeń między dyrektorami i nauczycielami, że ma ona charakter trwały i partnerski.

GMINA MSZANA

Gmina Mszana (pow. wodzisławski, liczba mieszkańców 7,6 tys.). Mając na uwadze zrównoważony rozwój, wykorzystanie położenia w strefie przygranicznej oraz efektywne sięganie po środki unijne, samorząd nawiązał aktywną współpracę z czeskimi gminami partnerskimi w kraju morawsko-śląskim. Początkowo była to gmina Stěbořice, z którą współpraca polegała na wymianie kulturalno-społecznej. W 2011 roku podpisano umowę z gminą Fryčovice, zaś w 2013 roku z miastem Budišov nad Budišovkou. W pierwszym okresie gminy wspólnie sięgały po środki z Funduszu Mikroprojektów Euroregionu Silesia, z których realizowane były liczne działania integrujące mieszkańców i lokalne stowarzyszenia, ośrodki kultury i sportu. Do najciekawszych należą: „Poznajemy nasze i wasze” – projekt w partnerstwie z Budišovem, w ramach którego m.in. powstał film promujący gminy; „Fryčovice – Mszana. „Smaczności bez granic” – zwieńczeniem projektu było wydanie przez GOKiR Mszana książki kucharskiej; „Tradycyjnie razem. Polsko-Czeskie obrzędy i obyczaje” – kultywowanie tradycji bożonarodzeniowych, wielkanocnych, łowickich i rolniczych; „Skracamy dystans przez sport i rekreację” – międzynarodowe zawody narciarskie w Istebnej oraz rajd rowerowy Krainą Łupka w Budišovie; „Poznaj mało znane. Festiwale na pograniczu polsko-czeskim” – festiwal choinki i jarmark świąteczny w Połomi oraz Festiwal Palmy Wielkanocnej w Fryčovicach. W związku z popularyzacją aktywnych form wypoczynku, w ostatnich latach realizowane są wspólne projekty dotyczące rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. Z programu INTERREG V-A Republika Czeska-Polska gmina zrealizowała trzy duże projekty: „Budowa Miejsca Postoju dla Pojazdów Turystycznych w Mszanie”; „Szlakiem wież i platform widokowych Euroregionu Silesia – Etap I” – budowa dwupoziomowej platformy widokowej oraz „Zwiedzaj i poznawaj – na szlaku wież i platform widokowych w Euroregionie Silesia” – remont parkingu dla samochodów osobowych przy platformie widokowej.

GMINA NĘDZA

Gmina Nędza (pow. raciborski, liczba mieszkańców 6,7 tys.) Samorząd od wielu lat współpracuje z partnerami czeskimi. W latach 90. XX wieku rozpoczęła się współpraca z czeską miejscowością Velké Hoštice. Współpraca ta zaowocowała na różnych obszarach m.in. na obszarze edukacyjno-kulturowym. Współpraca Szkoły Podstawowej im. Powstańców Śląskich w Nędzy z naszym sąsiadem przyniosła dwa projekty. Pierwszy z nich to „Sportujemy cały rok”, gdzie uczniowie mogli uczestniczyć w zajęciach sportowych a także kilku dniowych obozach. Natomiast drugi z nich to przedsięwzięcie edukujące dzieci z zakresu dziedziny nauki chemii i fizyki, dzięki któremu mogli obserwować i wykonywać różnego rodzaju doświadczenia. Współpraca z zakresu edukacji z Velkými Hošticami to nie wszystko! Z naszymi południowymi sąsiadami zorganizowaliśmy w 2021 roku projekt „Nędza i Velké Hoštice wczoraj i dziś – transgraniczna panorama” czyli dwudniowy festyn. Mieszkańcy mogli podziwiać wystawę starych fotografii oraz wysłuchać ciekawych historii. Zwieńczeniem były występy muzyczne a także zabawa taneczna. Dzięki takiemu projektowi Nędza nawiązała kulturową więź z Velkými Hošticami. Edukacja i kultura to namiastka naszej długoletniej współpracy. Gminie udało się nawiązać współpracę o charakterze inwestycyjnym. Razem z gminami Pietrowice Wielkie i Velké Hoštice stworzono koncepcję przebiegu ścieżki rowerowej „Mała Silesia”. Koncepcja była współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżetu państwa RP „Przekraczamy Granice”. Trasa po stronie polskiej ma mieć długość 40, a po czeskiej 28 km. Dzięki planowanej ścieżce rowerowej zwiększona zostanie dostępność turystyczna. Gmina Nędza stale rozwija owocną współpracę z południowymi sąsiadami poprzez różnego rodzaju projekty, które wzmacniają obszar turystyczny, kulturowy a także inwestycyjny.

GMINA PIETROWICE WIELKIE

Gmina Pietrowice Wielkie (pow. raciborski, liczba mieszkańców 6,4 tys.). Zajmuje powierzchnię 68 km kw. i składa się z jedenastu sołectw. Jest gminą rolniczą, rozwijającą się gospodarczo i otwartą na inwestycje. Gmina Pietrowice Wielkie jest znana z przyjaznego klimatu do inwestowania. Władze gminy od lat aktywnie współpracują z partnerami zagranicznymi – czeskim sołectwem Sudice oraz z niemiecką gminą Liederbach am Taunus. Współpracę z sołectwem Sudice nawiązano już w 2001 roku. Wspólne kontakty pokazały, że mieszkańcy po różnych stronach tej samej granicy mają wiele wspólnego, od wspólnych tradycji i świąt, aż po wspólne pomysły na rozwój. Mieszkańcy Sudic corocznie uczestniczą w obchodach odpustu św. Krzyża czy też procesji wielkanocnej. Organizowana w maju Eko- wystawa również przyciąga wielu sąsiadów zza południowej granicy, którzy nie tylko oglądają nasze rodzime rozwiązania, ale także promują swoich producentów systemów grzewczych czy też propagują czeską kuchnię. Gmina Pietrowice Wielkie w latach 2016-2023 zrealizowała projekty, które objęły wszystkie obszary współpracy. Należą do nich: „Koncepcja projektowa ścieżki rowerowej Nędza – Pietrowice Wielkie – Velké Hoštice”, „Od wieków razem. Pietrowice Wielkie – Sudice”, „Uratuj życie”, „Szlakiem wień i platform widokowych Euroregionu Silesia – etap I”, „Budowa infrastruktury turystycznej przy nowo powstałych wieżach widokowych na terenie Euroregionu Silesia”, „Wirtualny spacer po Gminach: Pietrowice Wielkie i Hněvošice” czy „Polsko-czeska gala przedsiębiorców”.

MIASTO PSZÓW

Miasto Pszów (pow. wodzisławski, liczba mieszkańców 12.5 tys.) od wielu lat współpracuje z miastami partnerskimi z Czech. Są to Horní Benešov (2000) oraz Melč (2010). Podczas wieloletniej współpracy oba miasta zrealizowały wiele wspólnych przedsięwzięć, mających na celu poznanie kultury, tradycji oraz obyczajów sąsiadów zza granicy, ale przede wszystkim integrację społeczności lokalnych oraz szeroko rozumiany rozwój na wielu płaszczyznach życia gospodarczego i ekonomicznego. Gmina ma konie następujące projekty transgraniczne: „Pasja łączy narody i pokolenia”, „Szlakiem kulinariów przez polsko-czeskie tradycje”, „Motocyklem po pograniczu” czy „Niepodległe dzieje poprzez wyraz artystyczny na pograniczu Pl-Cz”. Ważnym aspektem życia w gminie Melč jest działalność Ochotniczej Straży Pożarnej, która zainicjowała współpracę z pszowską jednostką OSP. Partnerstwo opierało się głównie na udziale polskich i czeskich drużyn w zawodach pożarniczych oraz imprezach sportowych. Z czasem współpraca rozszerzyła się na placówki oświatowe oraz integrację dzieci i młodzieży.

MIASTO RACIBÓRZ

Miasto Racibórz (pow. raciborski, liczba mieszkańców 47 527). Współpraca transgraniczna z partnerami czeskimi jest mocno zakorzeniona w samorządowej tradycji. Miastami partnerskimi dla Raciborza, za naszą południową granicą, są Opawa i Ostrawa – Poruba. Wielowiekowe związki oraz zrozumienie wzajemnych potrzeb, a także silne więzy partnerskie pomiędzy samorządowcami, zaowocowały rozwiniętą współpracą transgraniczną. Zdecydowanym przełomem i szansą dla rozwijania transgranicznej współpracy było utworzenie Euroregionu Silesia. Siedziba polskiej strony porozumienia znajduje się właśnie w Raciborzu. Dzięki współpracy między polskim Stowarzyszeniem Gmin Dorzecza Górnej Odry a Regionalnym Stowarzyszeniem ds. Czesko-Polskiej Współpracy Śląsk Opawski, dziś Euroregionem Silesia-CZ, udało się zrealizować wiele ciekawych przedsięwzięć. Jednymi z najważniejszych z dziesiątek zrealizowanych mikroprojektów przez Miasto Racibórz są m.in.: „System wczesnego ostrzegania przed powodzią i innymi zagrożeniami w dorzeczu Górnej Odry”, „Energoszczędne polsko-czeskie pogranicze – Międzynarodowe Targi Energii Odnawialnej”, „Polsko-Czeska Gospodarcza Platforma Informacyjna”, „Szlakiem wież i platform widokowych Euroregionu Silesia”, „Transgraniczny Turniej Gier Barowych GraMY”, „Autyzm – wymiana doświadczeń na pograniczu polsko-czeskim” czy „Ścieżki rowerowe szansą na rozwój pogranicza raciborsko-opawskiego”. Współpraca w ramach Euroregionu przynosi wymierne korzyści wszystkim zaangażowanym w ten projekt samorządom. Dlatego też Racibórz regularnie bierze udział we wspólnych przedsięwzięciach i aktywnie zgłasza kolejne projekty pozwalające cementować transgraniczną współpracę polsko-czeską.

GMINA RUDNIK

Gmina Rudnik (pow. raciborski, liczba mieszkańców 4,9 tys.) charakteryzuje się licznymi wzniesieniami i wzgórzami pokrytymi bogatą szatą roślinną. W skład gminy wchodzi aż 14 wsi. Gmina Rudnik zrealizowała dotąd liczne projekty w obszarach: gospodarka, kultura, sport, turystyka czy edukacja, a w ramach współpracy transgranicznej dwa. W 2006 roku zrealizowano „Olimpiadę dla Gmin”, zaś w okresie 10.2011-05.2012 projekt „Bezpieczne pogranicze”. W rozwoju współpracy transgranicznej gmina upatruje szans na wzmocnienie produktu turystycznego. Chodzi tu o wydzielenie terenów na miejsca odpoczynku, w tym place zabaw, budowanie parkingów przy miejscach znaczących turystycznie oraz oznakowanie szlaków turystycznych. Obszar gminy wyróżnia się bogatymi zasobami środowiska naturalnego (parki ze starodrzewiem i rzeki) oraz atrakcyjnym ukształtowaniem krajobrazu. Dodatkowym walorem gminy jest niska gęstość zaludnienia, czyste powietrze, cisza oraz lokalizacja licznych zespołów pałacowo-parkowych i atrakcji archeologicznych. Bogaty jest kalendarz imprez.

GMINA ŚWIERKLANY

Gmina Świerklany (pow. rybnicki, liczba mieszkańców ok. 12,5 tys.). Dzięki środkom finansowym pozyskanym w ramach Funduszu Mikroprojektów Euroregionu Silesia w latach 2014 -2020 samorząd lokalny mógł otworzyć się na nowe obszary współpracy transgranicznej, znajdując po stronie czeskiej partnerów, którymi byli: Obec Větrkovice, Základní škola a mateřská škola Ostrava-Zábřeh oraz Základní a mateřská škola Ostrava – Svinov. W okresie wdrażania Funduszu Mikroprojektów w latach 2014 – 2020 Gmina Świerklany zrealizowała cztery małe projekty o łącznej wartości ok. 80 000 EUR. Projekty te objęły od strony instytucjonalnej Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji, Szkołę Podstawową nr 1 i Szkołę Podstawową nr 2 w Świerklanach oraz Szkołę Podstawową w Jankowicach. Każda z tych instytucji włożyła swój wkład w projekty polsko-czeskie, organizując imprezy i spotkania, uczestnicząc w wyjazdach do kraju partnera oraz tworzeniu wspólnych przedsięwzięć, z których wiele miało trwały charakter. Szereg wydarzeń dofinansowanych ze środków Funduszu Mikroprojektów zaangażowały też całe lokalne społeczności, jak na przykład dni gminy po obu stronach granicy czy turnieje piłkarskie i zawody strażackie oraz biegowe – tym samym przyczyniając się do lepszego poznania kultury, zwyczajów i języka partnera, a także eliminacji ewentualnych stereotypów. Warto podkreślić, co również jest ogromną wartością dodaną uczestnictwa w projektach ponadnarodowych, że współpraca z czeską gminą Větrkovice w powiecie opawskim, zainicjowana projektem „Na polsko-czeskiej granicy wspólnych przygód i wyzwań” nie wygasła do dziś i obejmuje wspólne zaproszenia na ważniejsze gminne wydarzenia a także informowanie o nich lokalnych społeczności.

MIASTO WODZISŁAW ŚLĄSKI

Miasto Wodzisław Śląski (pow. wodzisławski, liczba mieszkańców 45,5 tys.) jest członkiem Euroregionu Silesia od 25 czerwca 1996 roku. Przez te lata współpraca z czeskimi partnerami zaowocowała wieloma ciekawymi projektami, głównie w sferze kultury, turystyki, edukacji czy rozwoju społecznego. Ostatnim dużym projektem na szeroką skalę jest modernizacja wodzisławskiej Baszty, zwanej też Wieżą Romantyczną, która jest jednym z punktów szlaku wież i platform widokowych w Euroregionie Silesia – „Silesianka”. Warty uwagi jest projekt „Przedszkola bez granic”, który pozwolił na podniesienie jakości nauczania w przedszkolach poprzez wymianę doświadczeń polskich i czeskich nauczycieli. Równie ważnym z perspektywy działalności społecznej wśród dzieci i młodzieży był projekt „Czerwony, biały, niebieski: dialog polsko-czeski”, którego głównym celem, prócz współpracy administracyjnej, było zintensyfikowanie jakości usług publicznych ze szczególnym uwzględnieniem usług społecznych wykorzystywanych przy pracy z dziećmi oraz rodzinami dysfunkcyjnymi. Mając na uwadze pozytywny odbiór społeczny oraz możliwości rozwoju Miasto Wodzisław Śląski na pewno w kolejnych latach będzie kontynuować i rozwijać współpracę w obszarach szeroko pojętej turystyki, kultury czy edukacji.

ROZDZIAŁ VII

**EUROREGION
SILESIA
MECENASEM
DZIAŁALNOŚCI
WYDAWNICZEJ**

EUROREGION SILESIA MECENASEM DZIAŁALNOŚCI WYDAWNICZEJ

Początek lat 90. XX wieku otworzył nowy etap w badaniach dziejów małych ojczyzn, także w polsko-czeskim wymiarze, co widać szczególnie w przypadku Raciborza. Pionierski ton ówczesnym pracom nadawał dr Ryszard Kincel, nieżyjący już wybitny historyk, dyrektor Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Raciborzu, znawca twórczości Josepha von Eichendorffa czy ks. dr. Augustyna Weltzla oraz czeskiego historyka i językoznawcy Vincenca Praska.

Poczynania profesjonalnych historyków oraz historyków entuzjastów z profesjonalnym warsztatem nie były już skrępowane komunistycznym spojrzeniem na historię. Jeśli w czasach realnego socjalizmu determinantą dziejową była ewolucja ruchu robotniczego, marksizm, leninizm oraz rzekome korzyści płynące z sowjetyzacji bloku wschodniego, to po 1989 roku możliwe stało się pokazywanie prawdziwej historii małych ojczyzn z ich bogatym tłem narodowym, kulturowym i językowym. Lokalne dzieje zaczęto opisywać przez pryzmat ludzi, ich rodzin, dorobku, języka, zwyczajów, obyczajów, sukcesów i dramatów. Bez zafałszowań, z poszanowaniem poglądów i opcji narodowych.

W ten niezwykle ciekawy i inspirujący obszar weszło wielu badaczy, zaś samorządy, w tym poprzez Euroregion Silesia, wzięły na siebie rolę mecenasów działalności wydawniczej. To dzięki środkom unijnym udało się sfinansować badania, a także wydanie licznych monografii, folderów, katalogów i druków ulotnych, pokazujących ogromny dorobek historiografii ostatnich trzech dekad, czerpiącej hojnie z otwartych na oścież archiwów oraz nieskrępowanych wspomnień miejscowej ludności.

Nie zabrakło innowacji wydawniczych. Jedną z nich jest pozycja pt. „Racibórz-Opava – Podręcznik do edukacji regionalnej”. Autorami są Norbert Mika oraz Šárka Bělástová, wydawcą Gimnazjum nr 3 im. Augustyna Weltzla w Raciborzu, a źródłem finansowania FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013 (ISBN: 978-83-919765-5-5, Racibórz 2010). Opracowanie dwóch historyków odbiło się

szerokim echem w Polsce i Czechach, stanowiąc wzór dla podobnych, redagowanych na potrzeby przeżywającego renesans kształcenia w duchu małopojczyńskim.

Wspomniany, nieżyjący już, niestety, dr Norbert Mika zaliczany jest do najwybitniejszych śląskich mediewistów ostatnich trzech dekad, a jego dorobek związany z badaniami polsko-czeskiego pogranicza trudny do przecenienia. Spod jego pióra wyszła również monografia Krzanowic (2013 w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013) oraz „Dzieje ziemi raciborskiej” (2012, w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013).

Dorobek wydawniczy Euroregionu Silesia obejmuje łącznie kilkaset pozycji i to nie tylko w obszarze historii, ale także innych nauk, m.in. pedagogiki, literaturoznawstwa, bohemistyki, turystyki czy zarządzania. Wśród autorów widzimy naukowców, a wśród wydawców uczelnie.

WSPOMNIJMY NAJWAŻNIEJSZE POZYCJE (CHRONOLOGICZNIE):

Tropem figur św. Jana Nepomucena

Autor: Paweł Porwoł

Wydano na zlecenie: Muzeum w Wodzisławiu Śląskim

ISBN: 83-917030-0-2

Rok: 2002 / w ramach programu PHARE CBS

U źródeł sensu. Leśmian – Hrabal – Schulz

Redakcja: Janusz Nowak, Marek Rapnicki, Libor Martinek

Wydawnictwo: „Baterex” s. j.

Wydano na zlecenie: Raciborskie Centrum Kultury

ISBN: 83-91945-6-6

Rok: 2003 / w ramach programu PHARE CBS

Region Głubczycko-Krnowski

Zespół redakcyjny: Jadwiga Królikowska – Paweł Maleńczyk – Rostislav Balner – Oldřich Mičan

Wydawca: Urząd Miejski w Głubczycach

ISBN: 83-914926-5-6

Rok: 2004, w ramach programu PHARE CBS

Małe formy architektury sakralnej. Kapliczki, figury, krzyże

Autor: Paweł Porwoł

Wydano na zlecenie: Muzeum w Wodzisławiu Śląskim

ISBN: 83-917030-2-9

Rok: 2005 / w ramach programu PHARE CBS

Skarby przyrody pogranicza

Autor: Grzegorz Chlebek, Zdenek Polášek
Wydawnictwo: Urząd Gminy w Gorzycach
ISBN: 83-918997-3-X
Rok: 2005, w ramach programu PHARE CBS

Nasza Odra Przewodnik turystyczno-przyrodniczy po granicznych meandrach Odry

Autor: Vladislava Hamplová, Dariusz Urbaniak, Karolina Žurowska
Wydawnictwo: WWF Polska, Urząd Gminy Krzyżanowice
Wydawca: Gmina Krzyżanowice
ISBN: 83-923590-7-0
Rok: 2006, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Kapliczki i krzyże przydrożne w Krzanowicach

Autor: Joanna Draganek-Cybulska, Kornelia Lach
Wydawnictwo: Baterex s.j. Jan i Kazimierz Kwaśniewicz
ISBN: 83-921346-4-8
Rok: 2006 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Skarby historii, kultury i sztuki gmin pogranicza Gorzyce i Dolna Lutynia

Autor: Daniel Jakubczyk
Wydawnictwo: Urząd Gminy Gorzyce
ISBN: 978-83-924654-0-9
Rok: 2007, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Pedagogika i jej pogranicza

Autor: Ilona Gembalcyk
Wydawnictwo: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu
ISBN: 978-83-60730-11-9
Rok: 2007, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Wybrane konteksty pedagogicznych pograniczy

Autor: Beata Fedyn
Wydawnictwo: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu
ISBN: 978-83-60730-10-2
Rok: 2007, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Okolice szkoły (dwa spojrzenia)

Redakcja naukowa: Ludmiła Nowacka, Edward Nycz
Wydawnictwo: Gimnazjum nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi i Sportowymi i. Cz. Miłosza w Raciborzu
ISBN: 978-83-925776-3-8
Rok: 2007 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Muzea Górnego Śląska na czeskiej i polskiej stronie

Autor: Jiřina Kábrotová, Michaela Troszková
Wydawnictwo: Ostravské muzeum, příspěvková organizace
ISBN: 978-80-239-9059-1
Rok: 2007, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Wojna – Pokój – Ludzie. Karty wspólnej przygranicznej historii 1945.

Materiały do edukacji regionalnej

Redakcja: Leonard Fulneczek

Wydawca: Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie: Gminy Krzyżanowice

ISBN: 978-83-89802-27-9

Rok: 2007 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Fenomen Św. Nepomucena na pograniczu raciborsko-opawskim

Opracowanie: Jolanta Kosel, Bożena Kreis

Wydano na zlecenie: Gminny Ośrodek Kultury w Krzanowicach

ISBN: 978-83-925776-7-6

Rok: 2007 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg IIIA Czechy-Polska

Szkoła na pograniczu polsko-czeskim

Redakcja: Kornelia Lach

Wydano na zlecenie: Zespół Szkół w Krzanowicach, szkoła Podstawowa i Gimnazjum

ISBN: 978-83-89802-71-2

Rok: 2008 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Samborowice – Schammerwitz – Šamařovice

Autor: Brunon Stojer

Wydawnictwo: Urząd Gminy Pietrowice Wielkie

ISBN: -

Rok: 2009, w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Międzynarodowa Konferencja Metodyczno-naukowa

„kształcenie integracyjne na pograniczu polsko-czeskim

Pod red. Beaty Stępień

Wydano na zlecenie SP nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi w Raciborzu

ISBN: brak

Rok: 2009 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Razem chronimy, razem się bawimy

Opracowanie: Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie Gminy Krzanowice

ISBN: 978-83-89802-83-5

Rok: 2009 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Kuchnia morawska

Opracowanie: Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie: Urzędu Miejskiego w Krzanowicach

ISBN: 978-83-89802-77-4

Rok: 2009 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Przeznaczalne spotkanie samorządowców

Redakcja: Jolanta Reisch

Wydawca: Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie: Urzędu Miejskiego w Krzyżanowicach

ISBN: 978-83-89802-88-0

Rok: 2009 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Graniczne Meandry Odry

Autor tekstów: Jiri Suhaj

Wydawca: Wydawnictwo i Agencja Informacyjna

WAW Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie: Miasta Bohumin i Gminy Krzyżanowice

ISBN: 978-83-89802-85-9

Rok: 2009 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Św. Florian na śląsku

Wydano na zlecenie Muzeum w Raciborzu

Wydawnictwo: Drukarnia Baterex

ISBN: 978-83-61400-69-7

Rok: 2011, w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Spotkania przy granicy polsko-czeski przewodnik po gminie Gorzyce i mieście Boguminie

Autor: Daniel Jakubczyk

Wydawnictwo: Gmina Gorzyce

ISBN: 978-83-60891-32-2

Rok: 2011, w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Racibórz-Opava 20 lat partnerstwa bez granic

Opracowanie wstępu: Paweł Newerla, Redakcja: Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie Miasta Racibórz

ISBN: 978-83-62608-14-0

Rok: 2011 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Nieznany modernizm. Architektura górnego śląska w okresie międzywojennym

Autorzy: Aleksandra Sieklicka, Zbigniew sąsiadek, Tadeas Goryczka, Pavel Sopak

Wydano na zlecenie Specjalny Ośrodek szkolno-Wychowawczy dla Niestyszających i Słabosyszających w Raciborzu

ISBN: 978-83-932453-4-5

Rok: 2012 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Poznaj atrakcje pogranicza – przewodnik pogranicza wodzisławsko-karwińskiego

Autor: Aleksandra Buchta

Wydano na zlecenie: Powiat Wodzisławski

ISBN: 83-60013-51-9

Rok: 2012 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Tożsamość morawska na pograniczu polsko-czeskim

Pod redakcją Mariana Wasiczka

Wydano na zlecenie MOK w Krzanowicach

ISBN: 978-83-89802-83-5

Rok: 2012 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Start Up na pograniczu

Redakcja: Grzegorz Wawoczny

Wydawnictwo: Gmina Krzyżanowice

ISBN: 978-83-62608-39-3

Rok: 2013 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Śląsk – 10 lat członkostwa w Unii Europejskiej

Autor: Rafał Ridel

Wydawnictwo: Adam Paczeński o-to.pl sp. z o.o.

Wydano na zlecenie: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu

ISBN: 978-83-940992-0-6

Rok: 2014, w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Szlakiem legend i zabytków historyczno-przyrodniczych

Praca zbiorowa pod red. Joanny Frydrych i Sabiny Kuśki

Wydawnictwo: Zespół Szkół Ogólnokształcących w Syryni

ISBN: 978-83-938611-0-1

Rok: 2014 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Weekend w Euroregionie Silesia

Teksty: Leonard Fulneczek

Redakcja i korekta: Piotr Cempel, Daria Kardaczyńska, Jana Novotna-Galuszkova, Iwona Paprotny

Wydano na zlecenie: Stowarzyszenie Gmin Dorzecza Górnej Odry

ISBN: 978-83-939943-0-4

Rok: 2014 / w ramach FMP ER Silesia – program POWT RCz-RP 2007-2013

Pietrowice Wielkie osiem wieków historii i parafii

Autor: Paweł Newerla

Wydawnictwo: Gmina Pietrowice Wielkie

ISBN: 978-83-944148-4-9

Rok: 2017 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Gmina Krzyżanowice pod gwiazdami

Wydawca: Wydawnictwo: Wydawnictwo i Agencja Informacyjna

WAW Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie: Gminy Krzyżanowice

ISBN: 978-83-62608-72-0

Rok: 2017 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Systemy wspomaganie w inżynierii produkcji

Redakcja naukowa: Mariusz J. Ligarski

Wydano na zlecenie Politechnika Śląska, Centrum Kształcenia Inżynierów w Rybniku

ISBN: 978-83-65265-14-2, e-ISSN 2391-9361

Rok: 2017 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Tradycja i kulturotwórcza funkcja pielgrzymek na pograniczu czesko-polskim

Redakcja: Arkadiusz Wuwer, Daniel Jakubczyk

Wydawca: Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna HALEGG

Wydano na zlecenie: Gminy Gorzyce

ISBN: 978-83-64191-18-3

Rok: 2017 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Autyzm – wymiana doświadczeń na pograniczu polsko-czeskim

Pod red. Beaty Stępień i Silvii Hauserovej

Wydano na zlecenie SP nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi w Raciborzu

oraz Zakładni skola pro telesne postizene, Opava

ISBN: brak

Rok: 2018 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Odra dla odkrywców

Opracowanie tekstu: Grzegorz Wawoczny

Wydawca: Wydawnictwo: Wydawnictwo i Agencja Informacyjna

WAW Grzegorz Wawoczny

Wydano na zlecenie: Gminy Krzyżanowice

ISBN: 978-83-62608-83-6

Rok: 2020 / w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Szlakiem Matki Boskiej po obu stronach granicy

Autor: Adam Hubáček

Wydawnictwo: Muzeum Oderska

ISBN: 978-80-907029-2-9

Rok: 2021, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Gmina Kornowac widoki z przeszłości

Autor: Jan Krajczok

Wydawnictwo: Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna HALEGG

ISBN: 978-83-64191-39-8

Rok: 2023, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

Strażackie karty historii pogranicza 140 lat OSP Pietrowice Wielkie

Autor: Brunon Stojer

Wydawnictwo: Kolgraf Koloch Jan

ISBN: 978-83-953304-5-2

Rok: 2023, w ramach FMP ER Silesia – program Interreg V-A 2014-2020

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
Rozdział I. Jubileusz 25-lecia Euroregionu Silesia	5
Mateusz Gniazdowski	6
Grzegorz Gryt	10
Grzegorz Utracki	12
Rozdział II. Karty wspólnej historii	25
Grzegorz Wawoczny. Racibórz-Opawa. Bliźniacze miasta pogranicza	26
Rozdział III. Euroregion Silesia – fakty, wydarzenia, liczby	33
Daria Kardaczyńska. Od Phare CBC do Celu 2 polityki spójności	34
Roman Tománek. Euroregion Silesia – myślimy strategicznie, rozwijamy się strategicznie	41
Jana Novotná Galuszková. Piękne, interesujące, różnorodne, ale także wymagające	50
Rozdział IV. Euroregion – Idea, doświadczenia, perspektywy	53
Dr Maciej Molak. Euroregion jako narzędzie regionalizacji transgranicznej ...	54
Dr hab. Sławomir Sitek. Refleksja nad rolą euroregionów i wyzwaniami w przyszłości	57
Dr Anna Muś. Euroregion Silesia. Współpraca transgraniczna w zachodniej części Górnego Śląska	61
Dr hab. inż. Łukasz Wróblewski. Etnocentryzm konsumencki jako czynnik w procesie kształtowania relacji na transgranicznym rynku usług kultury	66
Dr hab. Hynek Böhm. Stan polsko-czeskiej współpracy transgranicznej po 25 latach	70
Rafał Baliński. O programach Interreg w Polsce – przeszłość, teraźniejszość i wyzwania na przyszłość	77
Dr Witold Wiczorek. Znaczenie Funduszu Mikroprojektów (FMP) w programach Interreg na polsko-czeskim pograniczu w latach 2004-2023	81
Magdalena Wawoczny. Kraina Górnej Odry jako marka turystyczna	84

Rozdział V. Ambasadorzy polsko-czeskiej współpracy.....	89
<i>Andrzej Markowiak. Było warto...</i>	91
<i>Grzegorz Gryt. Od początku z Euroregionem Silesia</i>	95
<i>Grzegorz Utracki. Europa małych ojczyzn to istotny fakt społeczny na pograniczu</i>	97
<i>Paweł Stróziak. Uczelnia w Raciborzu pomostem współpracy transgranicznej</i>	100
<i>Mirostaw Szymanek. Szanujmy nasz transgraniczny dorobek</i>	109
<i>Herbert Pavera. 25 lat z Euroregionem Silesia na rzecz lepszej jakości życia w gminach i miastach na czesko-polskim pograniczu</i>	112
<i>Mirostaw Lenk. Moja przygoda z Euroregionem Silesia i polsko-czeską współpracą na pograniczu Raciborza i Opawy</i>	115
<i>Dariusz Polowy. Współpracę mamy we krwi</i>	120
<i>Adam Jopek. Współpraca służb podstawą bezpieczeństwa na polsko-czeskim pograniczu</i>	122
<i>Kazimierz Bedryj. Potrafiliśmy skorzystać z szansy</i>	126
<i>Czesław Fiedorowicz. Silesia nad Odrą</i>	128
<i>Ewa Widera. Adrenalina jest częścią projektów</i>	133
Rozdział VI. Samorządy pogranicza – dobre praktyki.....	137
Rozdział VII. Euroregion Silesia mecenasem działalności wydawniczej	183
<i>Grzegorz Wawoczny. Euroregion Silesia mecenasem działalności wydawniczej</i>	184

